

2021-2024
LAAJA
HYVINVOINTI-
KERTOMUS

Dokumentin sisältö

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

TEAviisari ja HYTE-kerroin: hyvinvointityön tärkeät mittarit

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2021 - 2025

- 1 Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi
- 2 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
- 3 Keskeiset opit valtuustokaudelta

OSA III KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

TIIVISTELMÄ

Mennyt valtuustokausi 2021-2024 on ollut monella tapaa erilainen. Väestön kriisinkestävyyttä on koeteltu monin tavoin maailmanlaajuisesti, valtakunnallisesti ja myös alueellisestikin. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastun uudelleen organisointi, koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan muokkasi myös muoniolaisten arkea. Vaikutukset olivat laaja-alaisia ja kohdentui ihmisten hyvinvointiin. Tässä laajassa hyvinvointikertomuksessa on kuvattu toimintaa, jonka avulla Muonion kunta on totetuttanut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä vuosina 2022-2024.

Mittarina toimivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin ja terveydenedistämisaktiivisuutta mittaava TEAviisari. HYTE-kerroin on vuosina 2022-2024 vaihdellut välillä 74-66, kun steikko on 0-100. HYTE -kerroin Muoniossa on suurempi kuin Tunturi-Lapin vertailukunnissa. Vuosittain tapahtuva vaihtelu kuvaa myös valtakunnallista kehitystä, johon yksittäisten kuntien kehitystä verrataan. **Vuoden 2024 HYTE-kertoimen (66) mukaan Muonioon maksettava valtionosuuden lisäosa on 47 417 euroa.** Kunnan terveydenedistämistyön suunnan näyttävä TEAviisarin kokonaispistemäärä (60) on pienempi kuin koko maan keskiarvo (70), mutta on suurin Tunturilapin kunnista.

Keskeisimmät havainnot

Muonio on yksi Lapin pienistä muuttovoittokunnista ja väestöennusteen mukaan kehityssuunta on positiivinen vuoteen 2040 asti.

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky on heikko. Fyysistä toimintakykyä kuvaavan MOVE!-mittauksen tulokset ovat sekä 5.lk:n että 8.lk:n tuloksissa heikot. 40%:lla 5. luokkalaisista ja 46,4%:lla 8. luokkalaisista on heikko fyysinen toimintakyky. Tulokset ovat heikkommat kuin Lapin hyvinvointialueen ja koko maan keskiarvot.

Lasten ylipainon osalta alle 6-vuotiailla lapsilla ei näyttäydy ongelmia, mutta jo **7-12 vuotiaista ylipainoa on kolmasosalla ikäluokasta.**

80 % ikäluokasta 4.-5. lk kokee olevansa tyytyväisiä tähänhetkiseen elämäänsä. Tulos on kääntynyt koronan jälkeen laskuun. Huolestuttavimmat tulokset ikäluokasta kohdistuvat **kokemuksiin huoltapitävien aikuisten fyysisestä (17,4%) ja henkisestä (41,3%) väkivallasta.** Tulokset antavat viitteitä perheiden kuormituksen ja vuorovaikutussuhteiden lisääntymisestä.

Positiivisena 8. luokkalaisten osalta näyttäytyi ylipainon (24,6%) väheneminen, joka jäi silti koko maan keskiarvosta 1,1%, mutta kiri Tunturi-Lapin vähäisimmäksi ollen myös Lapin Hyvinvointialueen keskiarvoa (28,3%) vähäisempi. Vaikka vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksia ei ikäluokalta ole saatavilla, voidaan negatiivisena kehityssuuntana ammattilaisten havainnointien osalta pitää koettua hyvinvointia niin fyysisen kuin psyykkisenkin hyvinvoinnin osalta. Myös 8. luokkalaisten osalta **kokemukset huoltapitävien aikuisten henkisestä väkivallasta (36,7%) sekä fyysisen uhan (26,7%) osalta ovat lisääntyneet** koko maan ja Lapin Hyvinvointialuetta isommiksi (poislukien Enontekiö).

Muoniossa koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24 -vuotiaiden osuus (10,8%) sekä syrjäytymisriskissä olevat 18-24 -vuotiaat (15,5%) on noussut Tunturi-lapin suurimmaksi.

Kansallisen terveysindeksin osat työkyvyttömyysindeksi ja sairastavuusindeksi kuvaavat asukkaiden sairastavuutta ja työkyvyttömyyttä ja ennen kaikkea hoitoa, palveluita sekä Kelan etuuksia. Työkyvyttömyysindeksi Muoniossa on 89. **Työkyvyttömyys on vähäisempää kuin koko maassa (100) ja Lapin hyvinvointialueella (126) keskimäärin. Sairastavuusindeksin (87,7) mukaan Muoniossa sairastavuus on vähäisempää** kuin koko maassa (100) ja Lapin hyvinvointialueella (109,3). Muoniossa huomion kiinnittää **sairauspäivärahaa sekä mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden suuri määrä,** jotka kiilaavat korkeimmaksi verrattuna Tunturi-lappiin, Lapin hyvinvointialueeseen kuin koko maahan.

Ikäihmisten osalta positiivisena näyttäytyy kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen väheneminen alle maan keskitason. Vuosittain heilahtelut ovat melko isoja pienen väestökannan vuoksi. Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on kasvussa, ollen jo vuonna 2023 91,5%. Myös täyttä kansaneläkettä saaneiden määrä 65 vuotta täyttäneistä on pienentynyt 0,9%:iin vastaavan ikäisestä väestöstä. Tulos kertoo sitä, että suurimmalla osalla ikäihmisistä on ollut riittävä työura kartuttamaan työeläkettä. **Negatiivisen kehityssuuntana voidaan pitää erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettujen 65 vuotta täyttäneiden osuutta (3,4%)** kyseisen ikäluokan väestöstä. Kasvua edelliseen valtuustokauteen on tullut 36 prosenttia.

Kaikkien ikäluokkien osalta merkittävä edistysaskel on otettu koti- ja vapaa-ajan tapaturmien liittyvien hoitojaksojen vähenemisessä.

Kunnan rooli ennalta ehkäisevässä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä toteutuu ennen kaikkea toimivien peruspalveluiden kautta. Asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistetään päätöksenteossa, arkipäivän kohtaamisissa ja esimerkiksi mahdollistamalla asukkaiden osallisuus kunnan kehittämiseen.

JOHDANTO

Hyvinvointi

Hyvinvointi on ihmisen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, emotionaalista ja hengellistä hyvää oloa. Se syntyy ihmisen itsensä, hänen läheistensä, lähiympäristönsä ja palvelujärjestelmän toiminnan sekä yhteiskuntapolitiikan tuloksena.

Hyvinvoinnin osatekijöitä ovat terveyden ja toimintakyvyn lisäksi muun muassa elinolosuhteet ja elinympäristö, asuminen, toimeentulo, mielekäs tekeminen, ihmissuhteet, yhteisöllisyys, osallisuus ja turvallisuus. Hyvinvointi muodostuu erilaisista tekijöistä ihmisen elämänkaaren eri vaiheissa (Perttilä K ym.: 2004, THL).

Hyvinvoinnin edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä

Kuntalaisen hyvinvointi on kuntien tärkein tavoite, joka on kirjattu kuntalain 1 §:ään. Hyvinvoinnin edistämisen tulee näkyä strategisessa suunnittelussa ja kunnan tulee luoda edellytyksiä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksille kunnan toiminnassa. (Kuntalaki §1, §37). Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 6§:n mukaan kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.

Kunnan on valmisteltava valtuustolle kerran valtuustokaudessa laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Se tukee kunnan hyvinvointia, terveyttä ja arjen turvallisuutta edistävää strategiatyötä, toiminnan ja talouden suunnittelua sekä poliittista päätöksentekoa. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Kunnan tulee myös strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.

Hyvinvoinnin edistäminen on toimintaa, jolla tuetaan ihmisten mahdollisuuksia hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitoon ja parantamiseen. Mahdollisuuksia luodaan pitämällä huolta olosuhteista, jotka tukevat hyvinvointia ja terveellisten valintojen tekemistä.

Muonion hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelma ja seuranta

Muonion kunnan laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma vuosille on hyväksytty valtuustossa 13.6.2022. Suunnitelmassa on määritetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi kolme painopistettä, jotka ovat osittain yhteneviä Muonion kuntastrategiassa asetettujen hyvinvointia edistävien tavoitteiden kanssa ja tukevat niiden toteuttamista. Suunnitelman mukaiset kärkiteemat ovat:

1. Tasapainoisen elämän edellytykset
2. Yhteisön ja yksilön parhaat puolet
3. Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö

Tämä Muonion kunnan laaja hyvinvointikertomus on raportti väestön terveyden ja hyvinvoinnin tilasta ja siinä tapahtuneista muutoksista kuluneen valtuustokauden ajalta. Kertomuksessa tarkastellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteisiin kytkeytyviä ja niitä kuvaavia indikaattoreita, kuvataan näiden painopisteiden edistämiseksi tehtyä toimintaa sekä havaintoja hyvinvoinnin muutoksista palvelutasolla. Raportin laadinnan kokonaiskoordinoinnista on vastannut sivistyksen toimiala yhdessä Muonion monialaisen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden (myöhemmin hytetu-työryhmä) työryhmän kanssa. Raportointiin on osallistunut kunnan kaikki palvelualueet, laajennettu johtoryhmä sekä järjestöverkosto. (kts. tarkemmin luku "Hyvinvointikertomuksen laadinta ja käsittely toimitelmissä).

Kunnan rooli ennaltaehkäisevän hyvinvointityön toteuttajana vahvistui entisestään, kun sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät vuoden 2023 alusta alkaen Lapin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle. Yhteistyön merkitys on korostunut uudessa tilanteessa, sillä vaikuttava hyvinvoinnin ja terveyden ja turvallisuuden edistämisen työ edellyttää resurssien suuntaamista tarkoituksenmukaisesti ja tietoon perustuen. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat olennaisesti myös esimerkiksi järjestöt, seurakunta, muut viranomaiset ja elinkeinoelämä. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (7 §) velvoittaa myös hyvinvointialueita hyvinvointikertomustyöhön, jonka kautta hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä tehtyjä toimenpiteitä tarkastellaan sosiaali- ja terveyspalveluiden näkökulmasta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

Ympäristö ja liikenne

Varautuminen, yhdyskuntasuunnittelu, turvalliset kadut ja pyöräreitit, lähiluonto ja rakennusvalvonta, melun ja häiriöiden torjunta ja valvonta, vähittäismyyntin ja ravintoloiden vastuullisuuden tuki, puhdas vesi ja toimiva jätehuolto sekä ilmastonmuutokseen varautuminen ja sopeutuminen.

Sivistys, varhaiskasvatus ja koulut

Kirjastojen monipuoliset palvelut, liikunnan lisääminen, terveellinen joukkoruokailu, kiusaamisen ehkäisy, tukea tarvitsevien tunnistaminen ja ohjaaminen palveluihin.

Hyvinvointialue, järjestöt ja muut toimijat

Yhdyspintatyö, neuvottelut, toimintaedellytysten turvaaminen ja järjestämisestä sopiminen ja tilojen moninaiskäyttö.

12/2024

Yhteistyössä

Hyvinvointi- ja terveysvaikutusten tunnistaminen

Hyvinvointi ja terveys osaksi strategioita

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi

Hyvinvointikertomustyö

Vastuuhenkilö(t) ja ryhmät

Yhdyspintatyö alueellisten toimijoiden kanssa

Elinvoima

Yritys-, työllisyys- ja elinkeinopalvelujen mahdollistaminen, työhyvinvoinnin ja työkyvyn edistäminen sekä kotouttaminen.

Liikunta, kulttuuri ja harrastaminen

Harrastusmahdollisuudet ja lähiliikuntapaikat kaikille, kohdennetut palvelut, museot, kansalaisopistot, koulujen ja päiväkotien saavutettavat ja turvalliset pihat.

Osallisuus

Asukkaiden osallistumisen mahdollisuudet, järjestötoiminnan tuki, tilojen moninaiskäyttö, vanhusvammais- ym. neuvostot ja asukasraadit.

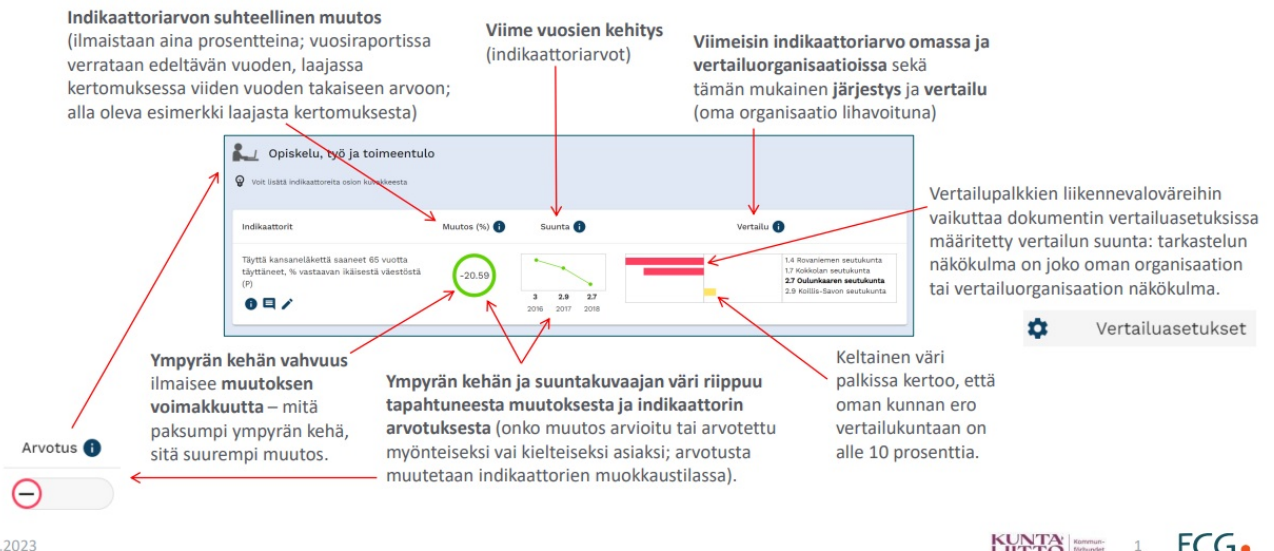
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Pitkän aikavälin strategisessa suunnittelussa tarvitaan vertailukelpoista tietoa. Sen avulla voidaan tarkastella muonilaisten hyvinvoinnin tilannetta suhteessa vastaavan kokoisiin vertailukuntiin, Lapin alueeseen ja koko maan väestön tilanteeseen. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa tarkastelemme kansallisten indikaattorien pohjalta. Keskeiset tiedonlähteet ovat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosan eli HYTE-kertoimen indikaattorit ja kuntien terveydenedistämisaktiivisuutta kuvaavan TEA-viisarin vuosittainen kehitys. Vuosina 2021 ja 2023 toteutettiin myös Kouluterveyskysely, joka tuottaa laajasti tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja sen tuloksia tarkastellaan myös tässä hyvinvointikertomuksessa.

Tilastolähteissä on käytetty viimeisimpiä käytettävissä olevia tilastoja. Useat kansalliset tilastot päivittyvät vuosittain kevään tai syksyn aikana. Joskus indikaattoria ei voi valita, koska otanta pienessä kunnassa on vähäinen tai sen päivitys on lopetettu. Kertomuksen tekstiosioon on koottu saatavilla ollut olennainen hyvinvointitieto. Yksityiskohtaiset tilastotiedot kunnan asukkaiden hyvinvoinnista löytyvät sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattoripaketeista. Ne sisältävät kuntien vähimmäistietosisältösuosituksen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL) mukaisia indikaattoreita. Osa vähimmäistietosisällöstä on sisällytetty painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arvioinnin tekstiosioihin. Lisäksi Muoniosta löytyy omia indikaattoreita esimerkiksi nuorisopalveluiden osalta mm. ja Sovari.

Indikaattoriosion tilastojen tarkastelussa lukijaa helpottaa seuraava ohje:

Indikaattoritiedon tulkinta

Vertailtava kunta sijoittuu vertailu kohdassa jatkumon keskelle nollakohtaan. Ylä- ja alapuolelle piirtyvät muiden organisaatioiden vertailuarvot kertovat, arvottuvatko niiden tulokset paremmiksi vai huonommiksi kuin Muonion tulos.

Hyvinvointikertomuksen hyödynnettävyys

Hyvinvointikertomus on laadittu tukemaan toiminnan suunnittelua niin strategisella kuin operatiivisellakin tasolla. Kertomusta voi lukea käsikirjamaisesti poimien sieltä kulloinkin valmisteltavana olevan asian kannalta olennaisinta tietopohjaa. Sitä voi hyödyntää muun muassa:

- strategiatyössä hyvinvoinnin edistämisen tietopohjana
- valtuustokausittaisen hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman tietopohjana
- päätöksenteon tukena
- toiminnan yhteensovittamisessa muiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien tahojen kanssa (HYTE - neuvottelut)
- toiminnan ja talouden suunnittelun prosesseissa
- palveluiden kehittämisessä eri ikä- ja väestöryhmille
- hankkeiden valmistelussa

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen organisointi Muonion kunnassa

Hyvinvoinnin ja terveyden sekä turvallisuuden edistämisen vastuu kunnassa jakaantuu kaikkien hallinnonalojen kesken ja sitä koordinoidaan sivistyspalveluissa. Laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tuo esiin koko valtuustokauden kärkitavoitteet, alatavoitteet sekä toimenpiteet, jotka tukevat niitä.

Muonion kunnanhallitus päätti kokouksessaan 13.12.2021 hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmän perustamisesta. Työryhmän tehtävänä on hyvinvointia edistävien käytänteiden suunnittelu ja ohjaus sekä hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen ja -suunnitelmien laadinta. Hyvinvointityössä keskeinen toimija on monialainen ja -ammattilainen työryhmä, jonka tehtävänä on hyvinvointia edistävien käytänteiden suunnittelu ja ohjaus sekä hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen ja -suunnitelmien laadinta. Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen vuosittainen raportti laaditaan keväällä, jotta hallintokunnat voivat yhteistyössä toteuttaa hyvinvointia edistäviä hankkeita talousarvion laadinnassa. Kunnan hyvinvointityö on tiedolla johtamista sekä ennaltaehkäisevää työtä korostavaa. Työryhmään on nimetty:

valtuuston puheenjohtaja (pj.)

kunnanhallituksen edustaja (vpj)

kunnanjohtaja

palvelualuejohtajat

hyvinvointikoordinaattori (työryhmän sihteeri)

Lisäksi työryhmään on pyydetty edustajia vanhus- ja vammaisneuvostosta, nuorisovaltuustosta, seurakunnasta, Lapin pelastuslaitokselta, poliisilta, LSHP:lta (kouluterveydenhoitaja), järjestöistä ja yrittäjistä. Työryhmä voi kutsua asiantuntijoita kokouksiin.

Soteuudistuksen myötä hyvinvoinnin ennaltaehkäisevän työn toimenpiteiden koordinointi siirtyi kuntiin. Muonion kunnan hyvinvoinnin edistämisen tehtävät on sisällytetty liikunta- ja hyvinvointivastaavan työkenttään. Hänen tehtäviin kuuluu laaja-alainen, poikkihallinnollinen hyvinvointia edistävä työ. Liikunta- ja hyvinvointivastaavan vastuulla on hyvinvoinnin edistämisen tiimin vetäminen, kuntalaisten hyvinvointia edistävien tapahtumien, tilaisuuksien ja tuokioiden koordinointi, sähköisen hyvinvointikertomuksen valmistelun, seurannan ja raportoinnin johtaminen, hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen valmistelu osaksi kunnan strategista toimintaa, järjestö- ja verkostoyhteistyön edistäminen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen ja kolmannen sektorin aktivoiminen hankkeissa ja niiden hakemiseen sekä erilaiset hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät viestintätoimenpiteet.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmän lisäksi hyvinvoinnin edistämistyössä tärkeässä roolissa ovat erilaiset verkostot. Hyvinvointikoordinaattori osallistuu esimerkiksi Lapin aluehallintoviraston säännöllisille HYTETU-klinikoille, joissa mukana on monipuolisesti maakunnassa hyvinvointityötä tekeviä tahoja. Hyvinvointia edistetään Muoniossa myös erilaisten hankkeiden avulla.

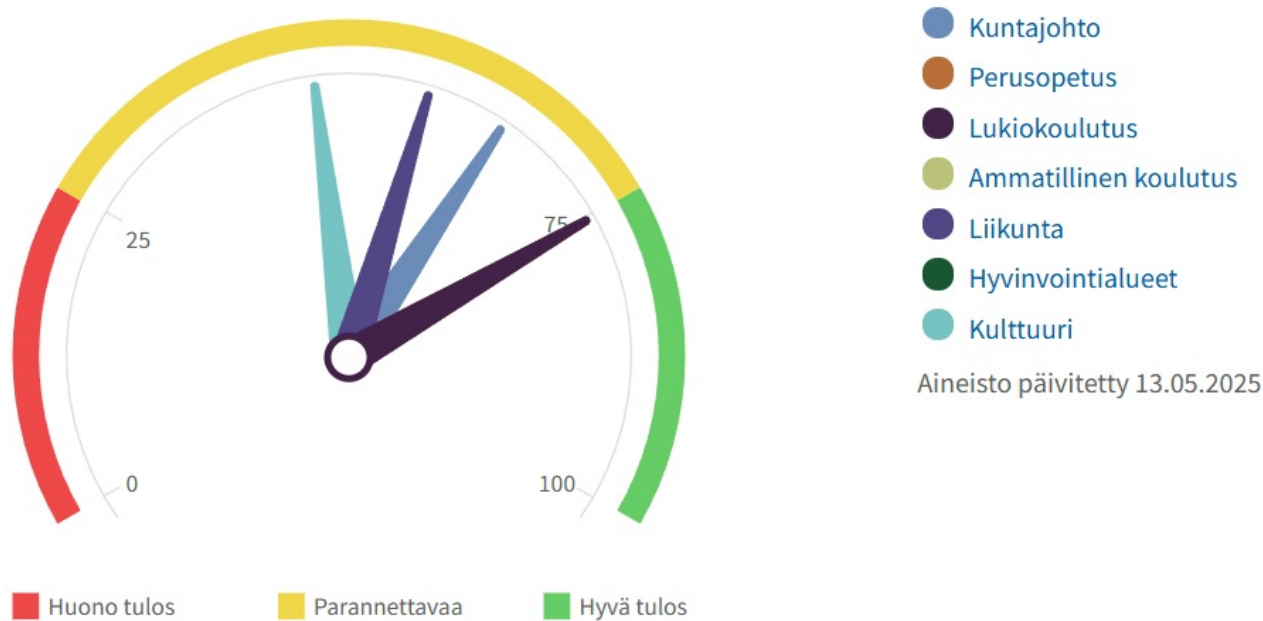
Suomen historian hallinnollinen uudistus, sote-uudistus muokkasi kuntien hyvinvoinnin edistämisen toimia merkittävästi. Kuntien sote-palveluja ja pelastustoimen tehtäviä tuottavien yksiköiden, laitosten ja kuntayhtymien henkilöstö siirtyi tehtäviensä mukana kokonaisuudessaan hyvinvointialueen palvelukseen 1.1.2023. Samassa muutoksessa kuntien tehtäväksi määriteltiin hyvinvoinnin edistämisen ennaltaehkäisevät toiminnot.

TEAvisari ja HYTE-kerroin: hyvinvointityön tärkeät mittarit

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kyselyjen avulla tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkeihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetään kuntien hyvinvointijohtamisen välineenä.

TEAvisarit näyttävät kunnan terveyden edistämistyön suunnan. TEAvisareilla mitataan kuntajohton, perusopetuksen, lukiokoulutuksen, liikunnan ja kulttuurin terveyden edistämisen aktiivisuutta. Muonion tulos asettuu koko maan osalta keskiarvon alapuolelle, mutta Tunturilapin seutukunnassa kärkisijalle.

Kaikki sektorit : Muonio 2024

Muonion TEApisteet	2024	2023	2022	2021	2020
Kaikki sektorit	64	61	62	56	49
Kuntajohto	..	64	..	71	..
Perusopetus	..	75	..	77	..
Lukiokoulutus	75	..	..	..	45
Liikunta	57	..	68	..	55
Kulttuuri	..	47	..	43	..

Pisteet	Muonio	Kolari	Kittilä	Enontekiö	Koko maa
Kaikki sektorit	64	49	52	51	70
Kuntajohto	64	34	31	20	83
Perusopetus	75	58	57	63	64
Lukiokoulutus	75	58	57	52	69
Liikunta	57	39	50	59	69
Kulttuuri	47	55	63	61	72

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin.

Kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. HYTE-kerroin on kannustin, jonka tavoitteena on varmistaa, että kunnat toimivat aktiivisesti asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. HYTE-kerroin lasketaan viidentoista (15) prosessi-indikaattorin ja kuuden (6) tulosindikaattorin perusteella. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjain, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. HYTE-kerrointa voi käyttää hyvinvoinnin strategisena mittaristona.

Prosessi-indikaattorit kuvaavat toimintaa ja mittaavat nykytilannetta vastaten kysymykseen "minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on?" Viimeisimmästä Muonion kyselyvastauksesta toteutuvat toimenpiteet näkyvät vihreällä X merkillä.

Prosessi-indikaattorit yhteensä 15 kpl			
Peruskoulut	Liikunta	Kuntajohto	Kulttuuri
X Oppilaiden poissaolotuntien kokonaismäärää seurataan	X Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	V Tarkastuslautakunnan tekemässä arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	V Kunnalla on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuuriin osallistumisen kynnystä madaltavaa vapaaehtoistoimintaa
X Kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus tehdään kolmen vuoden välein	X Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	X Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	
V Koulussa noudatetaan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	V Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten päätösten vaikutusten ennakkoarviointiin	X Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa määritellään vuosittain mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	
X Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	X Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa	X Kunnassa toimii tehtävään nimetty asiantuntija, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä	
	X Kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä	X Kunnan palveluiden kehittämisessä hyödynnetään asiakasraateja ja -foorumeja	

Tulosindikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. Tulosindikaattorien lähteenä ovat kouluterveyskysely (THL), tutkintorekisteri (Tilastokeskus), toimeentulotukirekisteri (THL), eläketilastot (ETK), erikoissairaanhoidotilasto ja perusterveydenhuoltotilasto (THL).

Tulosindikaattorit – muutos

1. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (Sotkanet nro. 286), Kouluterveyskysely
2. Ylipaino, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (Sotkanet nro. 3906), Kouluterveyskysely
3. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Sotkanet nro. 3219), Tutkintorekisteri
4. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Sotkanet nro. 234), Toimeentulotukirekisteri
5. Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Sotkanet nro. 306), Eläketurvakeskus
6. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön (Sotkanet nro. 3959), Hoitoilmoitusrekisteri

HYTE-kerroin €/asukas ilmaisee HYTE-kertoimen arvon muutettuna euroiksi asukasta kohden.

HYTE-kerroin 0-100 ilmaisee kertoimen, joka on muodostettu tulos- ja prosessi-indikaattoreiden keskiarvoista, asteikolla 0-100

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023	2024
HYTE-kerroin euroa / asukas info ind. 5341	Enontekiö	yhteensä	10,1	12,7	12,0	12,3
	Kittilä		15,6	18,9	17,3	15,0
	Kolari		15,1	14,7	18,1	15,7
	Muonio		21,8	20,9	19,8	19,8
HYTE-kerroin, 0 - 100 info ind. 5340	Enontekiö		36	45	42	41
	Kittilä		55	67	61	50
	Kolari		53	52	64	52
	Muonio		77	74	70	66

HYTE-kerroin 1000 euroa ilmaisee HYTE-kertoimen arvon tuhansina euroina

HYTE - kerroin MUONIO				
	2024	2023	2022	2021
HYTE-kerroin 1000 euroa	47,7	44,8	48,6	50

HYTE-kertoimen kehitys Muoniossa on menneiden vuosien suuntainen ja korkeampi kuin vertailukunnissa. Olennaista on tunnistaa ne ilmiöt, joihin on mahdollista vaikuttaa kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä kehittämällä. Vuoden 2024 tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että HYTE-kertoimen nostamiseksi tulisi ainakin varmistaa, että liikunnan edistämisestä vastaava viranhaltija osallistuu jatkossa toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin ja kaavoitusprosessien suunnitteluun. Lisäksi tarkastuslautakunnan valtuustokausittaisessa arviointikertomuksessa tulisi arvioida kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumista. Kunnan tulisi järjestää tai tukea taloudellisesti kulttuuriin osallistumisen kynnystä madaltavaa vapaaehtoistoimintaa. Tulos kertoo, että koulussa ei noudatettaisi kouluruokailusuositusta. Kouluruokailusuositusta noudatetaan, mutta teaviisarikyselyn vastauksessa todellisuudessa tämä ei pidä paikkaansa.

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2021 - 2025

1 Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2021-2025 määriteltiin kolme painopistettä ja niiden tavoitteet. Nämä olivat: tasapainoisen elämän edellytykset, yhteisön ja yksilön parhaat puolet sekä viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö. Seuraavassa kappaleessa tarkastelemme toimenpiteitä vuosilta 2022-2024 peilaten näihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Vuosittaiset raportit vuosilta 2022 ja 2023 löytyvät [valtakunnalliselta verkkoalustalta](#).

Tasapainoisen elämän edellytykset

Panostamme koronan jälkeisen hyvinvointivelan (psykkinen, fyysinen, sosiaalinen, taloudellinen) korjaamiseen.

Lukioon ja peruskouluun saatiin valtion erityisavustusta koronasta palautumiseen ja tukitoimien järjestämiseen. Lukiossa tällä resurssilla tarjottiin tukiopetusta sekä lisättiin opiskelijoiden henkilökohtaista ohjausta vuosina 2022-23. Peruskoulussa vastaavia toimia toteutettiin 2023. Lukiolla lisättiin myös etsivän nuorisotyöntekijän ja kuraattorin läsnäoloa ja he ovat nykyisin tavattavissa viikoittain ruokalan aulassa. Opiskelijoiden välitunnilla käyttämien opiskelutilojen kalustusta on päivitetty opiskelijoiden toiveita kuunnellen. Syksyllä 2023 lukiolla uusittiin opiskelijoiden tuolit ja työpöydät säädettäviksi, mikä mahdollistaa hyvän opiskeluergonomian ja myös opiskeluasennon vaihtamisen istumisen ja seisominen välillä.

Lukiolla 2023 alkanut Lumi, luonto ja erä -hankeen avulla on suunniteltu ja nyt toteutetaan paikallisia valinnaisia opintokokonaisuuksia. Ajatuksena on lisätä nuorten psykkinen, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia opiskelemalla liikkuen luonnossa vuosikurssirajat rikkovissa ryhmissä. Lukion opiskelijoille on myös järjestetty opintomatkoja naapurimaihin Norjaan ja Ruotsin hankkeiden yhteydessä. Opintomatkojen yhteydessä on tavattu naapurivaltioiden nuoria.

Peruskoulussa tavoitteena oli lisätä oppimisen ja käyttäytymisen sekä psykkinen hyvinvoinnin tukea luokkien 1.-9. oppilaille sekä ennaltaehkäistä koulupoissaoloja ja -pudokkuutta. Tukea on toteutettu mm. palkkaamalla resurssiopettaja lukuvuodelle 23-24 joustavien opetusjärjestelyiden mahdollistamiseksi sekä kannustamalla opettajia järjestämään tukiopetusta matalalla kynnyksellä. Lisäksi palkattiin erityisluokanopettaja vakituiseen virkaan 1.8.2022 alkaen ja toinen 1.8.2024 alkaen.

Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämiseksi on suunniteltu toimintaa yhdessä oppilaiden ja henkilökunnan kanssa. Toiminnan toteuttamista ja vakiinnuttamista varten on haettu hankerahoja, joilla on palkattu työntekijöitä suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa sekä vakiinnuttamaan toimintamalleja osaksi koulun arkea. Hanketyöntekijöistä Hyvis-ohjaaja lukuvuonna 24-25 edistää yhteisöllistä hyvinvointia ja turvallista oppimisympäristöä tukemalla oppilaita koulun arjessa. KouluPT tarjoaa lukuvuonna 24-25 mm. ryhmä- ja yksilöohjausta liikkumiseen ja terveisiin elämäntapoihin liittyen. Luontokasvatushanketyöntekijä kehittää ja koordinoi lukuvuonna 24-25 ulkona opiskelua sekä koulun retkien sisältöä.

Oppituntien rytmyksessä otettiin yläkoulussa uudelleen käyttöön pitkä (25min) välitunti 1.8.2024 mahdollistamaan monipuolista, hyvinvointia tukevaa toimintaa. Toimintaa ovat tukemassa ja toteuttamassa aktiivisesti koulun henkilöstön lisäksi myös edellä mainitut hanketyöntekijät. Oppilaiden hyvinvointia kartoitetaan kyselyin vähintään kaksi kertaa vuodessa. Esiin nousseisiin kehittämistarpeisiin on vastattu koulun hyvi-ryhmän ja henkilöstön mieltimin toimin. Yhtenäiskoulun henkilöstön hyvinvoinnin tueksi on järjestetty ryhmätyönohjausta sekä monipuolista virkistystoimintaa. Muoniossa sisältyy laajaan terveystarkastukseen opettajan kirjallinen arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa. Opettajan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaista kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia ja tuen tarpeiden varhaista tunnistamista. Moniammatillinen yhteistyö laajassa terveystarkastuksessa tukee koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja lapsen hyvinvoinnin edistämistä.

Varhaiskasvatuksessa tuen portaat ovat selkeyttäneet tuenprosessia ja lisänneet annettavan tuen suunnitelmallisuutta sekä tavoitteellisuutta. Opetus ja kulttuuriministeriö myönsi vuonna 2024 valtionavustusta varhaiskasvatuksen tasa-arvoisuuden yhdenvertaisuuden sekä inklusiivisen toimintakulttuurin vahvistamiseksi. Avustuksella on palkattu avustaja lapsiryhmään, jossa on tukea tarvitsevia lapsia. Tämän avulla edistämme lasten oppimista, hyvinvointia sekä lapsen oikeutta

välttämättömään ja riittävän varhaiseen tukeen.

Varhaiskasvatuksen vierailut vanhuspalvelutaloissa ovat koronavuosien jälkeen jälleen vakiintuneet osaksi toimintaa. Vierailuja tehdään säännöllisesti noin 4-5 kertaa vuodessa. Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja ikäihmisten välillä luo molemminpuolista hyötyä – lapset oppivat kunnioittamaan ja arvostamaan vanhempia sukupolvia ja kun taas ikäihmiset saavat lisää elämänlaatua ja virkeyttä arkeensa. Vuosittainen perinneleikkipäivä on toteutettu yhteistyössä yhdistystoimijoiden kanssa ja ikäihmisiä on käynyt päiväkodilla mm. leipomassa lasten kanssa.

Perheitä ja vanhemmuutta on tuettu tiiviimmällä yhteistyöllä ja osallisuutta lisäämällä. Huoltajille järjestetään vanhempainiltojen lisäksi avointen ovien päivä, jolloin heillä on mahdollisuus tutustua arjen toimintaamme. Huoltajille suunnattu palautekysely toteutetaan vuosittain ja toimintaa kehitetään palautteen perusteella. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämiseksi on kunnassamme aloitettu yhdistystoimijoiden ja varhaiskasvatuspalveluiden yhteistyössä toteuttama lapsiperheille suunnattu matalan kynnyksen kohtaamisia tarjoava Meän ilta- toiminta, joka on otettu käyttöön myös peruskoulussa. Tapahtumia järjestetään noin kymmenen kertaa vuodessa. Yhdessä liikuntapalveluiden kanssa on käynnistetty lapsi- / treeniparkki toimintaa, jossa lapsille tarjotaan hoitoa sillä välin, kun huoltajat pääsevät ohjattuun jumppatuokioon.

Nuorisopalveluiden osalta turvallisten aikuisten määrää lasten ja nuorten arjessa on koronavuosien jälkeen lisätty järjestelmällisesti. Aluehallintoviraston myöntämän eritysavustuksen turvin saimme käynnistettyä koulunuorisotyön yhtenäiskoulussa tammikuussa 2021 ja edelleen vakinaistettua sen syksyllä 2024. Koulunuorisotyöntekijä on ollut päivittäin läsnä yhtenäiskoulun arjessa työskennellen pääasiassa 5.-9. -luokkalaisten, mutta myös nuorempien oppilaiden kanssa. Koulunuorisotyöntekijä on vahvistanut yhtenäiskoulun yhteisöllisyyttä järjestämällä lasten ja nuorten kanssa yhteistyössä erilaisia tapahtumia sekä aktivoimalla tukioppilas- ja välituntitoimintaa. Koulunuorisotyöntekijä on tukenut yksilöllisesti nuoria koulussa käymisen ja siellä pysymisen osalta tarjoamalla yksilöllistä keskustelutukea sekä turvallisen koulunuorisotyöntilan kohtaamispaikaksi. Koulunuorisotila Reiviluola kunnostettiin ja avattiin yhteistyössä lasten ja nuorten kanssa elokuussa 2024. Koulunuorisotyöntekijä on tehnyt tiivistä yhteistyötä yhtenäiskoulun henkilökunnan sekä Lapin hyvinvointialueen henkilöstön, kuten koulukuraattorin kanssa. Koulunuorisotyön resurssin lisääntyessä peruskouluun, pystyttiin etsivän nuorisotyön resurssia suuntaamaan aiempaa enemmän toisen asteen opiskelijoiden käytettäväksi.

Erityisnuorisotyön työmuoto etsivä nuorisotyö toimi avoimen nuorisotyön tukena vähentäen toiminnallaan syrjäytymistä. Etsivä nuorisotyön tavoitettujen nuorten määrät ovat olleet vuosittain alati kasvavat. Nuoret ohjautuvat etsivään nuorisotyöhön vuosittain vaihtuvia reittejä pitkin mutta pääasiassa nuorten suorien yhteydenottoja kautta tai esimerkiksi mielenterveyspalveluiden kautta. Jonkin verran yhteydenottoja tulee myös oppilaitosten kautta. Etsivän nuorisotyön asiakkaita pyydetään täyttämään Sovari-palautekysely (Sovari on sosiaalisen vahvistumisen mittari, joka on luotu etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan asiakkaille). SOVARI-palautekyselyyn vastanneista vuosittain sosiaalista vahvistumista kokee 90-100%. Jo usean vuoden ajan kyselyyn vastanneista 100% suosittelee etsivää nuorisotyötä muille nuorille.

Nuorisotyössä on jatkettu saavutettavaa ja tavoitettavaa avointa nuorisotyötä eli avoimia nuorten tilailtoja säännöllisesti jo vuosien ajan. Kävijämäärät ovat olleet alati kasvavat jo vuosien ajan, vakiintuen kuitenkin noin 3500 kävijän kohdille/vuosi. Nuorisopalvelut järjestää kerran kuukaudessa vaihtuvia ajankohtaisia teemailtoja avoimissa nuorten tilailloissa. Teemoja ovat olleet esimerkiksi seksuaalisuus, ravinto, turvallisuus ja somekasvatus, päihteet jne. Nuorisopalveluiden järjestämiä tapahtumatoimintoja jatkettiin edelleen muun muassa varaamalla riittävä määrä taloudellisia resursseja toimintojen järjestämiseen sekä aktivoimalla nuoria mukaan suunnittelutyöhön apuohjaajien roolissa. Tapahtumatoiminta nostettiin takaisin korona-aikaa edeltävälle ajalle. Nuorisopalvelut on edelleen järjestänyt vuosittain myös alakoululaisten lasten kesän päiväleirejä, jotka tavoittavat keskimäärin 50 lasta vuosittain. Vuosittain nuorisopalvelut organisoii lähes kahdenkymmenen nuoren työllistymisen kunnan eri palvelualueille. Myös ympärivuoden käytettäviä työseleitä myönnetään vuosittain.

Muonion kunnan nuorisopalveluissa otettiin käyttöön Kuntaliiton luoma sähköinen kunnallisen nuorisotyön tilastointi- ja dokumentointijärjestelmä Nuodo vuonna 2023. Dokumentointijärjestelmän avulla kootaan tietoa paikallisesta nuorisotyöstä ja -toiminnasta sekä järjestämisestä koskevista tunnusluvuista. Paikallisen tiedon pohjalta rakentuu kansallinen tieto nuorisotyön toimintaympäristöistä, työn sisällöistä ja kohderyhmistä sekä järjestämisestä. Tuotettavan tiedon avulla voidaan vaikuttaa nuorisotyön kehittämiseen, laatuun ja rahoitukseen sekä nuorten saamaan ja toteuttamaan palveluun. Järjestelmän avulla voidaan kertoa nuorisotyön resurssien käytöstä sekä nuorten kokemuksi saamistaan palveluista ja heidän toteuttamastaan toiminnasta. Nuodo-järjestelmästä saatujen tietojen mukaan kaiken kirjatun toiminnan kokonaisarvosana (eli nuorten antama palaute) oli vuonna 2023 (asteikolla 1-5, missä 1 on huonoin ja 5 on paras) 4,1 ja vuonna 2024 4,23. Vuonna 2024 nuorisopalvelut järjesti avointa nuorisotilatyötä 623 toimintatuntia ja se keräsi yhteensä 3525 kävijäkertaa. Vuonna 2024 toimintatunteja avoimen nuorisotilatyön osalta oli 699 ja kävijäkertoja 3637.

Koronapandemian aikana liikkumisen polarisaatio on kasvanut, mikä näkyy vahvasti yläkouluikäisissä nuorissa. Etenkin vähän liikkuvien nuorten aktivoimiseen liikuntapalvelut yhdessä yläkoulun kanssa haki ja sai liikkuva koulu -hankerahoitusta. Hanketta toteutettiin 1.12.2022-31.5.2024 välisen ajan. Hankkeessa saatiin hankittua koululle yhteiskäyttöpyöriä, jotta oppituntien pito mahdollistettaisiin myös lähiympäristössä. Hankkeessa koulutettiin välituntiohjaajia sekä koulutettiin toiminnallisten opetusmenetelmien käyttöä. Liikkuvan arjen kehittäminen yhtenäiskoulussa jatkuu edelleen.

Vuonna 2022 Muonion kunta liittyi Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisten kirjastojen yhteinen Pohjoisen eKirjastoon ja kasvatti e-aineistoihin käytettäviä määrärahoja, jotta palvelut olisivat mahdollisimman saavutettavia ja laadukkaita. Kuntalaisille tuli uusina palveluina käyttöön maksuttomat e-aikakauslehdet sekä elokuvien suoratoistopalvelu Viddla. Vuosien 2023-2024 kunta alkoi valmistella siirtymistä koko Suomen yhteiseen Kuntien e-kirjastoon, jotta e-aineistojen saavutettavuus olisi nykyistäkin saavutettavampi. Kirjastopalvelut järjestivät digituokioita, jossa tarjottiin matalan kynnyksen neuvontaa digilaitteiden ja -palveluiden käyttöön, etenkin ikäihmisille. Kirjastovirkailijan työnkuvaan sisällytettiin ikäihmisen kirjastopalvelut, mikä mahdollistaa säännöllisiä vierailuja palvelutaloissa ja toimintatuokioissa sekä aineiston toimittamisen suoraan toimipisteisiin.

Alueen elinkeinot ovat palautuneet koronan jälkeisestä ajasta ennakoitua nopeammin samalle ja jopa hieman paremmalle kasvu-uralle kuin aikana ennen koronaa. Yrityksille on edelleen tarjottu yritysneuvontapalveluja sekä kunnan henkilöstön, että ostopalvelutuottajan toimesta.

Terveellisen ja liikunnallisen elämäntavan edistäminen

Terveys- ja liikuntaneuvontaa kaiken ikäisille matalan kynnyksen palveluina

Liikunnan lisääminen kohderyhmälle sopivalla tavalla

Vuosina 2022-2024 Muonion, Kittilän ja Kolarin elintapaohjauksen yhteishankkeessa liikunnanohjaajat koulutettiin työikäisten elintapaneuvontatyöhön. Elintapaneuvonnassa keskitytään asiakaskohtaisesti ja tarvelähtöisesti ohjaamaan suurentuneessa riskissä sairastua elintapasairauksiin olevaa tekemään parempia valintoja uniterveytensä, ravitsemustottumustensa ja aktiivisuutensa suhteen. Hankkeessa luotiin palvelupolku ohjautumiseen hyvinvointikeskuksesta, työterveyshuollosta, yksityisiltä palveluntuottajilta, seurakunnasta, työllistämispalveluista ja etsivästä nuorisotyöstä. Vuoden 2023 syyskuusta alkaen vuoden 2024 loppuun mennessä elintapaneuvontaa annettiin henkilökohtaisesti tai pienryhmässä yhteensä 17 muoniolaiselle työikäiselle. Koetut hyvinvointia kuvaavat mittarit paranivat kaikki merkittävästi. Myös mitatut tulokset paranivat pääsääntöisesti. Asiakkaat kokivat eniten hyötyä ravitsemusneuvonnasta ja unihyvinvoinnin parantumisesta. Hankkeessa yhteiskäyttöön hankitun kehonkoostumusmittarin avulla päästiin kohtaamaan maksuttomissa hyvinvointimittauksissa mahdollisia asiakkaita ja voitiin antaa terveys- ja liikuntaneuvontaa. Maksuttomia hyvinvointimittauksia pidettiin yhteensä 10 kertaa vuosien 2023-2024 aikana. Vuoden 2024 lopulla aloitettiin kehittämään hankevetoisesti liikuntaneuvonnan palvelupolkua peruskoululaisille. Tavoitteena on tunnistaa ja aktivoida vähän liikkuvia lapsia ja nuoria.

Sivistyspalveluiden organisaatiouudistuksen johdosta liikuntapalveluihin yhdistettiin hyvinvoinnin edistämisen tehtävät ja tästä syystä rekrytoitiin liikunnanohjaaja erityisesti vähän liikkuvien kuntalaisten aktivoimiseksi eri ikäryhmät huomioiden. Liikunnanohjaaja aloitti määräaikaisena keväällä 2023 ja valtuusto vakinaisti toimen joulukuussa 2024. Liikunnanohjaaja mm. suunnitteli ja toteutti eri kohderyhmien ohjattua liikuntaa ja liikkumiskampanjoita, toteutti elintapaneuvontaa, järjesti tapahtumia ja retkiä sekä kehitti toimintaa. Liikkumiskampanjat suunniteltiin niin, että toteuttamiseen ei tarvinnut erityisiä ponnisteluja, esimerkiksi kävely kohteisiin riitti. Päivätoimintaryhmiin sisällytettiin jokaiselle kokoontumiskerralle ohjattu liikuntatuokio. Toimintaa toteutettiin soveltuvin osin yhteistyössä eri toimialojen ja yhdistysten kanssa vaikuttavuuden lisäämiseksi ja synergiaedun saamiseksi. Liikunnanohjaajan työnkuva kehittyi ja kehitetään jatkuvasti vastaamaan kuntalaisten tarpeita ja toiveita.

Kunnan ja kansalaisopiston liikuntaryhmissä ja tapahtumissa käyneet			
	2022	2023	2024
Ohjatut kurssimuotoiset kävijät/käyntikerrat	516/4066	3985	680/4111
Liikuntatapahtumat kävijät/käyntikerrat	99/527	853	814
Elintapaneuvonta kävijät/käyntikerrat	-	-	18/113

Ohjatun liikunnan ohella kuntalaisia pyrittiin kannustamaan omaehtoiseen liikkumiseen esimerkiksi pitämällä kunnan liikuntatilojen hintatasoa alhaisena tai maksuttomana mahdollistaen esimerkiksi perheiden ja yritysten omat liikuntatilavuorot. Liikuntahallin välineistö oli käyttäjien vapaassa käytössä. Ulkoliikuntapaikat- ja reitit olivat kuntalaisten vapaa-ajan käytössä maksutta. Kunnan kuntosalin viihtyisyyttä ja toimivuutta parannettiin laajentamalla sitä ja päivittämällä välineistöä. Kirjastoon toteutettiin liikuntavälinelainaamo, josta pystyi kesäkaudella lainaamaan liikuntavälineitä kuten tennismailoja. Omaehtoiseen liikkumiseen kannustettiin myös kampanjoilla, erityisesti lomakausina, esimerkiksi kesäbingolla ja omatoimirasteilla. Kuntalaisille toteutettiin vuosina 2023 ja 2024 nykytilan, toiveiden ja tarpeiden kartoittamiseksi liikuntakysely, jonka tulosten perusteella tarjontaa kehitettiin. Osallisuutta toteutettiin myös toimintojen yhteydessä jatkuvana palautteena. Liikuntaa järjestävien yhdistysten toimintaedellytyksiä autettiin jakamalla liikunnan toiminta- ja koulutusavustuksia, tarjoamalla liikuntatiloja- ja välineitä seurojen käyttöön edullisesti tai maksutta sekä auttamalla seuroja toimintansa markkinoinnissa. Lisäksi yhdistysten kanssa järjestetään yhteistyössä kaikille avoimia liikuntatapahtumia.

Lukiossa lisättiin mahdollisuuksia luontoliikuntaan suunnittelemalla ja toteuttamalla paikallisia valinnaisia luontoliikuntaa ja eräperinteeseen pohjautuvia opintokokonaisuuksia. Lukiossa toteutetulla Liikkuva opiskelu -hankkeella on lisätty aktiivisuutta oppitunteihin. Nuoria pyritään aktivoimaan liikkumaan koulupäivän aikana mahdollistamalla välituntiliikunta esim. pöytätennistä pelaamalla. Lukion opiskelijat voivat osallistua lukion yhteydessä toimivan vapaalasku akatemian valmennukseen sekä saada valmennusta kilpaurheilijana. Urheiluvalmennusta on nyt kehitetty eteenpäin niin, että siihen voi osallistua myös ne nuoret, jotka eivät harrasta kilpaurheilua. Urheiluvalmennukseen voi osallistua myös tavoitteellisena kuntourheilijana. Opiskelijat ovatkin löytäneet tämän uuden mahdollisuuden ja harjoittelevat esimerkiksi armeijaa varten.

Peruskoulussa Liikkuva koulu -hankkeella lisättiin aktiivisuutta koulupäiviin ja aktivoitiin vähän liikkuvia nuoria koulupäivän aikana. Liikkuva koulu -hankkeella hankkeelle haettiin jatkoaikaa toukokuun 2024 loppuun, jonka jälkeen toimintaa on jatkettu omakustanne osuudella. Opettajat ovat pitäneet säännöllisesti toiminnallisia oppitunteja sekä hyödyntävät koulun laavaa ja muita luontokohteita oppitunneilla säännöllisesti. Oppilaiden monipuolisen hyvinvoinnin lisäämiseksi on järjestetty koulun kerhoja, joista on ollut myös kuljetus kuljetuksessa oleville oppilaille. Kerhoilla on kannustettu oppilaita liikkumaan myös kouluajan ulkopuolella, valmistamaan terveellisiä välipaloja sekä vahvistamaan sosiaalisia taitoja.

Lapsille ja nuorille tarjottiin matalan kynnyksen maksuttomia harrastuksia heti koulupäivän jälkeen osana Harrastamisen Suomen malli - hanketta sekä vapaa-ajalla kurssimuotoisesti hiihto- ja suunnistuskoulun muodoissa. Harrastustarjottimen muodostamisessa huomioitiin lasten ja nuorten toiveet. Harrastamisen suomen malli -hankkeen harrastuskoordinaattori kehitti koko kunnan yhteisen harrastuskalenterin, joka on kaikkien kuntalaisten nähtävillä kunnan internetsivuilla. Harrastuskalenteri kerää samaan dokumenttiin helposti saavutettavaan muotoon kaikki muonilaisille lapsille ja nuorille paikkakunnalla tarjolla olevat kerhot ja harrastukset. Tämän harrastuskalenterin avulla perheiden on helppo pysyä ajan tasalla eri yhdistysten, yritysten ja kunnan järjestämistä vapaa-ajan vieton mahdollisuuksista. Nuorisopalvelut vastaa harrastuskalenterin päivittämisestä ja se onkin pidetty ajan tasalla jo vuosien ajan. Viime vuosina erilaisia Harrastamisen Suomen mallin -harrastuksia järjestettiin lukuvuosittain noin 15 eri harrastusryhmää ja niihin osallistui lukuvuosittain keskimäärin 100-120 oppilasta eli yli 40 % koko yhtenäiskoulun oppilaista.

Varhaiskasvatuksessa pyritään aktiiviseen arkeen. Lasten vuorokautinen liikuntasuositus pyritään suurelta osin täyttämään jo hoitopäivän aikana ulkoilemalla kaksi kertaa päivässä. Noudatamme liikunnan vuosikelloamme, joka on koottu vuodenajan vaihtelujen mukaan. Liikunnan ja liikkumisen kivijalkana toimii ympäröivä luonto ja sen hyödyntäminen oppimisympäristönä. Päiväkodin liikkumista tukevat ryhmien liikuntavastaavat, joiden tehtävänä on mahdollistaa lasten liikkuminen, pitää välineistö huollettuna ja lasten saatavilla. Liikkuva varhaiskasvatus nykytilan arviointi toteutetaan vuosittain. Toimenpiteet vakiintuivat kolmevuotisen Helmiä Tunturin Juurella -liikkuva varhaiskasvatushankkeen aikana, joka päättyi joulukuussa 2022.

Monipuolisen ja laadukkaan ravitsemuksen edistäminen

Keskuskeittiö valmisti ja tarjosi suomalaiset ravitsemus- ja ruokasuositukset täyttävää ruokaa. Ravinnossa otettiin huomioon suositukset eri ikäryhmille, sillä keskuskeittiön asiakaskuntaan kuului kuntalaisia varhaiskasvatuksesta ikäihmisiin. Myös kuntalaiset saivat arkisin ostaa ja lounastaa lukion tiloissa. Linjastoissa kasvisruoka oli vapaasti kaikkien valittavissa olevana vaihtoehtona. Lounasruokailun ollessa loppuillaan kuntalaiset pystyivät ostamaan lounasruokaa myös kotiin, huokeaan hintaan, kestävän kehityksen mukaisesti hävikkiä vähentäen ja pahvirasioissa. Keskuskeittiö toteutti 2024 vuonna juhluvuoden kampanjan, jossa tarjottiin kuntalaisille mahdollisuus tutustua kouluruokailuun ilmaisella

lounaalla. Lounasmahdollisuus tarjottiin 150 ensimmäiseksi ilmoittautuneelle.

Varhaiskasvatuksessa tarjotaan ravitsemussuositusten mukaista, monipuolista ja terveellistä ruokaa. Lapsia kannustetaan maistamaan uusia makuja ilman pakottamista ja annetaan lasten tutustua uusiin makuihin omassa tahdissaan. Ikätasoiset ruokalistat (kuvat) on otettu käyttöön. Ruokaa tutkitaan kaikilla aisteilla: maistellaan, haistellaan ja tunnustellaan. Lapsia osallistetaan ruuan jakeluun/ annosteluun ikätason mukaisesti ja heiltä kysytään palaute lounaasta hymynaama arvioinnin avulla. Ruokailuhetkistä luodaan rauhallisia sekä kiireettömiä ja yhdessä opetellaan pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Ruuasta puhutaan myönteisellä tavalla ja aikuiset näyttävät esimerkkiä syömällä monipuolisesti ja nauttimalla aterialta. Ruokakasvatusta arvioidaan ja kehitetään ruokakasvatuksen nykytilan arviointi työkalun avulla (toteutettu vuosina 2023 ja 2024).

Peruskoulussa ja lukiossa oppilaille tarjottiin hyvän ateriarhythmin ja vireystilan varmistamiseksi lounaan lisäksi terveellinen välipala. Yhtenäiskoulussa välipala tarjottiin pitkän, yli kolmeen kestävän koulupäivän yhteydessä. Oppilaille tarjottiin hedelmiä, näkkileipää ja maito. Lukion opiskelijoille tarjottiin hedelmiä. Kouluilla on panostettu kasvisruuan tarjoamiseen ja esillepanoon houkuttelevuuden lisäämiseksi. Malliateria on peruskoulussa esillä. Lisäksi esikoululaiset ja osa kouluokista ovat käyneet tutustumassa keskuskeittiöön.

Nuorisotila Tippalan avoimissa tilailloissa on jo vuosia tarjottu kerran viikossa lämmin ateria kaikille osallistujille. Lämmin ateria on tarjolla joka viikko torstaisin, kun nuorisotilalla on sekä yläkoululaisten että peruskoulun päättäneiden nuorten tilailta. Nuorisopalvelut tarjoaa lisäksi pienryhmätoimintana ruokailtapäivää kerran kuukaudessa kaikille asuntolassa asuville opiskelijoille. Ruokailtapäivässä suunnitellaan ja valmistetaan yhdessä osallistujien kanssa edullinen ja lämmin ruoka. Ruokailtapäivästä on vastannut etsivä nuorisotyö vuoden 2024 loppuun asti, minkä jälkeen se siirtyi uuden oppilaitosnuorisotyöntekijän vastuulle. Asuntolassa asuville opiskelijoille suunnatussa ruokailtapäivässä on käynyt keskimäärin 5-10 osallistujaa.

Työikäisille tarjotaan maksutonta elintapaneuvontaa, jossa ravitsemusneuvonta näyttelee merkittävää osuutta. Kävijäpalautteen perusteella asiakkaat kokevat saavansa suurimman hyödyn palvelusta unen paranemisen lisäksi ravitsemustiedon lisääntymisestä ja omien ruokailutottumusten muuttamisesta. Elintapaneuvontaa annetaan ensisijaisesti kohderyhmälle, joilla on suurentunut riski sairastua elintapatauteihin ja jotka muuttuvista elintavoista eniten hyötyvät. Kohderyhmää ovat työikäiset, joiden kehon painoindeksi on yli 30 ja diabetesriskipisteet yli 15. Lisäksi neuvontaan tullakseen tulee olla motivoitunut elämäntapamuutokseen. Motivaatioita kartoitetaan puheeksiottopaikoissa, joita ovat mm. Hyvinvointikeskus, työterveyshuolto, etsivä nuorisotyö, työllistämispalvelut sekä seurakunta.

Ikääntyneiden kohderyhmässä terveellistä ravitsemusta pyrittiin lisäämään osallistumalla valtakunnallisen Vireyttä seniorivuosiin - hankkeen kampanjaan: Ravitsevaa ruokaa ja ruokailoa yhdessä syöden. Kampanja toteutettiin Muoniossa usein toimenpitein yhteistyössä monien eri toimijoiden kanssa. Kampanjalla lisättiin ikääntyneiden parissa toimivien, ikääntyneiden itsensä ja heidän omaistensa tietämystä hyvästä ravitsemuksesta. Perustana oli Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ja Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2020 julkaisema ikääntyneiden ruokasuositus. Sivustopalvelut on vuodesta 2023 alkanut keskittymään terveellisempien kahvitarjottavien valintaan tarjoamalla aina myös hedelmiä ja pähkinöitä vaihtoehtoksi sokerisimmille herkuille. Liikunta- ja hyvinvointipalvelut tarjoavat omissa tapahtumissaan pääosin ilman lisättyä sokeria olevia tarjottavia. Päivätoimintaryhmien tarjoilut menivät yhdistysvetoisiksi, joista Muonion Martat ottavat hyvin huomioon terveellisen välipalavaihtoehdon tarjoiluissaan. Päivätoimintatuokioissa on vuosittain aiheena elintavat ja ruokatavoille ja totumuksille on oma kokoontumiskertansa, jossa on jaettu Valtion ravitsemusneuvottelukunnan julkaisemaa opasta ravitsemussuositukset ikääntyneille.

Päihteiden käyttöön puuttuminen ja vähentäminen

Erityisesti nuorisotoimen ennaltaehkäisevä työ suuressa roolissa

Hyvinvointilähetti -toiminta, yhdyspintatoimintamallit yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa

Soteuudistuksen myötä ehkäisevä päihdetyö kuuluu sivistyspalveluihin. Kunnan tilat ja palvelut sekä tapahtumat ovat päihdeettömiä. Henkilökunnalla on velvollisuus puuttua havaitsemaansa alaikäisten päihteiden käyttöön. Muonion Ruoka- ja Siivouspalvelut havainnoivat aktiivisesti päihteiden käytön jälkiä kunnan tiloista, joissa alaikäiset oleskelevat ja ilmoittavat löydöistään kyseisen yksikön vastaavalle. Näin havainnointi tehostaa aikaista puuttumista. Talousarvioita 2025 laatiessa linjattiin kunta linjasi läpileikkaavaksi teemakseen ehkäisevän päihdetyön.

Tiloista ja palveluista pyritään tekemään saavutettavia, jotta päihteiden käytölle olisi mielekkäitä vaihtoehtoja. Osa kunnan tiloista oli yhdistysten ja yksityisten henkilöiden vapaa-ajan käytössä. Kunnan

tekemä ehkäisevä päihdetyö näkyy siinä, että kuntalaisten on mm. mahdollista varata edullisia liikuntasalivuoroja, käyttää kuntosalia edullisella vuosihinnalla ja laajalla aukioloajalla, harrastaa vapaasti ulkoliikuntapaikoilla ja reiteillä, käydä kirjastossa laajan aukioloajan puitteissa, oleilla ja osallistua toimintaan nuorisotilalla, harrastaa monenlaista toimintaa kansalaisopiston, liikuntapalveluiden ja nuorisopalveluiden kerhoissa ja kursseilla.

Peruskoulussa koulukohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan koostettiin päihdepuuttumismalli. Nuorisotoimen kanssa yhteistyössä otettiin käyttöön Nokko-malli matalan kynnyksen puuttumiseksi lasten ja nuorten sähkösavukkeiden ja nikotiinipussien käyttöön. Päihteiden käyttöön puututtiin peruskoulussa perusopetuslain puitteissa. Lisäksi ennaltaehkäisevää päihdetyötä toteutettiin asiantuntijoiden ja kokemusasiantuntijoiden vierailuilla.

Nuorisopalvelut on tehnyt aktiivisesti viikoittain ennaltaehkäisevää päihdetyötä keskustelemalla aiheesta lasten ja nuorten sekä nuorten aikuisten ja perheiden ja muiden ammattilaisten kanssa, sekä jakamalla tietoisuutta aiheeseen liittyen. Nuorisopalvelut järjestää yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen kanssa vuosittain valtakunnallisella ennaltaehkäisevän päihdetyön viikolla (Viikko 45) toimintaa niin peruskouluun, kuin toiselle asteelle. Kunnassa tarjotaan maksuttomia monipuolisia harrastuksia kaikille muonilaisille lapsille ja nuorille, jotta vapaa-ajalla olisi mielekäästä tekemistä ja jokainen lapsi ja nuori löytäisi ainakin yhden itseään kiinnostavan harrastuksen ja yhteisön mihin kuulua. Nuorisopalvelut tarjoaa säännöllisesti ympäri vuoden (50 viikkoa vuodesta) avoimia nuorten tilailtoja yläkoululaisille ja peruskoulun päättäneille nuorille. Ko. Tilailloissa järjestettiin kuukausittain teemailtoja, joissa käsiteltäviä teemoja ovat olleet muun muassa päihteettömyys, terveellinen elämä ja kokonaisvaltaisesti arjen hallintaan liittyvät teemat.

Kuntalaisia on aktivoitu mukaan linkkihenkilökoulutuksiin, jotta toimintaa voitaisiin uudelleen käynnistää. 2022-2024 vuosien aikana kouluttautui kolme uutta hyvinvointilähettiä, mutta asiakastapaamisia ei ollut. Hyvinvointilähetit eivät kouluttautumisen jälkeen aktivoituneet. Vuosien 2022-2024 perusteella tuntuu olevan hankala saada hyvinvointilähettiläitoimintaa pyörimään jatkuvana ja pysyvänä toimintana. Kunta tukee AA-kerhon toimintaa mahdollistamalla kokoontumistilan ja sähkön. Ehyt ry piti koulutuksia nikotiinituotteista kunnan henkilökunnalle ja vanhemmille. Ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden osalta toimintamalleja ei ole koottu yhteen. Päihdepolku asiakasohjauksen kehittämiseksi ja ennaltaehkäisevän työn malleja tulee jatkossa kehittää. Tavoitteena on tarkastella kokonaisuutta yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja mahdollisesti seudullisena yhteistyönä. Päihde- ja mielenterveysohjelman laatimisen tarve on tunnistettu mutta sen laatimista ei aloitettu vuoteen 2025 mennessä.

Vapaan sivistystoimen, kuten kulttuurin, kansalaisopiston ja kirjaston hyvinvointivaikutuksien hyödyntäminen ja edistäminen

Muonion kulttuurikasvatussuunnitelma työkaluna huomioi eri kohderyhmät monipuolisesti

Edistävät sosiaalisia verkostoja

Kohtaamispaikat eri kohderyhmille

Kunta liittyi vuonna 2022 OKM:n avustuksen piirissä toimivaan lastenkulttuuriverkostoon ja sai avustusta lastenkulttuurin toteuttamiseen. Lastenkulttuuriverkosto menetti OKM:n rahoituksen vuodesta 2024 ja hakee uutta toimintamuotoaan. Vuosien 2022-2024 aikana järjestettiin runsaasti kulttuuritapahtumia huomioiden eri kohderyhmät, tapahtumien määrä on ollut kasvussa vuosittain ja vuonna 2024 järjestettiin 81 kulttuuritapahtumaa. Vuoden 2024 aikana juhlittiin Muonion kunnallishallinnon 150-vuotisjuhlia, joka näkyi etenkin kulttuuritarjonnassa ja kuntalaisten osallistamisessa juhluvuoden suunnitteluun. Juhlavuoden kunniaksi kulttuuripalvelut osallistuivat Kiertävän lastenkulttuurikeskus Kattilan Matkalla-hankkeeseen, jonka avulla kulttuurikasvatussuunnitelman sisällöt laajennetaan kaikkia ikäryhmiä koskevaksi. Hanke käynnistyi vuonna 2023 ja varsinaiset sisällöt toteutettiin vuoden 2024 aikana. Hankkeen avulla sivukyliin, työttömille, nuorille, ikäihmisten palveluyksiköihin ja neuvolaan vietiin 20 kulttuurin ja taiteen työpajaa. Kulttuurikasvatussuunnitelma on vahvistettu vuosille 2022-2025, joka koskettaa kaikkia kuntalaisia ja sen sisältöjä on muokattu koulun ja varhaiskasvatuksen tarpeita vastaaviksi. Kunta on solminut Kopsit haltuun-yhteistyösopimuksen Kiertävän lastenkulttuurikeskus Kattilan kanssa, jossa he järjestävät esiintyjät suunnitelman mukaisesti ja luovat kunnalle vuosikalenterin varhaiskasvatuksen ja koulujen käyttöön.

Sivistyspalveluiden organisaatiouudistuksen johdosta kulttuuripalveluille ja kansalaisopistolle rekrytoitiin vuonna 2023 kahden vuoden määräaikainen kulttuuri- ja vapaa-aikatuottaja, jonka työaika jakautui 50 prosenttia kulttuuripalveluille ja 50 prosenttia kansalaisopistolle. Kulttuuri- ja vapaa-

aikatuottajan tehtäväkuvaan sisällytettiin mm. kulttuurihyvinvoinnin edistäminen sekä tapahtumatuotannon kehittäminen kansalaisopiston ja kulttuuripalveluiden kentällä. Kulttuurivastaava toimii yhdistelmävirassa ja vastaa myös kirjastopalveluista sekä kansalaisopistosta. Kansalaisopiston kurssitoimintaa on monipuolistettu paremmin tukemaan kuntalaisten hyvinvointia toiveiden mukaisesti, palautetta kerätään säännöllisillä kyselyillä.

Kunta liittyy koko Suomen yhteiseen kuntien e-kirjastoon vuoden 2025 alusta ja aloitti valmistelutyöt siirtymään vuosien 2023-2024 aikana. Celia-saavutettavuuskirjaston palveluja markkinoitiin lukemisesteisille henkilöille, kirjastovirkailija ja kirjastonjohtaja antavat opastusta palvelujen käytössä. Kirjasto- ja kulttuuripalveluille sekä kansalaisopistolle perustettiin asiakasraati syksyllä 2023, raatiin etsittiin jäseniä avoimella haulla. Asiakasraadin jäsenet osallistuvat palveluiden suunnitteluun, arvioivat olemassa olevia palveluita sekä auttavat kehittämään niitä. Asiakasraati kokoontuu tarpeen mukaan muutaman kerran vuodessa. Raadin jäsenet saavat käyttää kunnan kulttuuripalveluita maksutta vuoden ajan ja osallistua maksutta yhdelle valinnaiselle kansalaisopiston kurssille, jonka avulla jäseniltä kerätään palautetta palveluiden laadusta.

Kunnan hallinnoima Kyläpirtti on tarkoitettu kokoontumistilaksi yhdistyksille ja muille toimijoille, jotka edistävät kunnan elinvoimaa, yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kuntalaisaktiivisuutta ja ovat tuottoa tavoittelemattomia yleishyödyllisiä toimijoita. Kyläpirtin on tarkoitus tarjota yhteistyö- ja toimintamahdollisuuksia monille eri toimijoille. Tärkeänä osana on yhdistysten aktivointi sekä kuntalaisten vuorovaikutuksen, yhteistyön ja osallisuuden vahvistaminen. Kyläpirttiä markkinoitiin kirjasto- ja kulttuuripalveluiden kautta yleishyödylliseen toimintaan käytettävänä maksuttomana tilana.

Kunnan liikunta- ja hyvinvointipalvelut pyrkivät toiminnallaan mahdollistamaan yhtäläisessä elämäntilanteessa olevien sosiaalisia kontakteja. Kohtaamistilanteiden lisäämiseksi järjestettiin kuukausittaisia perhetemmellyksiä sekä vanhempien treenejä ja lasten touhuparkki. Liikuntapalvelut pyrkivät ohjaamaan samasta liikuntalajista kiinnostuneita yhteisen harrastuksen pariin kertomalla liikuntaryhmien tarjonnasta ja jakamalla höntsäryhmien whatsapp -listoja, joissa yhteisistä peliajoista voidaan sopia. Ikääntyneiden kohdalla päivätoimintaryhmät toimivat erinomaisina vertaisten kohtaamispaikkoina.

Kehitämme monipuolisia työllistymismahdollisuuksia

Mm. etätyömahdollisuudet ja teknologiset sovellukset palvelutuotannossa

Ympärivuotisen matkailun ja työpaikkojen kehittäminen

Vuoden 2024 TE-palveluiden muutokseen valmistautuminen

Kunta on osallistunut aktiivisesti työllisyyspalvelujen uudistamiseen, mukaan lukien TE24- ja KOTO24-uudistusten valmisteluun. Vuoden 2024 loppuun valmistui Tunturi-Lapin ja Pellon työllisyysalue, jonka vastuukuntana toimii Kittilä. Kunnan työllisyyspalvelut tarjoavat asiakasohjausta, aktivointitoimia ja tukevat yrityksiä työllistämisessä. Työllisyyspalvelussa painotetaan erityisesti pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten tukemista. Työpajatoimintaa on kehitetty vastaamaan sote-uudistuksen tuomiin muutoksiin, tiivistäen yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa. Palvelut on organisoitu kunnan uudessa rakenteessa samalle tehtäväalueelle elinkeino- ja yrityspalveluiden kanssa, vahvistaen kokonaisvaltaista työelämätukea.

Koronapandemian jälkeen yritystoiminta on elpynyt ja uusia yrityksiä on syntynyt erityisesti matkailun ulkopuolisille aloille. Muonion kunta on ollut mukana tukemassa yrityksiä omistajanvaihdoksissa Lapin Yrittäjien hallinnoimassa omistajanvaihdoskoordinaattori- hankkeessa sekä tarjoamalla yritysneuvontapalveluja ostopalveluna. Yrityksille on myös tuotettu yritysneuvontapalveluja yhteistyössä Tunturi-Lapin kuntien kanssa "Kestävää yritystoimintaa Tunturi-Lappiin" -hankkeen kautta. Yrityksille on järjestetty säännöllisesti infotilaisuuksia ja verkostoitumismahdollisuuksia, erityisesti uuden EU-ohjelmakauden rahoituksista. Elinvoiman tukemiseksi kunta on jakanut vuosittain tapahtuma-avustuksia sekä vuonna 2024 uutena avustusmuotona myös elinkeinoelämää edistäviä infra-avustuksia.

Muonio on ollut mukana useissa matkailua kehittävässä aloitteissa, kuten melontareittien kehittämisohjelmassa, joka valmistui joulukuussa 2022. Matkailun organisaatiomallia luonnosteltiin yhdessä alueen yrittäjien ja Enontekiön kunnan kanssa. Vaikka alueellinen yhteistyömalli ei toteutunut suunnitellusti, yhteistyö Muonion matkailun alueorganisaation ja kunnan välillä tiivistyi ja vuoden 2024 lopussa kunta otti vastuulleen matkailumarkkinoinnin ja brändityön. Ympärivuotista matkailua on vahvistettu muun muassa parantamalla saavutettavuutta uusilla lentoyhteyksillä ja joukkoliikenteellä. Muonion kunta liittyi mukaan Lapin elokuukomission uuteen toimintamalliin, jota hallinnoi Tunturi-Lapin kehitys ry. Elämästuotannon parantamisella pyritään luomaan alueelle uutta ympärivuotista liiketoimintamahdollisuutta, joka voi parhaimmillaan monipuolistaa elinkeinorakennetta. Kunta solmi

yhteistyösopimuksen kotimaisen tv-seikkailuohjelman kanssa markkinointitoimenpiteenä.

Vuonna 2023 Muonio koordinoi asumisen ja asuntotuotannon esiselvityshankkeen, jossa olivat mukana myös muut Tunturi-Lapin kunnat sekä Inari, Utsjoki ja Sodankylä. Hankkeessa selvitettiin asumisen haasteita ja kehitettiin kuntien käyttöön työkalupakkeja ja tietokortteja innovatiivisista ratkaisuista ja rahoitusvaihtoehdoista. Selvityksen pohjalta valmisteltiin vuonna 2024 yhteinen asumisen kehittämishanke yhdessä Inarin kunnan kanssa. Lisäksi kunnassa on kehitetty etätyömahdollisuuksia: vuonna 2023 avattiin yritysvetoinen etätyötila. Monipaikkaisen työn merkitystä Lapin matkailulle on selvitetty erillisessä esiselvityksessä.

Yhteisön ja yksilön parhaat puolet

Kuntatyössä yhteistyön tekeminen yli kuntarajojen, tiivis yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Ruokapalvelujen yhtiöittämistä suunniteltiin yhdistettäväksi lähikuntien kanssa vuonna 2022, koska kunta ei saanut tuottaa hyvinvointialueen ateriapalveluja vuodesta 2023 alkaen. Siirtymävuoden turvin päädyttiin oman kunnan ruoka- ja siivouspalveluyhtiöön. Yhtiö aloitti toimintansa 1.1.2024. Muonion Ruoka- ja Siivouspalvelut Oy tuottaa ateria- ja puhtaanapitopalveluita kunnan yksiköihin, Lappialle sekä ateriapalveluita hyvinvointialueelle.

Soteuudistuksen jälkeiseen aikaan pyrittiin varautumaan hyvinvointikoordinaattorin resurssin säilyttämisellä. 100% työresurssi muutettiin kuitenkin 50%:ksi siirtämällä hyvinvointikoordinaattorin tehtävät osaksi liikunnan palvelualueesta vastaavan viranhaltijan tehtäviä. Hyvinvointialueen kanssa yhteistyörakenteita luotiin ja yhteistyöstä sovittiin, esimerkkinä kuraattori- ja terveydenhoitajapalvelut peruskoulussa ja yhteistyö hyvinvoinnin- terveyden- ja turvallisuuden edistämiseksi. Elintapaneuvonnan palvelupolku -hankkeessa yhdessä Kolarin, Kittilän ja hyvinvointialueen kanssa luotiin palvelupolku hyvinvointialueelta kuntien elintapaneuvontapalveluun. Yhdyspinnoilla tapahtuva hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen ennaltaehkäisevä työ on muuttuvassa ja kehittyvässä tilassa ja yhteistyö tiivistyy koko ajan.

Yhteistyössä Kittilän kanssa lähikoulusopimusta Raattaman alueen oppilaiden osalta päivitettiin ja laajennettiin koskemaan myös vuosiluokkia 0-4 1.8.2023 alkaen. Oppilashuollon henkilöstön kanssa yhteistyössä on tehty hyvinvointia edistävää, terveellistä ja päihteetöntä elämää edistävää ja korostavaa yhteistyötä.

Yhteistyötä ja edunvalvontaa yritysten toimintaympäristön kehittämiseksi on tehty tiiviisti myös mm. Tunturi-Lapin Kehitys ry:n, Lapin Liiton ja Lapin Kauppakamarin kanssa. Kolmen kunnan yhteinen kehittämis-yhtiö Tunturi-Lapin kehitys ry on keskeinen yhteistyötä edistävä rakenne, jonka toiminnassa Muonion kuntakin on mukana. Seurantakauden aikana mukaan liittyi myös Kittilän kunta. Lisäksi vuoden 2024 lopussa Muonio liittyi mukaan Lapin elokuvakomission toimintaan, jossa on mukana yhteensä kahdeksan lappilaista kuntaa. Seutukunnan sisällä toimiva SYP-verkosto (seudulliset yrityspalvelut) kokoontui neljästi vuodessa vuosittain ja se osaltaan edesauttoi kuntien yhteisten kehittämistoimenpiteiden ja -hankkeiden suunnittelussa sekä toteuttamisessa.

Kuntarajoja ylittävää yhteistyötä tehtiin laajasti eri palvelualueilla; hallinto-, sivistys- ja elinvoimapalveluissa. Yhteistyöllä tavoiteltiin tietotaidon lisääntymistä, hyvien käytänteiden jakamista ja resurssien tehokasta käyttöä.

Ennakkovaikutusten arviointia toteutettiin sivistyspalvelujen organisaatiouudistuksen yhteydessä vuonna 2022 ja vuonna 2023. Lisäksi kunnanhallitus evasi vuonna 2024 Jerisjärven huolto Oy:n osakeanteihin liittyen.

Asiakaslähtöistä palvelua nykyaikaisesti

Verkkoyhteyksien jatkuva kehittäminen ja hyödyntäminen

Muonion kunnan omistamiin asuntokohteisiin rakennettiin valokuituverkko toimintavarman internetyhteyden varmistamiseksi. Joukkoliikennepalveluissa on kehitystä tapahtunut mm. siten, että kaikki aikataulut ja liput ovat löydettävissä ja ostettavissa verkkopalvelusta.

Kunnan avustustyössä siirryttiin sähköiseen prosessiin. Avustusten hakemisen perusteet yhtenäistettiin, hakuajat määriteltiin ja otettiin käyttöön sähköinen hakulomake. Lisäksi avustusten käyttöselvitysten

tekeminen sähköistettiin.

Perhekeskuskehittäminen aloitettiin osana Tulevaisuuden sote-keskus -hanketta vuonna 2022. Sähköinen perhekeskus, joka on nettisivu, yhdistää kunnan, hyvinvointialueen, järjestöjen, seurakunnan ja Kelan palvelut tarjoten kokonaisvaltaista tukea lapsille, nuorille ja perheille. Sivusto avattiin vuonna 2024 yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen kanssa. Sivustolta löytyy ikäryhmittäin ja teemottain koottuja palveluja ja materiaaleja sekä lapsiperheille ja nuorille suunnattu matalan kynnyksen sähköinen palvelukanava (Pyydä Apua -nappi).

Kunnan palveluita pyrittiin järjestämään asiakaslähtöisesti kattavilla aukioloajoilla pienen kunnan rajallisista resursseista huolimatta; kirjasto palveli omatoimikirjastona palveluaikojen ulkopuolella, teknologiaa hyödyntäen ja kuntosali palveli omatoimiperiaatteella kulunvalvonta-avaimella. Palveluita tuotiin lähelle kuntalaisia. Esimerkiksi liikunta- ja kirjastopalvelut järjestivät ja esittelivät toimintaansa suosituilla joulumyyjäisissä ja maksuttomia terveystarkastuksia järjestettiin esimerkiksi huoltoasemalla, kaupan eteisessä ja apteekissa.

Yhteisöllisyyden lisääminen, yhdessä tekeminen ja osallisuuden/vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen

Kehitämme osallisuus- ja vaikuttamismallin

Kartoitamme mahdollisuuksia osallistavan valmistelun, esim. osallistavan budjetoinnin käynnistämiseen

Osallistamis- ja vaikuttamismallin työstäminen aloitettiin. Osallistavaa budjetointia pilotoitiin kahdesti pienimuotoisesti kunnan huutokaupoista saaduilla varoilla. Varhaiskasvatuksen lapset, peruskoulun oppilaat ja lukion opiskelijat saivat ehdottaa ja äänestää, mitä varoilla hankitaan. Varoilla hankittiin Subsoccer-pelipöytiä välitunti- ja nuorisotilakäyttöön ja seuraavana vuonna lukion ja peruskoulun oleskelutiloihin sohvakalusteita. Liikunta- ja hyvinvointipalvelut osallistavat kuntosalin ja liikuntahallin käyttäjiä vuosittain kysymällä käyttäjien mielipiteitä tarvittavista välinehankinnoista. Osallistava budjetointi otettiin käyttöön vuonna 2024. 5000 euron määrärahalla päätettiin rakentaa koirapuisto. Osallistavan budjetin käyttämiseen tuli kuntalaisilta yhteensä 93 ideaa, joista raati kokoontui valitsemaan kuusi ehdotusta kuntalaisäänestykseen. Äänestyksessä annettiin 335 ääntä.

Kuntalaisia ja sidosryhmiä on osallistettu säännöllisin kyselyin sekä avoimin tilaisuuksin ja foorumein. Kunnan sivuille on avattu palautekanava, jota kautta kunnalle voi helposti antaa palautetta. Esimerkiksi kuntalaisia on osallistettu uuden päiväkodin rakennusprojektiin järjestämällä heille mahdollisuuksia tutustua pohjapiirustuksiin ja pihasuunnitelmiin sekä antaa niistä palautetta. Uusille kuntaan muuttaneille on järjestetty uusien muonilaisten kohtaamistilaisuuksia kahdesti vuodessa, jotka osaltaan pyrkivät edistämään yhteisöön integroitumista.

Kunnan ja järjestöjen yhteistyön parantaminen

Kehitämme monipuolisen ja yhtenäisen avustusjärjestelmän

Panostamme yhteistyöfoorumien kehittämiseen

Järjestöjen hanketyössä avustaminen, esimerkiksi välirahoituksen turvaaminen

Päällekkäisen työn välttäminen eri toimijoiden toimitissa

Muonion kunnan avustusjärjestelmät yhtenäistettiin ja uudistettiin yhdistyksiä osallistaen. Uudet avustusperusteet ja sähköinen hakujärjestelmä otettiin käyttöön. Yhdistykset velvoitetaan lisäämään yhdistystietonsa avustuksen saatuaan kunnan verkkosivuille. Yhdistysfooromit kokoontuvat säännöllisesti kuntavetoisesti kahdesti vuodessa. Yhdistyksiä on tiedotettu hankerahoituksen mahdollisuuksista ja apua on tarjottu hankehakemusten laatimisessa.

Päällekkäisen työn ja tapahtumien välttämiseksi kunnan verkkosivuille kehitettiin tapahtumakalenteri, johon kuka tahansa voi ilmoittaa kaikille avoimia tapahtumia. Lisäksi tapahtumien vuosikello on kunnan henkilöstön työkaluna tapahtumien suunnittelussa. Yli 65 -vuotiaille tarkoitettut päivätoimintaryhmät vakiinnutettiin vuoroviikoin kunnan ja yhdistystoimijoiden toteutettaviksi. Ratkaisu on ollut toimiva.

Harrastamisen suomen malli -hankkeen harrastuskoordinaattori kehitti koko kunnan yhteisen harrastuskalenterin, joka on kaikkien kuntalaisten nähtävillä kunnan internetsivuilla. Harrastuskalenteri kerää samaan dokumenttiin helposti saavutettavaan muotoon kaikki muonilaisille lapsille ja nuorille paikkakunnalla tarjolla olevat kerhot ja harrastukset. Tämän harrastuskalenterin avulla perheiden on

helppo pysyä ajan tasalla eri yhdistysten, yritysten ja kunnan järjestämistä vapaa-ajan vieton mahdollisuuksista. Nuorisopalvelut vastaa harrastuskalenterin päivittämisestä ja se onkin pidetty ajan tasalla jo vuosien ajan.

Syrjäytymisen ehkäisy, yksinäisyyden vähentäminen ja sosiaalisen turvallisuuden vahvistaminen

Vuonna 2022 osallistuttiin vanhusseurapalvelu Seurana pilottiin, jossa tavoitteena oli ikäihmisten yksinäisyyden vähentäminen seurapalvelun avulla. Kokeilu jäi yksivuotiseksi. Tämän tyyppiselle toimintamallille ei ollut alueella kysyntää.

Vuosina 2023 ja 2024 sivistyspalvelujen yhteisenä toiminnallisena tavoitteena oli kiusaamisen ehkäisy ja yhdenvertaisuuden toteutuminen jokaisella tehtävätasolla. Sivistyspalvelut toteuttivat vuosikellomaisesti yhdenvertaisuuteen liittyvää toimintaa eri tehtäväalueilla sekä koko kunnan yhdenvertaisuusviikon.

Koronan aikana digitaalisen nuorisotyön arvo oli todella suuri ja vielä koronan jälkeenkin se on jäänyt osittain elämään muiden työmuotojen rinnalle. Nuorisotyöntekijät tekevät säännöllisesti nuorisotyötä myös digitaalisissa alustoissa kuten sosiaalisessa mediassa tai Discord-sovelluksessa. Pitkien välimatkojen Lapissa on tärkeää tarjota monipuolisesti erilaisia työmuotoja, jotta voidaan tavoittaa mahdollisimman yhdenvertaisesti kaikki paikkakunnan alueella asuvat kohderyhmään kuuluvat lapset, nuoret ja nuoret aikuiset.

Muonion nuorisopalvelut on tehnyt järjestelmällisesti jo vuosia toimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi esimerkiksi laadukkaan jo 10 vuotta toiminnassa olevan etsivän nuorisotyön työmuodon, uuden kehitetyn ja vakinaistetun koulunuorisotyön sekä monipuolisen ja matalankynnyksen harrastustoiminnan tarjoamisen avulla. Tämän lisäksi vuoden 2024 lopussa Muonion kunnan nuorisopalvelut sai Lapin aluehallintovirastolta erityisavustuksen oppilaitosnuorisotyön kehittämiseksi yhteistyössä Ammattiopisto Lappian kanssa. Hankkeen avulla marraskuussa 2024 nuorisopalveluissa aloitti määräaikainen 0,8htv oppilaitosnuorisotyöntekijä vuoden 2025 loppuun asti.

Kuntaan laadittiin monialaisena yhteistyönä kotouttamisohjelma vuosille 2023-2026. Ohjelman painopisteenä on olemassa olevien palveluiden ja mahdollisuuksien saavuttaminen maahanmuuttajalle ja niiden käytön ohjeistaminen kotoutumista edistäväksi sekä osallisuutta tukevaksi kokonaisuudeksi.

Vuodesta 2024 alkaen kiinnitettiin erityistä huomiota kotiuttamiseen. Kotiutumisen parantamiseksi ja huomioidaksemme Muonioon muuttaneita vuodesta 2024 alkaen järjestettiin kaksi kertaa vuodessa UMK -Uusien Muoniolaisten Kohtaaminen -tapahtuman kaikkien palvelualueiden yhteistyössä. Rinnalla kulkevia palveluita, kuten hyvinvointilähete-toimintaa käynnistettiin uudelleen. Hyvinvointilähettetoimintaan ei ole löytynyt riittävästi lähettejä kouluttautumiseen ja pitkäaikaisen palvelun tuottamisen sitoutumiseen.

Päivitetty suunnitelma toimenpiteistä ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tueksi päätettiin työstää, mutta resursseja sen päivittämiseen ei ole ollut.

Osana kuntastrategian tavoitetta 2 "kuntatyö siirtyy uuteen aikaan" edistämme työntekijöidemme kouluttautumismahdollisuuksia ja keskitymme työhyvinvoinnin ja työtyytyväisyyden edistämiseen

Lisäämme hiljaisen tiedon jakamista ja parannamme viestintää entisestään

Yksilöiden osaamisen jakaminen ja sen mahdollistaminen

Kunnan henkilöstön työhyvinvoinnin kehittämiseen saatiin hankerahoitus Kevalta. Hankkeen toimien suunnittelu ja valmennuspalvelun valinta toteutettiin 2022. Kuntastrategian mukaan Muonion kunta on virkistynyt, vetovoimainen ja suvaitsevainen organisaatio. Työhyvinvointia ja työtyytyväisyyttä edistettiin em. työhyvinvointihankkeen kautta järjestetyn hyvinvointikyselyn avulla. Kyselyprosessi mahdollisti työhyvinvoinnin nykytilan kartoituksen, henkilöstön osallistumisen hyvinvoinnin kehittämiseen ja yhdessä päästiin ideoimaan koko henkilöstöä koskevia, työhyvinvointia kehittäviä toimenpiteitä. Syksyn 2023 aikana toteutettiin henkilöstöltä tulleita kehittämisideoita, käyttöön otettiin Epassi, parannettiin matalan kynnyksen taukoliikuntamahdollisuuksia työpäivän aikana, järjestettiin ohjattua kuntosaliliikuntaa kahdesti viikossa, tarjottiin vapaita liikuntavuoroja liikuntasalissa ja kuntosalissa viikoittain, alettiin pitää säännöllisiä henkilöstöinfoja ja järjestettiin koko kunnan yhteiset pikkujoulut. Lisäksi henkilöstön

käyttöön hankittiin lisää asiointi potkukelkkoja. Henkilöstön hyvinvointikysely on tarkoitus juurruttaa vuosittaiseksi työkaluksi, jotta työhyvinvoinnin tilaa voidaan seurata ja vahvistaa tiedolla johtamisen roolia työhyvinvoinnin kehittämisessä. Lisäksi henkilöstöohjeiden ja -prosessien päivitystä tehtiin aktiivisesti, jotta henkilöstöasiat sujuisivat mahdollisimman ketterästi. Yhteistyö työterveyshuollon kanssa vahvistui ja monipuolistui. Työntekijöiden kouluttautumismahdollisuuksia edistettiin laajentamalla koulutustarjontaamme Eduhousen etä- ja verkkokoulutusten osalta. Henkilöstön oli mahdollista hakeutua koulutuksiin ja kursseille ammatillisen osaamisen lisäämiseksi. Viestinnän kehittäminen aloitettiin intran käytön aktivoimisella.

Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö

Hyvä arjen turvallisuus

Kartoitamme Muonion mahdollisuuksia olla mukana monitoimijaisissa arjen turvallisuuden tiekartan yhteistyömalleissa nuorten syrjäytymisen ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi

Kunnan henkilöstölle mahdollistettiin ensiapukoulutukset niissä tehtävissä, joissa taidot ovat tarpeellisia. Esimerkiksi hätäensiapukoulutusta järjestettiin varhaiskasvatuksessa sekä ensiavun peruskurssia peruskoulun, lukion ja liikuntapalveluiden henkilöstölle. Ikääntyneiden päivätoiminnassa eli toimintatuokioissa nostettiin hätäensiavun teema esille. Liikuntahallille päätettiin hankkia defibrillaattori täydentämään kunnan sydäniskuriverkostoa ja Kyläpirtille defibrillaattori saatiin lahjoituksena yhdistyksiltä. Nuorisopalvelut oli mukana arjen turvallisuuden tiekartan verkostotoiminnassa. Muoniossa on myös selvitetty vuoden 2024 aikana Tunturi-Lapin kuntien yhteisen Ankkuri-tiimin perustamista ja se toteutuu vuonna 2025.

Turvallisen oppimisympäristön edistäminen kaikilla asteilla, kiusaamisen vastainen toiminta, esimerkiksi tukioppilastoiminnan kehittäminen

Muonion kunta toteutti kiusaamisen vastaisen somekampanjan. Vanhempainyhdistys järjesti asiantuntijaluennot huoltajille, henkilökunnalle ja oppilaille. Tukioppilastoimintaa on toteutettu ja kehitetty.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisyä toteutetaan monitasoisesti ja suunnitelmallisesti. Aikuiset toimivat mallina lapsille ja ovat jatkuvasti läsnä havainnoiden lasten vuorovaikutusta - kiusaamiseen puututaan välittömästi. Lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistetaan erilaisin systemaattisesti etenevien toimintamenetelmien (esim. sadutus, draamaleikit, vahvuusvaris ja kuvakortit) avulla. Yhteisöllisyyttä, ryhmähenkeä ja myönteistä vuorovaikutusta vahvistetaan leikkien ja ryhmätoiminnan avulla- jokainen lapsi otetaan leikkiin mukaan.

Koulun toimintakulttuurin kehittämiseen ja käyttäytymisen myönteiseen tukemiseen panostettiin muun muassa kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi. Kouluun muodostettiin yhdessä-tiimi, joka suunnittelee ja organisoii kerran kuussa luokissa toteutettavia yhteisöllisyyttä ja positiivista vuorovaikutusta lisääviä harjoituksia sekä tiedottaa ja osallistaa huoltajia. Lakisääteinen, moniammatillinen yhteisöllisen hyvinvoinnin ryhmä, jossa myös oppilaskunta on edustettuna, on toiminnassa. Ryhmässä käsiteltiin ajankohtaisia aiheita, esimerkiksi seurattiin poissaoloja ja käytiin läpi Move!-mittausten tuloksia, sekä pyrittiin ratkaisemaan esiin nousevia haasteita. Peruskoulussa pidettiin syksyllä oppitunteja tunnetaidoista kaikille luokille. Opetushallituksen ”näin toimit kiusaamistilanteissa” - huoneen taulut otettiin käyttöön luokkiin ja käytäville. Osallisuus on peruskoulussa tärkeä osa hyvinvointityötä. Oppilaskunnanhallitus oli mukana päätöksenteossa, nivelvaiheen oppilasyhteistyön suunnittelussa ja järjesti erilaista ryhmäyttävää toimintaa, esimerkiksi lumenveistokilpailun. Myös tukioppilastoiminnassa järjestettiin ryhmäyttävää toimintaa. Oppilaiden koululle suunnittelemaat logo ja maskotti otettiin käyttöön. Esiopetukselle, perusopetukselle ja lukiokoulutukselle myönnettiin hankerahoitusta yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja vahvistamiseen lukuvuodeksi 2024-2025. Oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia lisättiin oppilaskunta- ja tukioppilastoiminnan kehittämisen kautta (tukioppilastoiminta yläkoulun lisäksi alakoululle) sekä seurattiin kahdesti vuodessa toteutetuilla hyvi-kyselyillä. Turvallista oppimisympäristöä edistettiin kiusaamiseen puuttumisen -mallin kehittämisellä.

Kylien turvallisuuden edistäminen lisäämällä osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia. Ikääntyneiden selviytymiskyvyn tukeminen arjessa.

Valmius- ja varautumiskeskustelut käytiin kylien sekä ikääntyneiden kanssa. Kylille tehtiin vuonna 2024

turvallisuuteen liittyvä esiselvityshanke, jossa kylän asukkaita osallistettiin hanketeemojen suunnitteluun sekä oman toimintaympäristön kehittämiseen. Kylien neuvosto toiminnan aloittamista suunniteltiin aloitettavaksi vuonna 2025.

Tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisy

Liukastumisten ehkäisyyn liittyvä kampanja

Liikenneturvallisuuspäivä yhteistyössä eri toimialojen kanssa vauvasta vaariin

Matkailun turvallisuus, yhteistyö matkailun turvallisuustyöryhmän kanssa

Yhteistyö liikenneturvan kanssa oli tiivistä; koulujen alkaessa toteutettiin vuosittain suojatiepäivystys, jossa jaettiin valoja ja heijastimia koululaisille. Oppilaille on pidetty pyöräily- ja kelkkailukoulutus. Liikenneturvan materiaaleja hyödynnettiin kohderyhmäkohtaisesti pienemmissä tapaamisissa. Pyöräilytapahtuma järjestettiin vuonna 2023 turvallisen pyöräilemisen, pyöräilytaitojen ja kypärän käytön teemoilla. Liikenneturvallisuuspäivässä viranomaiset mm. poliisi ja pelastuslaitos ja liikenneturva esittelivät toimintaansa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lapsille ja nuorille.

Ikäihmisten vuosittaisessa hyvinvointitapahtumassa ”Pysytään Pystyssä” luennoidaan vuosittain eri hyvinvoinnin osa-alueista. Liikenneturva on käynyt luennoimassa ajoturvallisuudesta sekä esitellyt ikääntyvien autoilun apuvälineitä. Tapahtumassa on vuosittain mukana tasapainorata ja alaraajojen voimanmittaus. Tasapainon ja alaraajojen voiman paraneminen näyttelee suurta osaa kaatumisiin ja liukastumisiin liittyvien tapaturmien ehkäisyssä. Kunnassa on tarjolla ikäihmisille suunnattuja tasapaino- ja kuntosaliryhmiä.

Matkailun turvallisuus työryhmässä on käsitelty ajankohtaisia teemoja. Kelkkareittien turvallisuuskatselmus. Matkailun turvallisuustyöryhmän yhteinen harjoitus ei toteutunut sellaisenaan vuoden 2023 aikana. Sen sijaan kunta oli mukana isossa valmius- ja varautumisharjoituksessa, jossa matkailun turvallisuustyöryhmän jäseniä oli myös mukana. Matkailun turvallisuussuunnitelmien päivittäminen ja ylläpito siirtyi kunnalle vuoden 2025 alusta kun alueorganisaation toiminta loppui.

Esteetön ja turvallinen asumis-, kasvu- ja liikuntaympäristö

Kohderyhmien tarpeiden kuuntelu maankäytössä ja rakentamisessa

Ympäristön viihtyisyyden edistäminen, esimerkiksi hankkeita hyödyntämällä

Urheilukentän peruskorjaushanke 2024-2025

Esteettömien reittien kehittäminen

Osayleiskaava hyväksyttiin valtuustossa vuonna 2024, mutta se ei ole vielä saanut lainvoimaa. Maa- ja asuntopoliittisen ohjelman valmistelu aloitettiin vuonna 2023 asumisen ja asuntotuotannon esiselvityshankkeen avulla. Hankkeessa koottiin tietoa maapoliittisen ohjelman laatimisen tueksi. Maa- ja asuntopoliittisen ohjelman työstäminen jatkui myös vuonna 2024.

Liikuntapaikkojen monipuolistamiseksi avattiin vuonna 2022 urheilukentän yhteyteen frisbee-golfrata, esteetön polku ja ulkokuntosali. Oloksen maisemareitti muutettiin yhteiskäyttöreitiksi ja reitille rakennettiin uusi kota. Keskustassa sijaitsevaa lintutornia kunnostettiin ja sen yhteyteen rakennettiin laavu Muonion Lapset ja Nuoret ry:n kanssa. Yhteistyöllä Muonion Yrittäjien kanssa parannettiin viihtyisyyttä mm. istutuksilla.

Muonion Mainiot Melontareitit -hankkeessa kartoitettiin keskeiset vesireitit, kerättiin ajantasainen tieto reiteiltä ja tuotettiin viestintämateriaalia kohteisiin löytämiseksi. Keskustan alueen vesistöihin Jerisjoki - Muonionjärvi laadittiin kunnostussuunnitelma valtuustoaloitteen johdosta.

Urheilukentän peruskorjauksen suunnitelmat valmistuivat.

Reittien talviaikainen hoito siirrettiin kunnan ylläpitämäksi kaudesta 2024 alkaen. Ensi kokemukset ovat olleet positiivisia. Muonion ulkoilureittien kehittämisohjelma -hankkeella tarkasteltiin myös esteettömien reittien tilanne ja koottiin keskeiset kehittämistoimenpiteet sisältävä reittiohjelma. Keskeiselle paikalla Muonion keskustaan rakennettiin esteetön Louis Philippen puisto, jossa on kuninkaan patsas. Kulttuurikokemuksen syventämiseksi alueella on ääni-visuaalinen esitys sekä valaistus. Puiston avajaistilaisuuteen osallistui arvovaltaisia vieraita mm. Ranskan suurlähetystön edustaja.

Päiväkoti-esikoulu -rakennushankkeen suunnitteluvaiheessa toteutettiin kuntalaiskysely, jossa pyydettiin huomioita uuden päiväkodin tilaratkaisuihin. Sivistyspalvelut osallistuivat vuonna 2023 uuden päiväkotiesikoulu -rakennushankkeen suunnitteluun yhdessä elinvoiman kanssa. Työtä jatkettiin intensiivisesti vuonna 2024. Henkilökuntaa ja kuntalaisia osallistettiin seuraavasti: antamalla mahdollisuus antaa palautetta sekä pohjapiirustuksesta että pihasuunnittelusta. Lisäksi perustettiin päiväkodin suunnittelutyöryhmä rakennushankkeen tueksi.

Luomme kestävän liikkumisen strategian ja edistämme turvallista työ- ja koulumatkaliikuntaa

Eri toimijoiden (mm. elinvoima ja sivistyspalvelut) välisen yhteistyön edistäminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi

Toimenpidelistauksen päivitys ja toteuttaminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi

Kestävän liikkumisen strategia laadittiin vuonna 2022 ja sen pohjalta on haettu kehittämishankkeita mm. Uuden kevyen liikenteen väylän tekemiseen sekä pyöräpysäköintien uusimiseen. Lisäksi joukkoliikennettä on kehitetty suunnitelman mukaisesti. Muonio oli mukana Fiksusti kouluun -ohjelmassa vuonna 2022, jossa pyrittiin eri toimenpitein kannustamaan aktiivisempaan koulumatkaliikuntaan. Päiväkodin suunnittelu ja rakentaminen koulun yhteyteen alkoi. Piha- ja liikennesuunnittelun yhdeksi tavoitteeksi otettiin koko kouluympäristön turvallisuuden edistäminen. Suunnitelmat on tarkoitus toteuttaa projektin yhteydessä.

Kehitämme joukkoliikennettä, jotta myös kuntalaisten palveluliikenne, lähimatkailu ja reittien saavutettavuus helpottuu

Kehitämme kunnan sisäistä asiointiliikennettä eri ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi

Muonio oli mukana Pirssillä kylille -hankkeessa, jossa tavoitteena oli kestävät liikkumisen palvelut. Muonio osallistui Kestävät liikkumisen palvelut -hankkeeseen, jossa suunniteltiin Tunturi-Lapin matkailualueet yhdistävää joukkoliikennettä. Yhteistyössä, sivistyspalvelut ja elinvoima, on kartoitettu mahdollisuuksia koululais- ja asiointiliikenteen yhdistämisiin. Koulukuljetukset kilpailutettiin kahdeksi vuodeksi ja lisäksi niihin sidottiin kahden vuoden optioaika, jotta joustavat muutokset mahdollistuvat. Vuoden 2023 aikana Muonion kunnan ja ELY-keskuksen yhteissuunnittelun tuloksena itä-Muonion suuntautuviin asiointiliikennettä tukeviin joukkoliikennepalveluihin tuli huomattava palvelutason nosto, kun ELY-keskus hankki liikennöintipalvelua Kolarin rautatieaseman, Muonion kuntakeskuksen ja Pallaksen välille. Joukkoliikenteen kehittämiseksi on tehty mm. Laaja kysely, jonka pohjalta on kehitetty lentokenttäkuljetuspalveluita. Palvelut löytyvät nyt myös sähköisistä kanavista ja palvelut, joihin ei ole ollut kysyntää on lakkautettu.

Yhdistysfoorumissa mennyttä valtuustokautta 2022-2024 verrattuna yhdistyksiin kohdistuviin toimenpiteisiin arvioitiin seuraavasti:

Elämme onnellista arkea:

- *Kunta on onnistunut yhteisöllisyyden ja osallisuuden vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisessä ja yhdessä tekemisessä*; 150 v. juhlavuoden toiminnoista pidettiin, yhdistysfoorumi ja kansalaisopiston kurssitoiminta on toimivaa ja osallistava budjetointi oli onnistunut

- *Viihtyisä turvallinen ja terveellinen ympäristö*: Monipuolisten tukitoimien tarjoamista kylätoimijoille ja yhdistyksille arvioitiin neutraalisti. Koettiin ettei se ole riittävää sekä on kuitenkin toteutunut kylätalojen tukemisella ja yhteiset aikataulut ovat toimineet esimerkiksi kansalaisopiston kurssien aikatauluttamisessa. Kylien turvallisuuden edistämisen arvioitiin olevan kesken; tavoitteena oli osallisuuden ja sosiaalisen hyvinvoinnin lisääminen sekä ikääntyneiden arjen turvallisuuden tukeminen. Päivätoimintaryhmien olemassaoloa sivukylillä kiiteltiin.

- *Yhdenvertainen oikeus elinikäiseen kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen*: Koettiin, että kunta on pystynyt luomaan eri kohderyhmille edistäviä sosiaalisia verkostoja ja kohtaamispaikkoja. Kyläpirtti toimii kylällä ja sivukylillä avustukset tukevat sivukylien tilojen käyttöä. Lapsiperheitä kokoavista Meän Illoista pidettiin ja kiitosta sai myös Uusien Muoniolaisten Kohtaaminen -tapahtuma. Molemmissa tavoitteena kiinnittää asukkaita kuntaan.

Kuntatyö siirtyy uuteen aikaan:

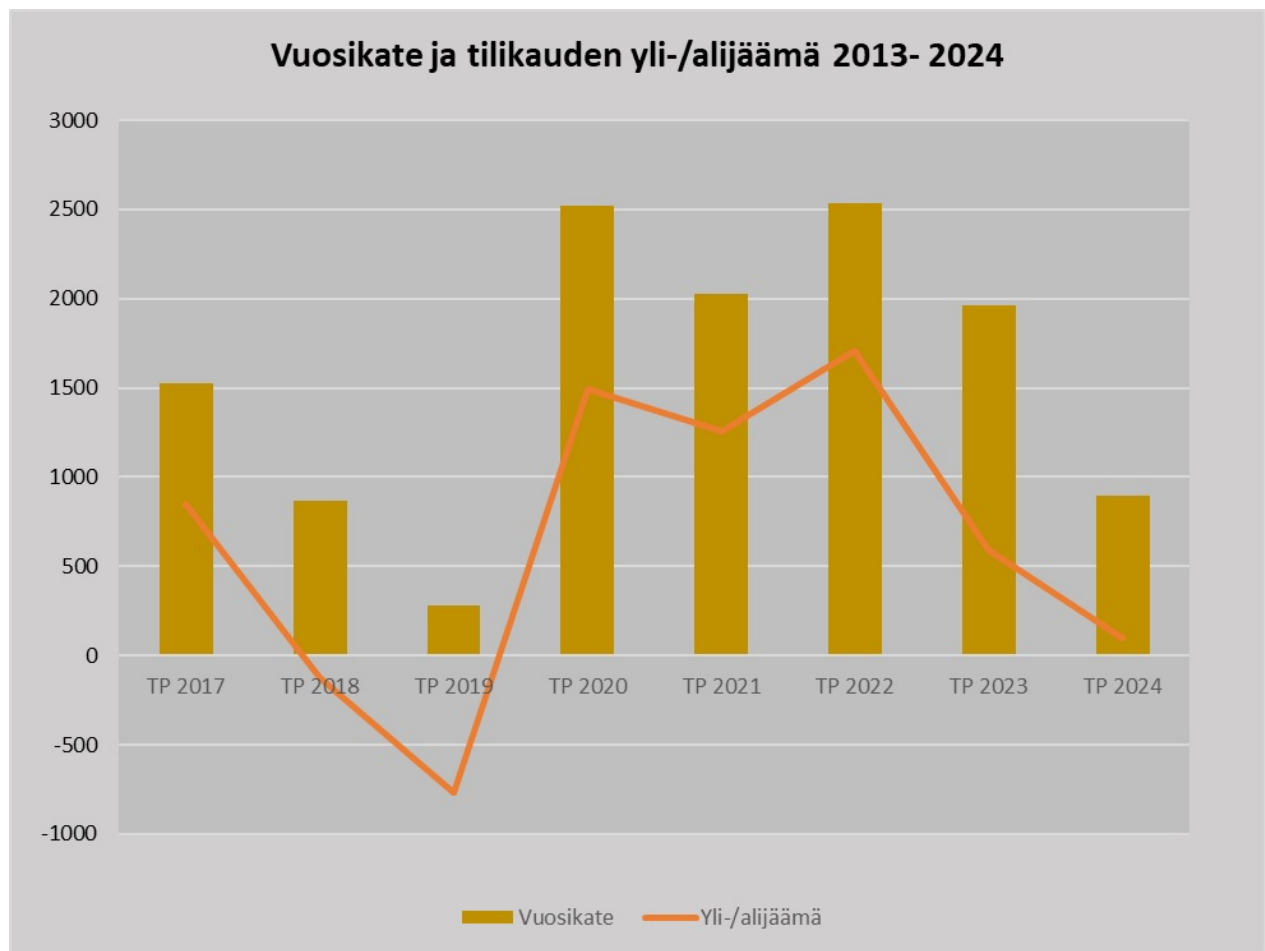
- *Yhteistyöllä sujuvat ja saavutettavat palvelut:* Avustusjärjestelmien yhtenäistäminen ja monipuolistaminen koettiin toteutetuksi. Kunnan ja järjestöjen yhteistyön koettiin toteutuneen ja jatkuvan. Tilojen käyttö on sujuvaa, uustetaan avustusten hakemisessa sekä annetaan lainaa avustuksien saamisessa alulle sekä tehdään yhdessä tapahtumia.

2 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

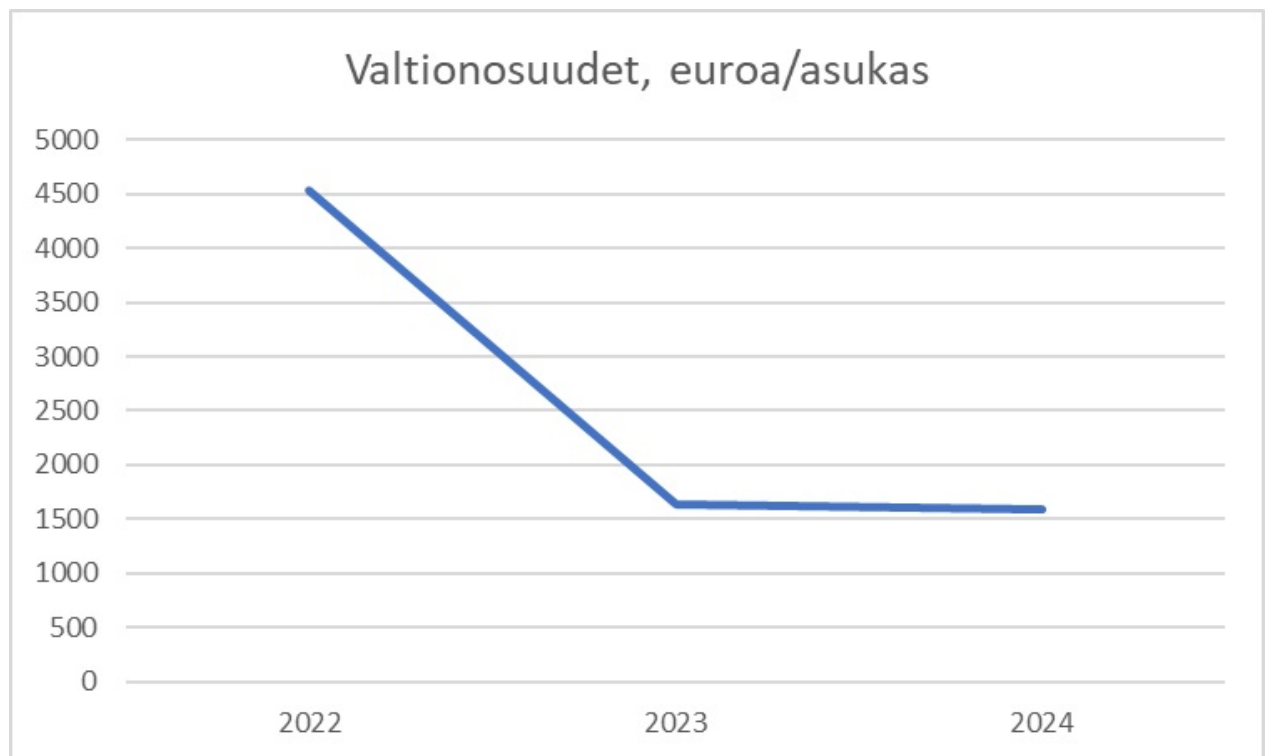
TALOUS

Muonion taloustilanne on varovaisesti kohentunut viimeisten muutaman vuoden aikana, joskin hyvinvointialueuudistuksesta johtuneet muutokset ovat heikentäneet ylijäämän kertymistä muun muassa valtionosuuksien ja verotulojen pienenemisestä sekä ruoka- ja siivouspalveluiden yhtiöittämisestä johtuen. Vuonna 2022 tilikauden ylijäämä oli 1 705 496 euroa, jolloin ylijäämää kertyi noin 747 euroa per asukas. Vuonna 2023 ylijäämäksi kertyi 592 610 euroa investointivarausten (500 000 €) lisäyksen jälkeen, jolloin asukaskohtainen ylijäämä oli 255 euroa. Vuoden 2024 tilinpäätösennusteen mukaan ylijäämää kertyisi noin 95 000 euroa, jolloin ylijäämää kertyisi enää 41 euroa/asukas.

Viime vuosien taloudellisen kehityksen pohjalta voidaan havaita, että Muonion talouskehityksessä on ollut vaihtelua viimeisen kymmenen vuoden aikana. Hyvinvointialueuudistus on muuttanut kunnan tulorahoitusta sekä kulurakennetta, mutta lisäksi kunnan on tarkasteltava toimintoja sekä palveluita ja pohdittava resurssitehokkaita ratkaisuja pitääkseen talouden tasapainossa. Alla olevaan kuvaajaan on koottu vuosikatteen sekä yli- ja alijäämät vuodesta 2013 lähtien vuoden 2024 tilinpäätösennusteeseen saakka.

Vuonna 2023 Muonion kunta sai valtionosuuksia 1 636 euroa asukasta kohden, joka on huomattavasti enemmän koko maahan (655€) verrattuna. Tunturi-Lapin keskiarvoon verraten (1 650 €/asukas) Muonion valtionosuudet jäivät hieman pienemmäksi. Vuoteen 2022 verrattuna (4 538 €/asukas) valtionosuudet ovat pienentyneet merkittävästi hyvinvointialueuudistuksesta johtuen.

Verotulot ovat pienentyneet vuoden 2022 jälkeen, jolloin verotuloja kertyi 11 025 603 euroa. Vuonna 2023 verotulokertymä oli enää 6 505 698 euroa, ja laskua oli erityisesti kunnan tuloveroissa, jota selittää sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä pelastustoimea koskevasta uudistuksesta johtuva kunnallisveroprosenttileikkaus. Vuonna 2023 verotulot per asukas olivat 2 799, joka on vähemmän kuin Tunturi-Lapin keskiarvo 3 060 euroa per asukas. Vuonna 2024 verotuloja kertyi 2664 euroa per asukas.

Lainakannan kehitys on ollut edelleen laskussa. Vuonna 2023 Muonion kunnan lainakanta oli 1 694 euroa per asukas, kun vuonna 2022 summa oli 2 211. Tilinpäätösennusteen mukaan lainakanta per asukas vuonna 2024 olisi 1 648. Tunturi-Lapin lainakannan keskiarvo on 970 euroa per asukas, johon verraten Muonion kunnan lainakanta on huomattavasti isompi. Vuokravastuut ovat laskeneet vuoden 2022 jälkeen, jolloin vuokravastuut/asukas oli 2 098 euroa. Vuonna 2023 vastaava luku oli 1 982 euroa. Tilinpäätösennusteen mukaan vuoden 2024 vuokravastuut per asukas olisi 1 813. Muonion kunnan lainat ja vuokravastuut per asiakas on kuitenkin huomattavan korkea (3 538 euroa/asukas) verrattuna Tunturi-Lapin keskiarvoon 1215 per asukas.

TYÖLLISYYS ja ELINVOIMA

Kansallinen terveysindeksi on useista indikaattoreista koostuva tietokokonaisuus, joka kuvaa Suomen alueellisia eroja sairastavuudessa ja työkyvyttömyydessä. Kansallinen terveysindeksi on korvannut entiset THL:n sairastavuusindeksin ja Kelan terveyspuntarin. Työkyvyttömyysindeksi ja sairastavuusindeksi yhdessä muodostavat kansallisen terveysindeksin, jotka kuvaavat ennen kaikkea toteutunutta hoitoa, palveluita ja Kelan etuuksia.

Työkyvyttömyysindeksi kuvaa työikäisen väestön työkyvyttömyyttä suhteessa koko maan tasoon. Indeksissä on otettu huomioon kolme eri ryhmää: 1) työkyvyttömyyseläkkeen (ml. täys- ja osatyökyvyttömyyseläkkeet) saajat joulukuussa, 2) vähintään 3 kuukauden pituisella sairauspäiväraahajaksolla olleet vuoden aikana ja 3) myöntävän ammatillisen kuntoutuspäätöksen saaneet vuoden aikana. Indeksiin lasketaan vuosittain kukin 16-64-vuotias henkilö, joka on mukana jossain kolmessa edellä mainitussa ryhmässä. Täystyökyvyttömyyseläkkeet saavat indeksissä suuremman painon, kuin ammatillinen kuntoutus ja osatyökyvyttömyys, jotta indeksi kuvaisi mahdollisimman reaalisesti työkyvyttömyyden aiheuttamaan kuormaa. Indeksien arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää työkyvyttömyys kunnassa on. Indeksien arvo on koko maassa 100. Aikasarjoja tarkasteltaessa on huomioitava, että kuntien ja alueiden indeksiarvoon vaikuttaa alueen työkyvyttömyyden kehityksen lisäksi koko maan samanaikainen kehitys.

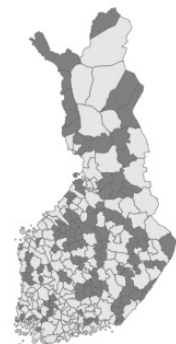
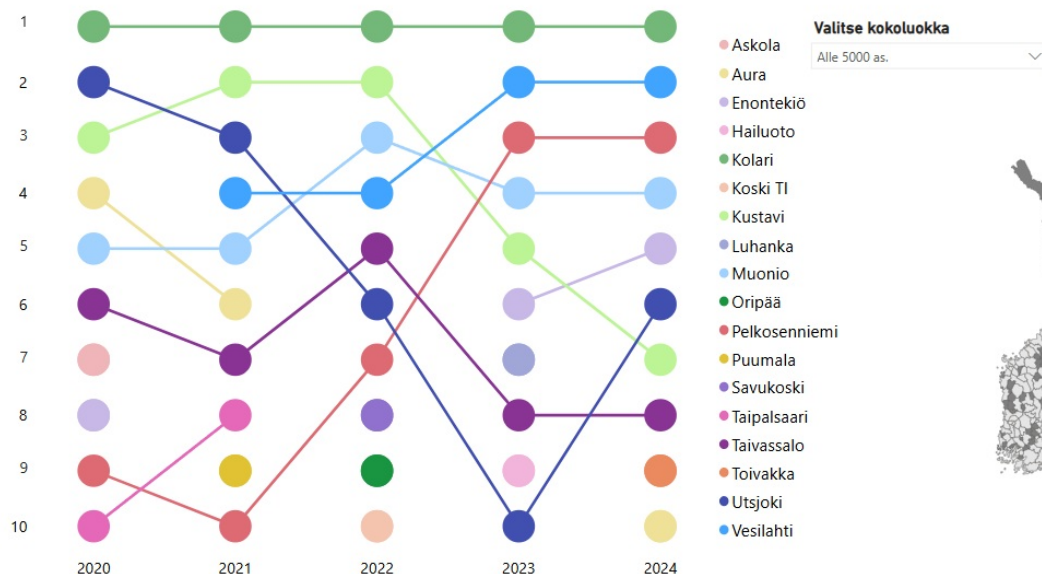
Kunta	Työkyvyttömyysindeksi	Työkyvyttömyyseläke	Sairauspäivärahat
Enontekiö	102	96	121
Kittilä	95	96	102
Kolari	108	112	101
Muonio	89	74	128

Muonion työkyvyttömyysindeksi saa vuosilta 2021-2023 arvon 89 ja työkyvyttömyys on vähäisempää kuin koko maassa keskimäärin. Lapin hyvinvointialueen työkyvyttömyysindeksi on 127 ja koko Suomen kuntien vaihteluväli on 48-241.

Kuntaliiton elinvoimaindikaattori kuvaa kunnan elinvoiman muutosta kahden viimeisen tilastoista saatavan ajankohdan välisenä aikana. Jos indikaattori saa positiivia arvoja se on ko. kunnassa kehittynyt paremmin kuin koko maassa keskimäärin ja päinvastoin. Elinvoimaindikaattori kuvaa kunnan aseman suhteellista muutosta. Indikaattori on yhdistetty muuttuja kunnan elinvoiman kannalta keskeisistä ulottuvuuksista: väestömuutos, työpaikkamuutos, verotulojen muutos, taloudellisen huoltosuhteen muutos ja koulutustason muutos. Ulottuvuudet vaikuttavat elinvoimaindikaattorin arvoon yhtäläisellä painolla. Muonion tulokset ovat 2020: -1,17, 2021: +5,0 ja 2022: +4,4.

MDI:n ylläpitämä EVP-indeksi (58,8) muodostuu kahdesta osa-alueesta: elinvoimaindeksistä (61,3) sekä veto- ja pitovoimaindeksistä (56,4). Indeksii on muodostettu alueiden elinvoimaisuuteen ja vetovoimaisuuteen ja pitovoimaisuuteen liittyvien avainmuuttujien avulla. 20 avainmuuttujaa on poimittu pääosin Tilastokeskuksen tietokannoista. Indeksii muuttujiin voi tutustua tarkemmin [täällä](#).

Top 10-kuntien sijoitukset kokonaispisteissä kokoluokittain

Alle 5 000 asukkaan kunnista Muonio sijoittui EVP -indeksissä hienosti sijalle neljä.

	Yhteensä			
	Alueella työssäkäyvät			
	2020	2021	2022	2023
Muonio				
Yhteensä				
Asuinkunnassaan työssäkäyvät	722	765	796	784
Alueelle pendelöivät	207	238	254	254

	Yhteensä			
	Työlliset			
	2020	2021	2022	2023
Muonio				
Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvät				
Yhteensä	170	201	192	203

Tilastokeskuksen pendelöinti tilaston avulla voidaan selvittää kunnan alueelle muualta tulevien, asuinkunnassa työssäkäyvien ja asuinkunnan ulkopuolella työskentelevien asukkaiden suhdetta. Muonion kuntaan pendelöi enemmän työssäkäyviä kuin täältä käydään muualla.

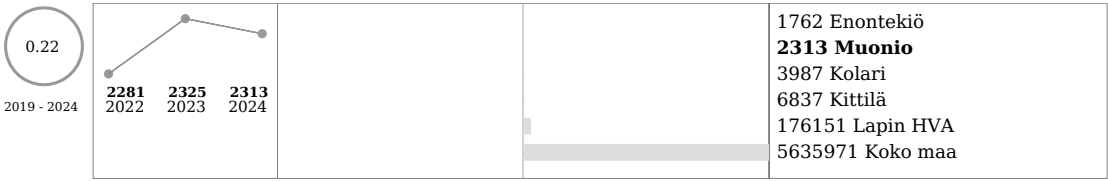
TALOUS JA ELINVOIMA

Talous

Elinvoima

Väestö

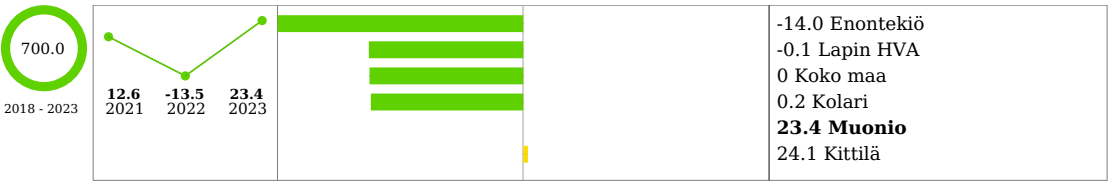
Väestö 31.12.

Vuonna 2024 Muonion kunnan väkiluku oli 2 313. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2024 Muonion väestöstä oli alle 15 -vuotiaita 14,3% (2021 14,8%). 15-64 -vuotiaita oli väestöstä 57,9%, joka on noussut vuodesta 2021 0,9%. 15-64 -vuotiaiden osuus väestöstä oli suurempi kuin koko maan (61,9%) keskiarvo, kuin myös vertailukunnat Enontekiö (57,3%), Kolari (56,6%) ja Kittilä (63,8%). Muoniossa ikääntyneitä yli 65 -vuotiaita oli vuonna 2024 27,8% (vuonna 2021 28,2%). Vuonna 2024 Muoniossa oli ulkomaalaisia kansalaisia 3,8% väestöstä. Koko maassa vastaava luku on 7,3%, Kittilässä 4,5%, Kolarissa 3,0% ja Enontekiöllä 3,7%

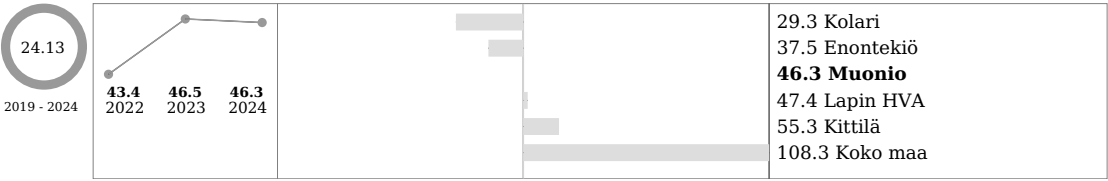
Tilastokeskuksen väestöennusteiden mukaan tunturilapin kunnista Muoniossa, Kittilässä ja Kolarissa kunnan väkiluku tulee kasvamaan maltillisesti vuoteen 2040 mennessä. Muualla lapin pienissä kunnissa ennusteet lupaavat muuttotappiota. Muonion osalta väestön kasvua ennustetaan vuodelle 2030 28 henkilöä (2 341) ja vuodelle 2040 87 henkilöä (ennuste 2 400). Vuonna 2040 65 vuotta täyttäneiden osuus olisi 27,05%, 15-64 -vuotiaiden osuus 60,7% ja alle 15 vuotiaiden osuus 12,25%.

Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

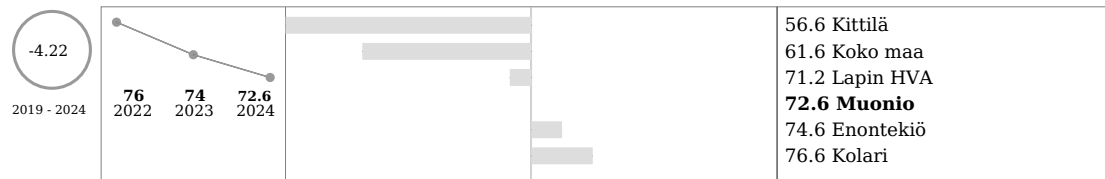
Muonion väestökehitys on ollut poikkeuksellisen vaihtelevaa viime vuosina. Vuonna 2021 ja erityisesti 2023 koetut muuttovoitot viittaavat kunnan vetovoimaan, mutta äkilliset muutokset - kuten vuoden 2022 muuttotappio - osoittavat, että väestökehitys on herkkä ulkoisille tekijöille. Vuoden 2023 suuri muuttovoitto on myönteinen signaali, mutta sen pysyvyys edellyttää tarkempaa seurantaa ja muuttaneiden taustojen tuntemusta. On tärkeää, että kunta hyödyntää tätä nousua ja kehittää strategioita asukkaiden pysyvyyden ja kotoutumisen tukemiseksi.

Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta

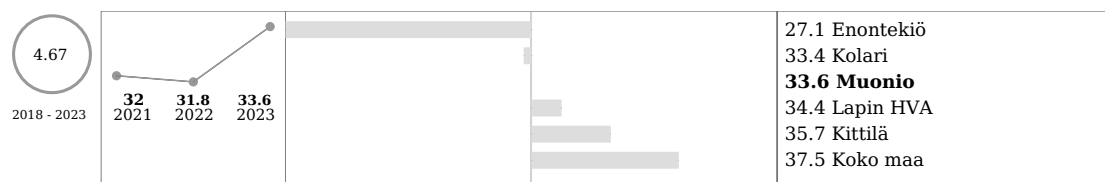
Vuonna 2023 Muoniossa äidinkielenään puhui muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea 46 asukasta 1000 asukasta kohti. Osuus on puolet suurempi kuin Kolarissa, huomattavasti suurempi kuin Enontekiössä. Lapissa keskimäärin luku oli 40/1000 asukasta. Luku on kasvanut nousevasti valtuustokauden aikana, mikä kertoo kasvasta monikulttuurisuudesta ja kansainvälisestä muuttoliikkeestä sekä tarpeesta kehittää kotouttamista. Matkailusektori, mutta myös kaupan- ja palveluala vetää puoleensa kansainvälisiä työntekijöitä.

Huoltosuhte, demografinen

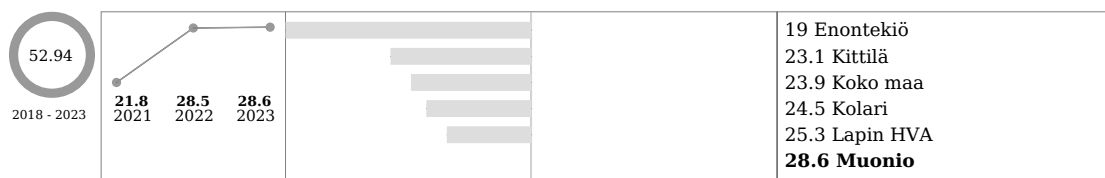
Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhte ilmaisee kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä, on sataa työikäistä kohden. Mitä suurempi huoltosuhteen arvo on, sitä enemmän on eläkeikäisiä tai lapsia. Muonion huoltosuhte (72,6) on melko korkea koko maan keskiarvoon verrattuna (61,6). Muonion huoltosuhte on alueen keskitasoa heikompi, mutta kehityssuunta on lievästi myönteinen. Kittilässä demografinen huoltosuhte on Tunturi-Lapin pienin. Korkea huoltosuhte korostaa tarvetta suunnitella ja mitoittaa palvelut huolellisesti, etenkin ikääntyvien ja lapsiperheiden tukemiseksi.

Lapsiperheet, % perheistä

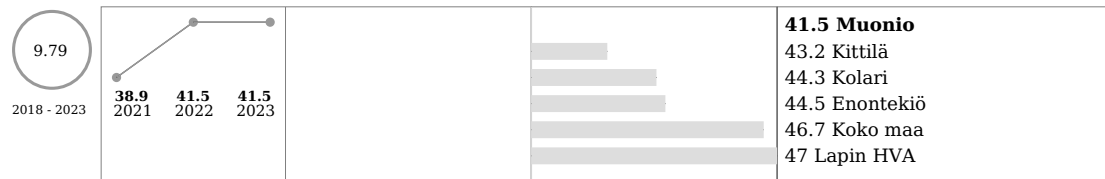
Muoniossa lapsiperheiden osuus on pysytellyt varsin vakaana viime vuosina, ollen 32 % vuonna 2021, 31,8 % vuonna 2022 ja noussut hieman 33,6 %:iin vuonna 2023. Tämä on hieman alle Lapin hyvinvointialueen keskiarvon (34,4 %) ja selvästi alle koko maan tason (37,5 %). Naapurikuntiin verrattuna Muonio sijoittuu keskikastiin: Kolarissa osuus on lähes sama (33,4 %), Enontekiössä matalampi (27,1 %) ja Kittilässä selvästi korkeampi (35,7 %). Muonion lapsiperheiden osuus viestii siitä, että alue houkuttelee edelleen perheitä, vaikka osuus on hieman alle alueen ja valtakunnan keskiarvojen. Kasvu vuodesta 2022 vuoteen 2023 voi kertoa lievästä käänneestä kohti perheystävällisempää kehitystä, mutta pidempiaikaista trendiä on vielä syytä seurata.

Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

Indikaattori ilmaisee yhden vanhemman lapsiperheiden osuuden prosentteina kaikista lapsiperheistä, joissa on alle 18 -vuotiaita lapsia. Valtuustokauden aikana yhden vanhemman perheitä Muoniossa on eniten Tunturilapin kunnista (28,6) ja kohosi Lapin hyvinvointialueen (25,3) sekä koko maan (23,9) keskiarvoa suuremmaksi. Kasvu on tapahtunut merkittävästi viime vuosina - vuodesta 2018 osuus on noussut peräti 52,94 %. Tämä voi viitata paikallisiin erityispiirteisiin, kuten muuttoliikkeeseen, työllisyystilanteen muutoksiin tai muihin paikallisiin sosioekonomisiin tekijöihin. Korkea yhden vanhemman perheiden osuus saattaa lisätä tarvetta tietynlaisille palveluille, kuten lastenhoitoavulle, joustaville työaikajärjestelyille ja palvelurakenteille, jotka tukevat monimuotoisia perheitä.

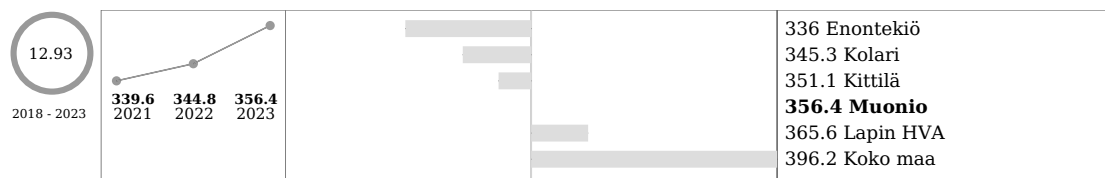
Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista

Vuonna 2023 Muoniossa yhden hengen asuntokuntia oli 41,5 % kaikista asuntokunnista. Osuus on pysynyt samana vuodesta 2022 lähtien, mutta kasvanut edellisestä valtuustokaudesta 9,79 prosenttiyksikköä. Vaikka luku on kasvanut, se on edelleen selvästi pienempi kuin vertailukunnissa: Kittilässä 43,2 %, Kolarissa 44,3 %, Enontekiöllä 44,5 % ja koko maassa jopa 46,7 %. Myös Lapin hyvinvointialueen keskiarvo (47 %) on selvästi korkeampi.

Kasvava yksinasuvien määrä voi kertoa muuttuvista elämäntavoista, mutta se voi myös liittyä yksinäisyyden kokemuksiin, mielenterveyden haasteisiin tai ikääntyvän väestön asumistilanteeseen. Tämä korostaa tarvetta kehittää palveluita, jotka tukevat yksinasuvien hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.

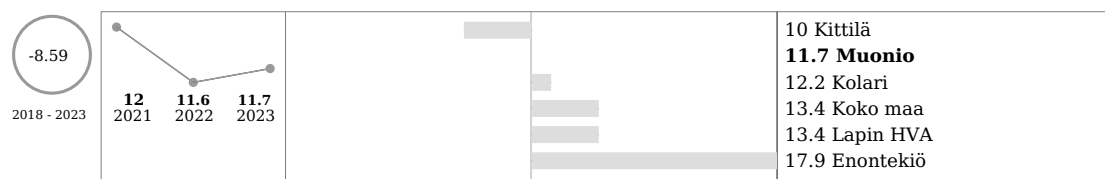
Koulutustasomittain

Koulutustasomittaimen avulla voidaan tarkastella väestön koulutustasoa. Indikaattori mittaa perusasteen jälkeen suoritettun korkeimman koulutuksen keskimääräistä pituutta henkeä kohti. Vuonna 2023 Muoniossa koulutustaso oli 356. Luku 356 kertoo, että teoreettinen koulutusaika henkeä kohden on ollut noin 3,56 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Väestön koulutustaso on noussut tarkastelujakson aikana, kuten myös vertailukohteissa. Koulutustaso Muoniossa on tunturilapin korkein, mutta koko maan keskiarvoa (396,2) ja koko Lapin aluetta (365,6) pienempi.

Elinvoima

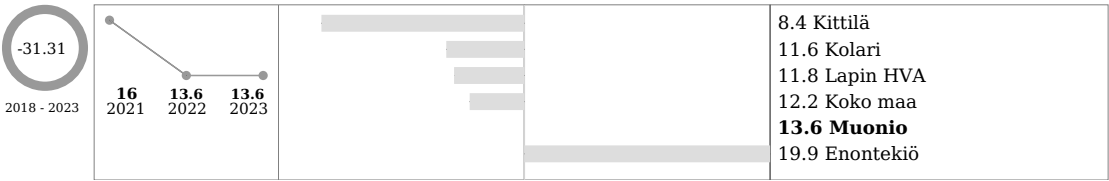
Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Kunnan yleinen pienituloisuusaste kertoo sen väestön osan suhteellisen osan, jonka käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 % väestön mediaanituloista. Vuonna 2023 Muoniossa pienituloisuusaste oli 11,7 %, mikä on hieman noussut edellisvuosista (12 % vuonna 2021 ja 11,6 % vuonna 2022). Muonion luku on hieman matalampi verrattuna Lapin hyvinvointialueen (13,4 %) ja koko maan (13,4 %) keskiarvoihin, mutta se on kuitenkin korkeampi kuin Kittilässä (10 %) ja Kolariin (12,2 %). Naapurikunta Enontekiön pienituloisuusaste oli huomattavasti korkeampi (17,9 %), mikä saattaa viitata alueen erityispiirteisiin, kuten työllisyys- ja elinkustannustilanteeseen.

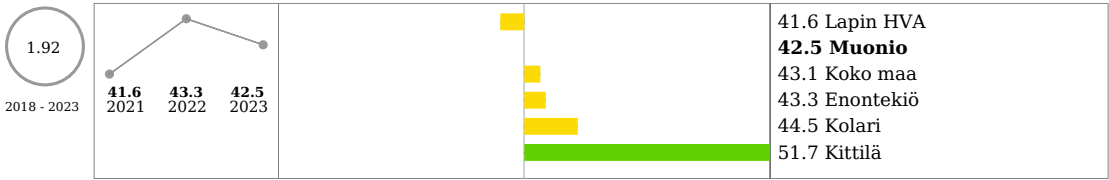
Pienituloisuusasteen kehitys Muoniossa on ollut maltillista, mutta se nostaa esiin väestöryhmät, jotka voivat kohdata taloudellisia haasteita. Tämä voi vaatia lisää tukea ja palveluja, erityisesti matalapalkkaisille työssäkäyville ja pitkäaikaistyöttömille.

Lasten pienituloisuusaste

Lasten pienituloisuusaste kuvaa, kuinka suuri osa alle 18-vuotiaista kuuluu pienituloisiin kotitalouksiin, joissa käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 % väestön mediaanituloista. Vuonna 2023 Muoniossa lasten pienituloisuusaste oli 13,6 %, mikä on sama luku kuin edellisvuonna 2022. Tämä luku on korkeampi kuin Lapin hyvinvointialueella (11,8 %) ja koko maassa (12,2 %). Muoniossa lasten pienituloisuusaste on kuitenkin laskenut 31,31% vuodesta 2018, jolloin se oli jopa 19,8%. Tämä kehitys viittaa siihen, että Muoniossa on onnistuttu vähentämään lasten köyhyyttä, mutta tilanne on edelleen haasteellinen verrattuna muihin alueisiin, kuten Kittilään (8,4 %) ja Kolarin (11,6 %) pienituloisuusasteisiin.

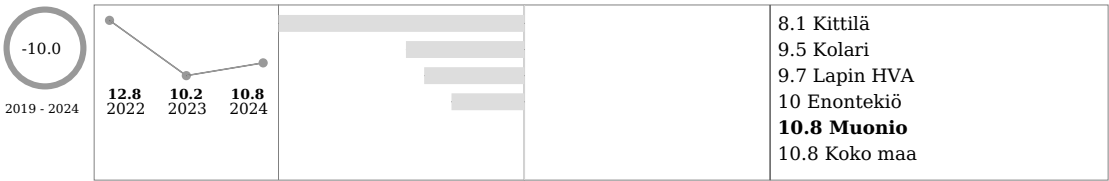
Työlliset, % väestöstä

Työllisellä tarkoitetaan 15-74 -vuotiasta henkilöä, jolla on voimassa oleva työsuhde tarkasteluviikolla vuosittain joulun ja uuden vuoden välillä. Muoniossa työllisten osuus oli vuonna 2023 42,5%, joka asettuu lapin hyvinvointialueen (41,6%) ja koko maan (43,1%) väliin.

Työllisyysasteella tarkoitetaan sitä, kuinka suuri osuus työllisiä on ikäluokasta eli 15-74 -vuotiaista. Vuonna 2021 työllisyysaste oli 72,9%, vuonna 2022 76,15% ja vuonna 2023 73,9%.

Työttömät, % työvoimasta

Muoniossa työttömien osuus työvoimasta oli vuonna 2024 10,8 %, mikä on sama kuin koko maan keskiarvo. Tämä on suurempi kuin Kittilässä (8,1 %), Kolarissa (9,5 %) ja Enontekiössä (10 %), mutta hieman pienempi kuin Lapin hyvinvointialueen (9,7 %) keskiarvo. Muoniossa työttömyysaste vaihtelee kausiluonteisesti: talvella se on noin 6 %, mutta kesäkaudella se nousee noin 14 %. Tämä kausivaihtelu on seurausta alueen kausiluonteisista työpaikoista.

The infographic displays the change in the number of employees in the manufacturing sector from 2018 to 2023. A line chart shows a decrease from 25 in 2021 to 23.8 in 2022, with a projected increase to 25.7 in 2023. A bar chart shows the number of employees in various municipalities in 2023, with Muonio having the highest count at 25.7.

Year	Number of Employees
2021	25
2022	23.8
2023	25.7

Municipality	Number of Employees
Kittilä	23.7
Kolari	24
Lapin HVA	24.2
Muonio	25.7
Enontekiö	26
Koko maa	27.9

Yksinasuvien osuuden kasvu Muoniossa heijastaa yhteiskunnallista muutosta, jossa yksin asuminen yleistyy eri ikäryhmissä. Vaikka Muonion osuus on vielä vertailukuntia alhaisempi, kasvava trendi on hyvä tunnistaa

ajoissa. Yksinasuvien tarpeet voivat olla hyvin erilaisia kuin perheellisillä, ja he saattavat kokea enemmän yksinäisyyttä tai jäädä palvelujen ulkopuolelle. Yhteisöllisyyttä tukevien palveluiden, saavutettavien mielenterveyspalvelujen ja matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen merkitys korostuu kaikenikäisten yksinasuvien kohdalla.

Muonion **koulutustaso** on ollut kasvussa ja on Tunturi-Lapin korkein, mikä on myönteinen kehityssuunta alueen osaamispohjan kannalta. Kuitenkin koulutustaso jää yhä Lapin ja koko maan keskiarvojen alapuolelle. Tämä korostaa tarvetta tukea koulutuspolkuja kaikissa ikävaiheissa – varhaiskasvatuksesta aikuis- ja täydennyskoulutukseen. Koulutustason nousu tukee elinvoimaisuutta, parantaa työllisyysmahdollisuuksia ja vahvistaa yhteiskunnallista osallisuutta, mikä hyödyttää kaikkia ikäluokkia.

Muoniossa sekä **yleinen pienituloisuusaste että lasten pienituloisuusaste** ovat pysyneet kohtuullisen korkeina verrattuna moniin naapurikuntiin, vaikka molemmat indikaattorit ovat kehittyneet myönteisesti viime vuosina. Lasten pienituloisuusasteen merkittävä lasku vuodesta 2018 on ilahduttavaa, mutta silti luku on edelleen suurempi kuin alueen ja valtakunnan keskiarvot. Tämä kertoo, että taloudellinen eriarvoisuus on edelleen olemassa, erityisesti lapsiperheiden keskuudessa. Pienituloisuus voi aiheuttaa erityisiä haasteita perheille, kuten taloudellista epävarmuutta ja lisääntynyttä tarvetta tukeen, kuten ruokapankkeihin ja muihin sosiaalipalveluihin. Yhteiskunnan hyvinvointi ja lasten kasvuympäristö riippuvat pitkälti siitä, miten hyvin pienituloisten perheiden tukeminen onnistuu.

Vuonna 2022 Muoniossa **työpaikoista** 87,1% oli palvelualalla (laskenut vuodesta 2019 2,3%), 8,2% jalostuksessa (noussut 2,4%) ja 3,3% alkutuotannossa (noussut 1,1%). Vuonna 2022 työpaikkojen lukumäärä oli 1050 (laskua vuoteen 2019 9kpl). Muonion työpaikkaomavaraisuusaste oli vuonna 2022 106,3 (nousua vuodesta 2020 2,2%). Uudempaa lukua ei ole saatavilla. Työpaikkaomavaraisuusindeksi ilmaisee yhdellä luvulla sen, onko alueella enemmän työpaikkoja vai työllisiä asukkaita ja kuinka suuresta erosta on kyse.

Muonion **työllisten määrä** on ollut hieman matalampi kuin useimmilla naapurikunnilla, mutta se on silti suhteellisen vakaa verrattuna muihin alueisiin. Vuonna 2023 työllisiä koko väestöstä oli 42,5 %, mutta **työttömyysaste** oli samalla korkeampi kuin monilla vertailualueilla (10,8 % vuonna 2024). Tämä viittaa siihen, että vaikka Muoniossa on työvoimaa, työllistettävyyttä voisi parantaa erityisesti kausivaihtelun ja sesonkiluonteisten työpaikkojen haasteiden vuoksi. Talvella työttömyysaste on noin 6 %, mutta kesällä se nousee huomattavasti jopa 14 %:iin. Kausiluonteinen työttömyys korostaa alueen riippuvuutta matkailualasta ja nostaa esiin tarpeen kehittää pitkäaikaistyöttömien tukemista sekä monipuolistaa työmarkkinoiden tarjontaa. Työllisyyspalveluiden ja työllistämisstrategioiden kehittäminen on tärkeää, jotta työllisyys pysyy vakaana ympäri vuoden ja auttaa asukkaiden hyvinvoinnin tukemisessa.

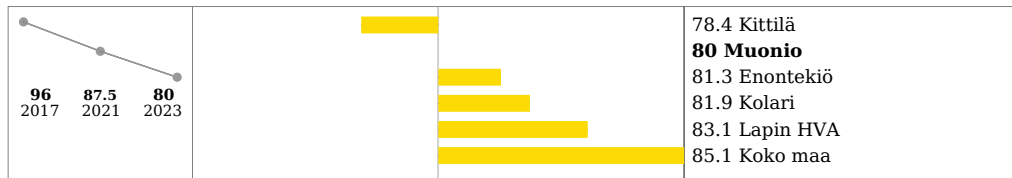
Tuloerojen kehitys Muoniossa on ollut valtuustokauden aikana maltillista. Gini-kerroin on säilynyt koko maan keskiarvoa alhaisempana, mikä viittaa verrattain tasaisiin tuloeroihin kunnassa. Vuonna 2023 Muonion Gini-kerroin oli 25,7, eli 2,2 prosenttiyksikköä pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Alueellisesti tarkasteltuna Muonion tulonjako on hieman epätasaisempi kuin Lapin hyvinvointialueella keskimäärin, mutta naapurikuntiin verrattuna sijoittuu keskitasolle. Tuloerojen hillitty taso voi osaltaan tukea alueen sosiaalista yhtenäisyyttä ja elinvoimaisuutta.

LAPSET JA LAPSIPERHEET

Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

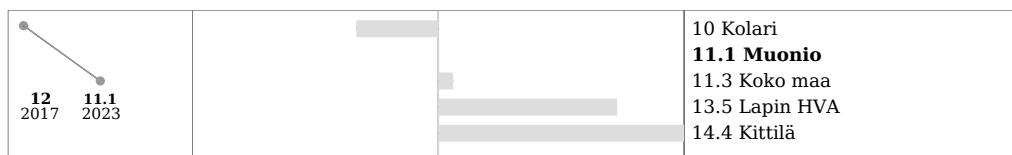
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Tämä indikaattori mittaa sitä, kuinka moni 4.-5. luokan oppilas kokee olevansa tyytyväinen elämäänsä kyselyhetkellä. Tulos perustuu oppilaiden omaan kokemukseen ja kuvastaa heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan, kuten kouluhyvinvointia, ihmissuhteita ja arjen turvallisuutta.

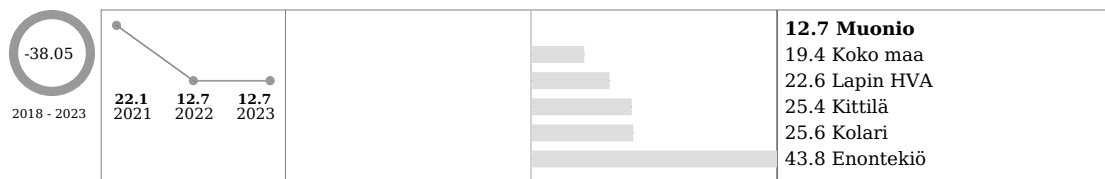
Vuonna 2023 Muoniossa 80 % vastanneista lapsista ilmoitti olevansa tyytyväinen elämäänsä. Tämä on laskua verrattuna vuosiin 2021 (87,5 %) ja 2017 (96 %). Vaikka Muonion tulos on hieman parempi kuin Kittilässä (78,4 %), se jää alle niin Lapin HVA:n (83,1 %) kuin koko maan keskiarvon (85 %).

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

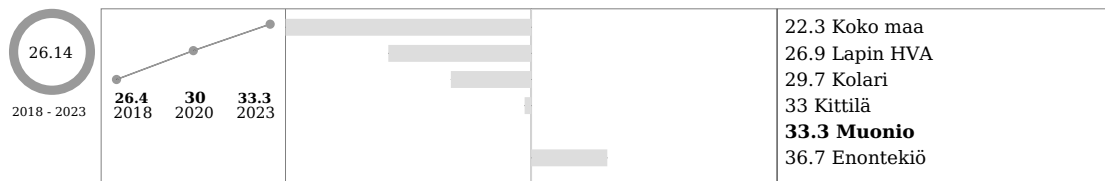
Vuonna 2023 Muoniossa 11,1% 4. ja 5. luokan oppilaista koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tämä prosenttiluku antaa viitteitä oppilaiden hyvinvoinnista ja terveydentilasta. Tulos on hyvin samanlainen kuin edellisen kerran mittauksessa vuonna 2017.

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 2 - 6-vuotiailla

Ylipainoisia ja lihavia lapsia on muonion 2-6 vuotiaista 12,7%. Vielä vuonna 2021 prosenttiosuus oli 22,1%. Pienten lasten ylipaino ja lihavuus on Muoniossa koko maan arvoa (19,4%) ja Lapin hyvinvointialueen keskiarvoa 22,6% matalampi.

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 7 - 12-vuotiailla

Ylipainon mukaanlukien lihavien osuus 7-12 -vuotiaista muoniolaisista on lineaarisesti noussut ja kehityssuunta on huolestuttava. Jopa kolmasosa (33,3%) ko. ikäluokan lapsista on ylipainoisia tai lihavia. Ylipaino ja lihavuus ovat yhteydessä lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen monin tavoin jo lapsuudessa ja myöhemmin aikuisuudessa. Ne ovat yhteydessä myös heikentyneeseen elämänlaatuun, koska lasta tai nuorta saatetaan kiusata tai syrjiä. Lapsuus- ja nuoruusiässä alkaneella ylipainolla on taipumusta jatkua aikuisikään. Lapin hyvinvointialueella ikäluokan lapsista 26,9% ja koko maassa 22,3% on ylipainoisia tai lihavia.

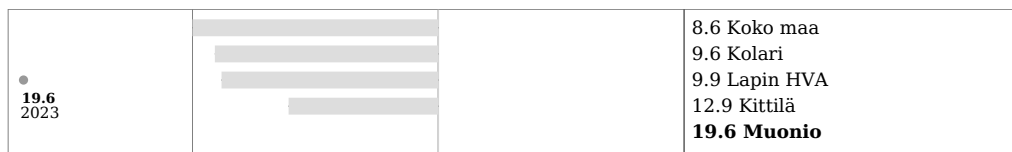
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Vuonna 2024 Muoniossa 40 % 5. luokan oppilaista arvioitiin olevan heikossa fyysisessä toimintakyvyssä. Tämä tarkoittaa, että lähes joka toisella oppilaalla on haasteita fyysisissä suorituksissa. Muonion tulos on edelleen selvästi heikompi kuin valtakunnallinen keskiarvo (35,8 %).

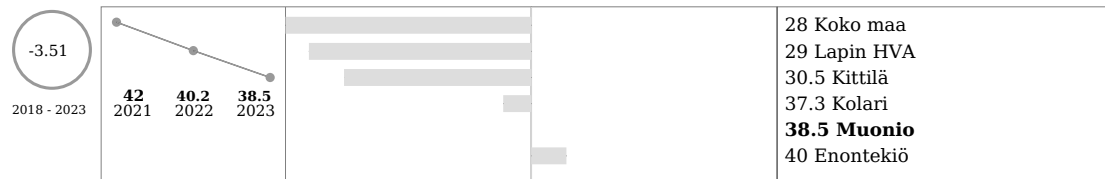
Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

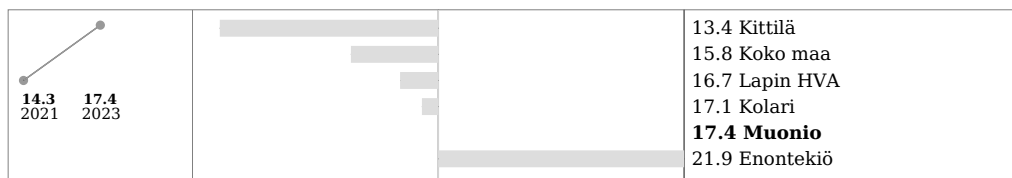
Vuonna 2023 Muoniossa 19,6% 4.-5. luokkalaisista kokee joutuneensa koulukiusatuksi useamman kerran lukukauden aikana. Lukema on Tunturi-lapin korkein ja kaksinkertainen kokomaan (8,6) ja Lapin hyvinvointialueeseen (9,9) nähden. Koulukiusaamiseen puuttuminen on yksi mahdollisuus ehkäistä mielenterveyden ongelmia. Tunturilapin kunnista Muoniolla prosenttiosuus on kaikkein suurin.

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

Lapsiasuntokunta on asuntokunta, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö. Asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huoneluukuun. Vuonna 2023 Muoniossa 38,5 % lapsiasuntokunnista asui ahtaasti. Luku on laskenut hieman edellisvuosista (42 % vuonna 2021 ja 40,2 % vuonna 2022). Muonion osuus on kuitenkin edelleen selvästi korkeampi kuin koko maassa (28 %) ja myös Lapin HVA-alueella keskimäärin (29 %). Tilanpuute voi lisätä perheen jäsenten stressiä, heikentää yksityisyyttä, vaikuttaa lasten kehitykseen ja heikentää arjen sujuvuutta. Lapsilla saattaa olla vaikeuksia saada rauhaa ja tilaa koulutehtäville tai levolle, mikä voi puolestaan vaikuttaa heidän koulumenestykseensä ja yleiseen hyvinvointiinsa.

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

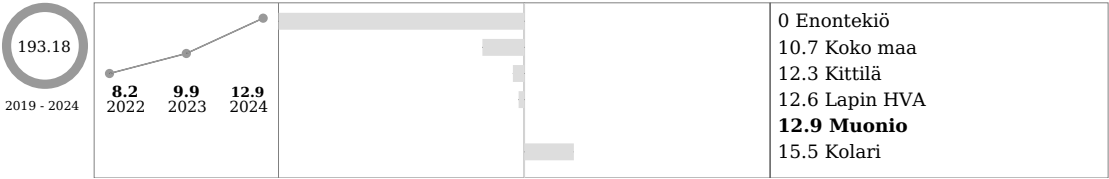
Muoniossa 17,4 % 4.-5.-luokan oppilaista kertoi kokeneensa fyysistä väkivaltaa huoltajalta tai muulta huolenpitovelvolliselta aikuiselta viimeisen vuoden aikana. Edellisen valtuustokauden lukemaa ei ole saatavilla. Luku on verrattavissa Lapin hyvinvointialueen keskiarvoon (16,7%) ja osoittaa, että lapsilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia turvalliseen arkeen. Tiedon valossa on tärkeää arvioida, ovatko lasten ja perheiden palvelut riittävän saavutettavia ja varhaisen tuen prosessit toimivia.

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

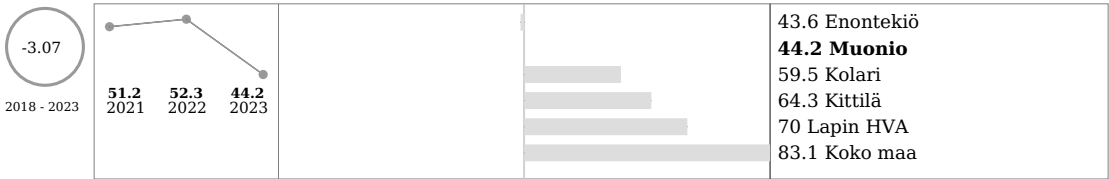
Vuonna 2023 Muoniossa 41,3 % 4. ja 5. luokan oppilaista ilmoitti kokeneensa vanhempien tai muiden huoltajien henkistä väkivaltaa kuluneen vuoden aikana. Osuus on kasvanut vuodesta 2021, jolloin vastaava luku oli 24,6 %. Muonion tulos on korkeampi verrattuna koko maan keskiarvoon (27,7 %) ja Lapin hyvinvointialueeseen (29,3 %). Lähialueista Enontekiössä osuus oli 34,4 %, Kittilässä 33,9 %, Kolarissa 26,5 %. Tämä indikaattori voi viitata perheiden kuormituksen tai vuorovaikutussuhteiden haasteiden lisääntymiseen. Tulos antaa viitteitä siitä, että ilmiön yleisyydessä on tapahtunut muutosta, ja se voi edellyttää lisäselvityksiä sekä tarkastelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi.

0 - 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

Lastensuojeluilmoitusten määrä on valtuustokauden aikana noussut 7,8%:sta 9,9%:iin. Vuotuinen heilahtelu ilmoituksien määrän kohdalla on tyypillistä, kuten taulukko näyttää kaikkien Tunturi-Lapin kuntien kohdalla. Lastensuojeluilmoituksien määrä on kasvanut koko maassa tasaisesti. Vuonna 2018 lastensuojeluilmoitusten määrä Muoniossa oli 2,7% vastaavanikäisestä väestöstä.

Ala-asteiden saavutettavuus, ala-asteikäiset, enintään 2 km [%]

Indikaattori kuuluu kunnan vähimmäistietosisältöön.

Palvelut

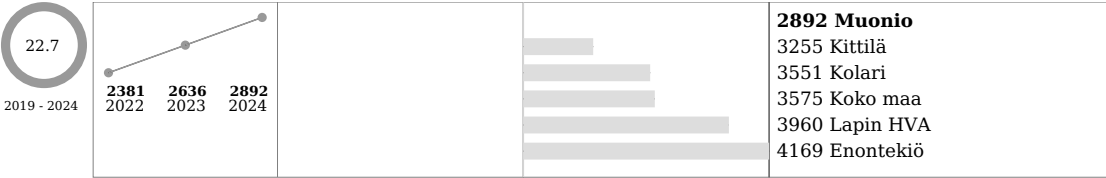
Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset, % 1 - 6-vuotiaista (sis. kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatustoimijat)

	2024	2023	2022	2021	2020
	Ei uutta indikaattoritietoa saatavilla	78 lasta, 72,2% (Vipunen, OPH)	66 lasta ja 64,7% (Vipunen, OPH)	69 lasta ja 65,7% (Vipunen, OPH)	61,1 % (THL)

Muonion varhaiskasvatukseen osallistui vuonna 2023 72,2% 0-6 vuotiaista lapsista. Tämä tarkoitti 78:a lasta. Vuonna 2021 vastaava prosentti oli 65,7% ja vuonna 2022 64,7%. Osallistumisprosentti varhaiskasvatukseen on lisääntynyt ja kotihoidossa olevien lasten osuus on vähentynyt.

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1 000 0 - 7-vuotiasta

Tämä indikaattori, joka mittaa perusterveydenhuollon lastenneuvolan käyntejä 0–7-vuotiaita kohden (luku ilmoitetaan käynteinä per 1 000 lasta), on tärkeä, koska se antaa tietoa siitä, kuinka hyvin ja kuinka usein nuorten perheiden lapset saavat perusterveydenhuollon palveluja, erityisesti ennaltaehkäiseviä ja varhaisia terveyspalveluja. Muoniossa käyntimäärä neuvolassa on matalampi kuin vertailukunnissa.

LAPSET JA LAPSIPERHEET - Yhteenveto

Muoniossa lasten ja lapsiperheiden hyvinvointiin liittyy sekä myönteisiä kehityssuuntia että huolestuttavia ilmiöitä.

Palveluiden osalta **varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten osuus** on kasvanut ja oli vuonna 2023 jo 72,2 %, mikä kertoo myönteisestä kehityksestä varhaiskasvatuksen saavutettavuudessa. Osallistumisprosentti varhaiskasvatukseen on lisääntynyt ja kotihoidossa olevien lasten osuus on vähentynyt. Tämä voi pitkällä aikavälillä tukea lasten kehitystä ja perheiden arkea. Sen sijaan lastenneuvolakäyntien määrä on ollut Muoniossa matalampi kuin vertailukunnissa.

Muoniossa **elämänsä tyytyväisten 4.-5. luokan oppilaiden osuus** on laskenut merkittävästi viime vuosina, vaikka se onkin edelleen kohtuullisen korkea (80 %). Tuloksen laskusuunta on huolestuttava, ja se voi viitata siihen, että lasten kokemus hyvinvointi on heikentynyt esimerkiksi koulun ilmapiirin, sosiaalisten suhteiden tai perhetilanteiden osalta. Tulokset korostavat tarvetta ennaltaehkäisevälle työlle lasten mielenterveyden ja arjen hyvinvoinnin tukemiseksi. Tyytyväisyys elämänsä on monesti yhteydessä niin psyykkiseen kuin sosiaaliseen hyvinvointiin. Nuorten kokemus elämästään voi olla riippuvainen monista tekijöistä, kuten koulutyytyväisyydestä, ystävyys-suhteista, perhesuhteista ja yleisestä elämänlaadusta.

MOVE! -mittaustulokset 5. luokkalaisten osalta herättää huolta, sillä se voi vaikuttaa oppilaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Heikko toimintakyky voi puolestaan johtaa passiivisuuteen ja terveysongelmiin tulevaisuudessa. Passiivinen ja myös aktiivinen elämäntapa opitaan jo melko nuorella iällä. Muoniossa 40% 5. luokan oppilaista arvioidaan olevan heikossa fyysisessä toimintakyvyssä, mikä ylittää sekä valtakunnallisen (35,8%) että alueellisen keskiarvon (39,9%). Vaikka suunta on ollut laskeva viime vuosina, toimintakyvyn heikkous on edelleen merkittävä huolenaihe. Tämä voi heijastua lasten jaksamiseen, koulusuoriutumiseen ja hyvinvointiin laajemmin. Tulokset korostavat tarvetta panostaa liikunnan lisäämiseen, koulupäivän

aktiivisuuteen ja perheiden liikuntamyönteiseen tukemiseen varhaisessa vaiheessa.

Peruskouluikäisten (7-12-vuotiaat) ylipaino on yleistä myös Muoniossa, missä noin kolmasosalla lapsista todettiin ylipainoa vuonna 2023. Ylipainon taustalla vaikuttavat moninaiset tekijät, kuten perheiden ravitsemus ja voimavarat, liikunta, uni ja ruudut. Tulokset korostavat tarvetta tukea perheitä terveellisten elämäntapojen vahvistamisessa, kehittää liikunta- ja ravitsemusympäristöjä sekä mahdollistaa lasten aktiivinen arki.

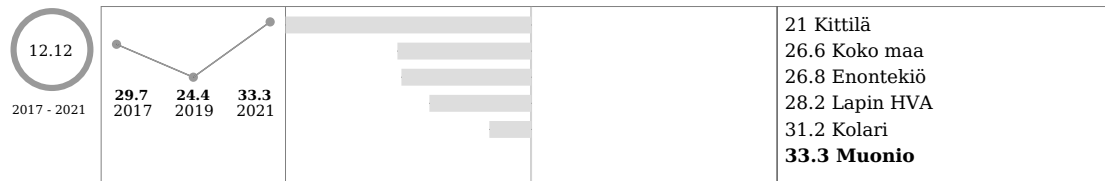
Turvallisuuteen liittyen erityisesti koulukiusaamisen kokemus on korostunut Muoniossa: lähes viidesosa 4.-5. luokkalaisista (19,6 %) ilmoitti joutuneensa kiusaamisen kohteeksi useasti lukukauden aikana vuonna 2023. Osuus on selvästi korkeampi kuin vertailualueilla. Alakouluikäisten hyvinvoinnissa näkyy huolta herättäviä piirteitä erityisesti perhesuhteisiin liittyen. Muoniossa lähes puolet 4.-5. luokan oppilaista kertoi kokeneensa henkistä väkivaltaa huoltajien taholta vuoden aikana, mikä on huomattavasti enemmän kuin alueellisesti tai valtakunnallisesti keskimäärin. Fyysistä väkivaltaa huoltajalta ilmoitti kokeneensa 17,4 % vastaajista. Tulos voi viitata perheiden kuormittuneisuuteen ja tarpeeseen vahvistaa vanhemmuuden tukea, varhaista vuorovaikutuksen vahvistamista sekä lasten ja perheiden matalan kynnyksen palveluja. Tieto korostaa tarvetta vahvistaa vanhemmuuden ja perheiden tukipalveluja, varhaista puuttumista ja lasten osallisuuden sekä hyvinvoinnin seuranta arjen ympäristöissä, kuten koulussa ja harrastuksissa. Näiden tukitoimien avulla voidaan edistää turvallista kasvu ympäristöä ja ennaltaehkäistä ongelmien kasautumista.

NUORET JA NUORET AIKUISET

Hyvinvointi

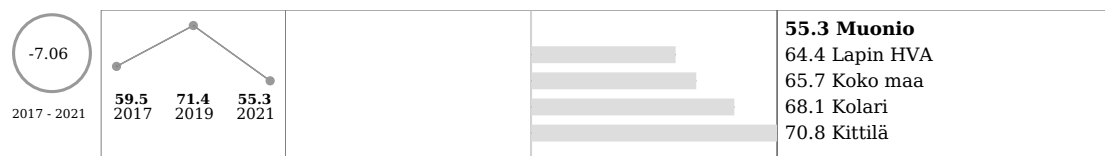
Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Kokee terveydentilansa keskinäiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

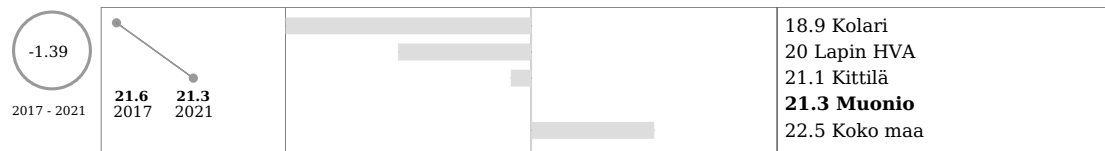
Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Muonion osalta ei tietoa saatavilta vuodelta 2023 kouluterveyskyselyssä, otanta liian pieni.

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

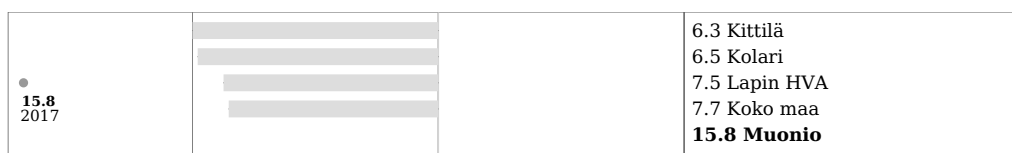
Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Muonion osalta ei tietoa saatavilta vuodelta 2023 kouluterveyskyselyssä, otanta liian pieni.

Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

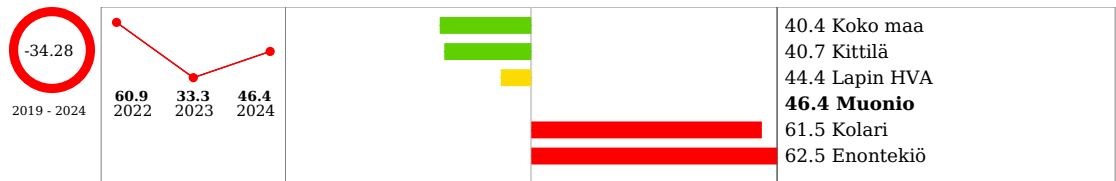
Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Muonion osalta ei tietoa saatavilta vuodelta 2023 kouluterveyskyselyssä, otanta liian pieni.

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

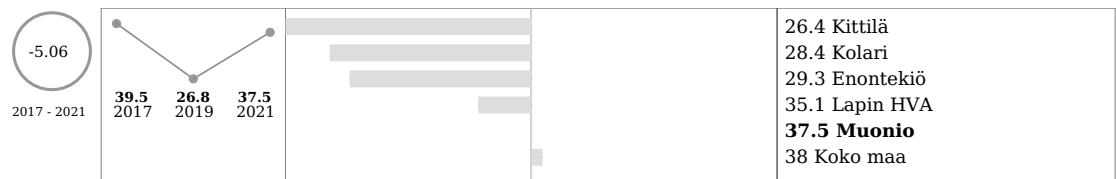
Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Muonion osalta ei tuloksia saatavilla.

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

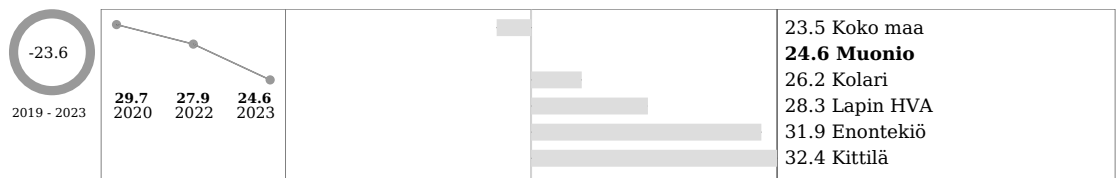
MOVE!-mittauksen mukaan 8. luokan oppilaista heikon fyysisen toimintakyvyn osuus kasvoi merkittävästi vuodesta 2023 (33,3%) vuoteen 2024 (46,4%). Tulos heilahtelee vuosittain merkittäväksi. Suuntaus on kuitenkin huolestuttava, sillä se viittaa siihen, että yhä useammalla oppilaalla on haasteita fyysisessä toimintakyvyssä. Tämä voi liittyä esimerkiksi liikunnan vähäisyyteen ja elämäntapatekijöihin (uni, ravitsemus, paikallaanolo). Muonion tulos on korkeampi kuin Lapin hyvinvointialueen keskiarvo (44,4 %) ja koko maan keskiarvo (40,4 %).

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

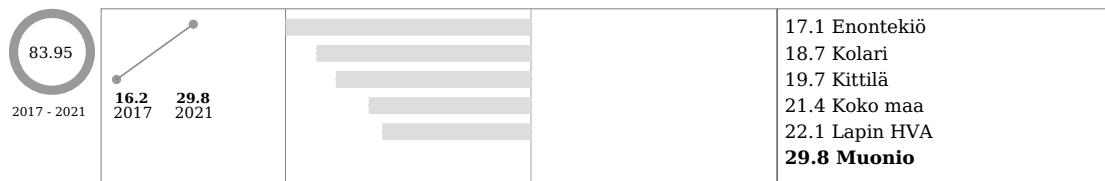
Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Uusinta tietoa ei ole Muoniosta saatavilla. Vuonna 2021 koululounaan väliin jätti 37,5% 8.-9. luokkalaisista. Tämä voi viitata moniin eri asioihin, kuten oppilaiden mieltymyksiin, lounaan laatuun, koulun tarjoamien ruokavaihtoehtojen riittämättömyyteen tai mahdollisiin terveydellisiin tai taloudellisiin syihin.

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 13 - 16-vuotiailla

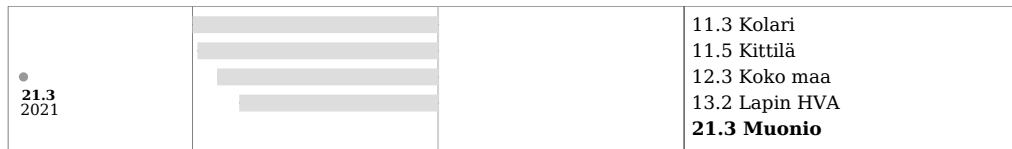
Muoniossa 13-16-vuotiaiden ylipainoisuus (ml. lihavuus) on hieman vähentynyt vuodesta 2022 (27,9 %) vuoteen 2023 (24,6 %), mikä on myönteinen kehityssuunta. Vuoden 2023 tulos on kuitenkin edelleen hieman korkeampi kuin koko maan keskiarvo (23,5 %), joskin matalampi kuin Lapin hyvinvointialueen keskiarvo (28,3 %). Naapurikuntiin verrattuna Muonion tilanne on parempi kuin Enontekiössä (31,9 %) ja Kolarissa (26,2 %). Ylipaino ja lihavuus ovat merkittäviä terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä jo lapsuudessa ja nuoruudessa. Ne voivat altistaa monille fyysisille ja psyykkisille terveysongelmille sekä heikentää elämänlaatua, esimerkiksi sosiaalisen syrjinnän tai kiusaamisen seurauksena. Lisäksi lapsuudessa alkanut ylipaino jatkuu usein aikuisuuteen asti, mikä lisää sairastumisriskejä pitkällä aikavälillä. Ylipainon ehkäisy ja hoito vaativat monialaista yhteistyötä kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Lasten ja nuorten terveen kasvun tukeminen edellyttää toimia, jotka vahvistavat perheiden arjen voimavaroja, edistävät ravitsemuksellista osaamista ja mahdollistavat turvallista sekä monipuolista liikkumista. Näihin panostaminen on investointi tulevaisuuteen.

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

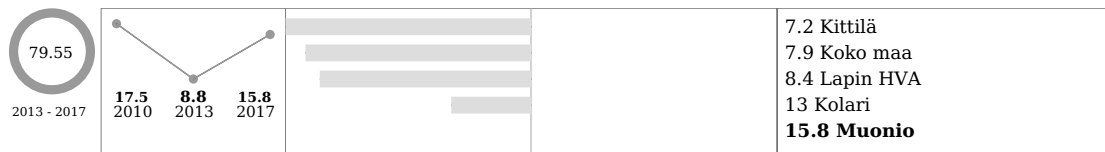
Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Muonion osalta ei tuloksia saatavilla.

Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Muonion osalta ei uusimpia tuloksia saatavilla.

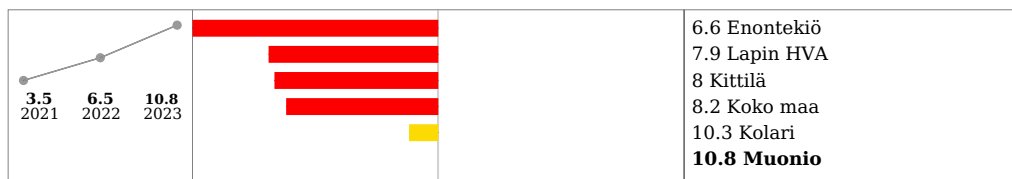
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kuuluu kuntien vähimmäistietosisältöön. Muonion osalta ei tuloksia saatavilla.

Opiskelu, työ ja toimeentulo

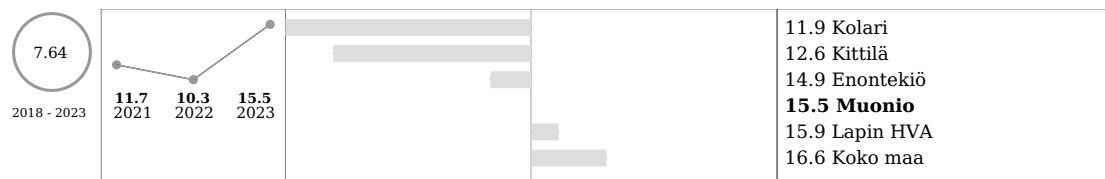
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Muoniossa koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus on kasvanut merkittävästi kolmessa vuodessa: vuonna 2021 osuus oli 3,5 %, mutta vuonna 2023 se on noussut 10,8 prosenttiin. Luku on korkein verrattuna lähikuntiin, Lapin HVA:n alueeseen (7,9 %) ja koko maan keskiarvoon (8,2 %).

Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17 - 24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Ko. henkilöt eivät ole opiskelijoita tai heillä ei ole tutkintokoodia eli ei ei perusasteen jälkeistä koulutusta.

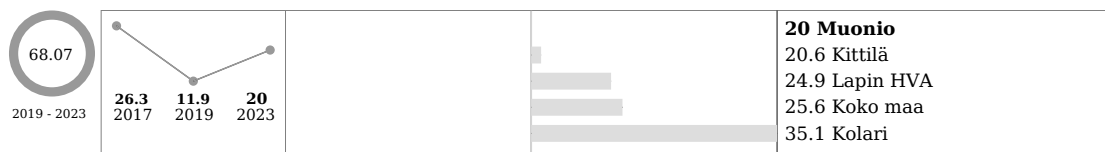
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä

Muoniossa 18-24-vuotiaiden syrjäytymisriskissä olevien osuus (eli ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalveluksessa) oli vuonna 2023 15,5 %. Tämä on merkittävä kasvu edellisvuodesta 2022, jolloin osuus oli 10,3 %. Vaikka Muonion luku on hieman matalampi kuin koko maan (16,6 %) ja Lapin hyvinvointialueen (15,9 %) keskiarvot, se on edelleen huolestuttavan korkea ja ylittää asetetun tavoitetasen, joka on 10 %. Kehityssuunta on nouseva, sillä Muonion tulokset vuosilta 2021 (11,7 %), 2022 (10,3 %) ja 2023 (15,5 %) osoittavat selkeää nousua. Syrjäytymisriski on keskeinen indikaattori nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin tilasta. Tämä mittaa niitä nuoria ja nuoria aikuisia, jotka eivät ole työssä, eivät opiskele eivätkä suorita varusmiespalvelusta - eli ovat niin sanotussa NEET-tilanteessa (Not in Employment, Education or Training). On tärkeää huomioida, että kaikki NEET-nuoret eivät ole syrjäytyneitä; joukossa on myös niitä, jotka pitävät välivuotta, valmistautuvat pääsykokeisiin, ovat perhevapailta tai pitävät taukoa armeijan päättymisen ja opiskelun aloittamisen välillä. Silti NEET-tilanne on merkittävä indikaattori, joka kertoo nuorten mahdollisuuksista ja haasteista yhteiskunnassa.

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

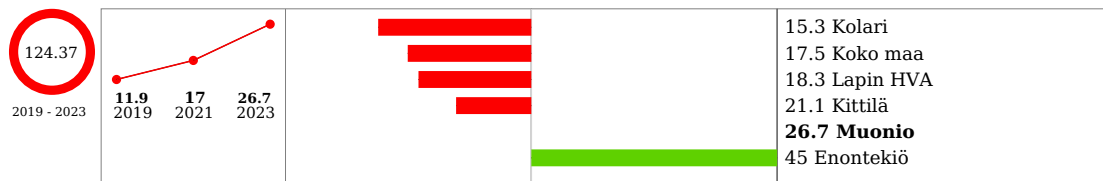
Muoniossa 8.-9. luokan oppilaat kokevat koko maata ja Lapin hyvinvointialuetta vähemmän häiriintyvänsä oppilaitoksen fyysisistä työoloista. Muoniossa vuonna 2023 20% koki häiriötä yhtenäiskoulun fyysisistä työoloista.

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

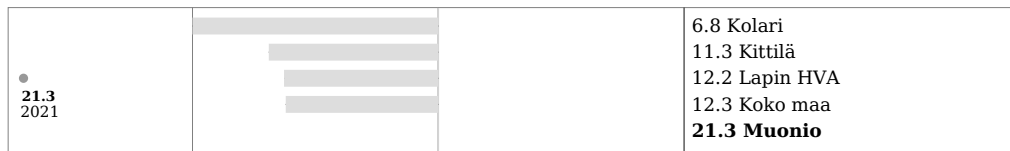
Muoniossa 36,7 % yläkouluikäisistä oppilaista on kokenut henkistä väkivaltaa huoltajiltaan vuoden 2023 aikana. Tämä luku on kasvanut merkittävästi vuodesta 2019 (23,8 %) ja ylittää selvästi sekä koko maan (30,2 %) että Lapin hyvinvointialueen (30,2 %) keskiarvot. Henkisen väkivallan kokeminen voi vaikuttaa vakavasti nuoren hyvinvointiin ja kehitykseen, aiheuttaen pitkäkestoisia vaikutuksia tunne-elämässä ja ihmissuhteissa. Muonion tulokset osoittavat huolestuttavaa kehitystä, joka vaatii erityistä huomiota ja toimenpiteitä. On tärkeää puuttua huoltajien käyttäytymismalleihin ja tarjota tukea niin nuorille kuin perheille.

Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (-2015)

Muoniossa vuonna 2023 peräti 26,7 % 8.-9. luokan oppilaista ilmoitti kokeneensa fyysistä uhkaa vuoden aikana. Luku on noussut selvästi vuodesta 2019 (11,9 %) ja vuodesta 2021 (17,0 %), ja se ylittää sekä koko maan (17,5 %) että Lapin hyvinvointialueen (18,3 %) keskiarvot. Muonion luku on myös korkeampi kuin naapurikunnissa Kolarissa (15,3 %) ja Kittilässä (21,1 %), joskin matalampi kuin Enontekiöllä (45,0 %). Fyysisen uhan kokeminen vaikuttaa nuorten kokemaan turvallisuuteen ja voi heijastua heidän hyvinvointiinsa, sosiaalisiin suhteisiinsa ja oppimiseen. Tämän indikaattorin voimakas nousu herättää huolta ja viittaa siihen, että lasten ja nuorten kokemat väkivaltatilanteet ovat lisääntyneet.

Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Muonion osalta vähimmäistietosisältöön kuuluvaa indikaattoria ei ole saatavilla kuin vuodelta 2021, mutta tuo luku herättää huolta. Vuonna 2021 Muonion osuus oli 21,3 %, mikä on huomattavasti korkeampi kuin koko maan keskiarvo (12,3 %) ja Lapin hyvinvointialueen keskiarvo (12,2 %). Naapurikunnista Kittilän osuus oli 11,3 % ja Kolari 6,8 %, mikä korostaa Muonion poikkeamaa muista alueista.

Tämä korkea luku voi viitata alueellisiin haasteisiin, joita tulee tarkastella ja käsitellä ennaltaehkäisevin toimin. Vaikka tieto on vain yhdeltä vuodelta, se osoittaa tarpeen kohdistaa erityistä huomiota Muonion alueen haasteisiin ja selvittää syitä poikkeuksellisiin lukemiin. Tiedon päivittämisen myötä voidaan tarkastella, onko kehityssuunta jatkunut samana vai onko tilanne parantunut.

Palvelut

Talous

Nuorisotoimen palvelut

Nuorisopalvelut, [yhteenvedo](#)

NUORET JA NUORET AIKUISET - Yhteenvedo

Muonion 8. luokkalaisten fyysinen toimintakyky on heikentynyt selvästi vuoden aikana, ja vuonna 2024 lähes puolet oppilaista (46,4 %) arvioitiin heikon toimintakyvyn ryhmään. Luku on korkeampi kuin sekä Lapin hyvinvointialueen että koko maan keskiarvot. Kehityssuunta on huolestuttava, sillä fyysisellä toimintakyvyllä on yhteys nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, koulunkäyntiin ja jaksamiseen. Tulokset korostavat tarvetta tukea nuorten arjen liikunnallisuutta, koulupäivän aktiivointia, passiivisuuden vähentämistä ja perheiden liikuntamyönteiseen tukemista varhaisessa vaiheessa. Ennaltaehkäisevät toimet ja yhteisölliset ratkaisut ovat keskeisiä fyysisen hyvinvoinnin parantamiseksi nuorten keskuudessa.

Muoniossa 13-16-vuotiaiden **ylipainoisuuden (ml. lihavuus) yleisyys** on hienoisessa laskussa, mutta vuoden 2023 osuus (24,6 %) on edelleen valtakunnallista keskiarvoa (23,5 %) korkeampi. Ylipaino ja lihavuus voivat heikentää nuorten hyvinvointia ja elämänlaatua jo varhain, ja niillä on taipumusta jatkua aikuisikään. Terveellisten elintapojen tukeminen nuoruusiässä on tärkeää koko elämänkaaren kannalta. Ylipainon ehkäisy edellyttää moniammatillista ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä, jossa korostuvat perheiden tukeminen, terveellinen ravitsemus ja liikkumisen mahdollisuudet arjessa. Kyseessä on paitsi terveyden, myös hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden edistämistä.

Muonion yläkouluikäisistä oppilaista yhä useampi **kokee fyysistä uhkaa**, mikä heikentää lasten ja nuorten kokemaa turvallisuutta arjessa ja voi vaikuttaa kielteisesti heidän hyvinvointiinsa ja kehitykseensä. Indikaattorin jyrkkä nousu viime vuosina viittaa siihen, että nuorten väkivaltakokemukset ovat yleistyneet. Tilanne edellyttää toimenpiteitä nuorten turvallisuuden vahvistamiseksi. Kehittämiskohteita ovat esimerkiksi koulun ja nuorisotyön tiivis yhteistyö, systemaattinen kiusaamisen ehkäisy sekä väkivallan kokemusten käsittely ja puheeksi ottaminen kouluympäristössä ja kotona. Myös turvallisten aikuissuhteiden tukeminen on tärkeä osa ennaltaehkäisevää työtä.

Muoniossa 36,7 % yläkouluikäisistä oppilaista on kokenut **henkistä väkivaltaa huoltapitäviltä aikuisilta** vuoden 2023 aikana. Tämä luku on selvästi korkeampi kuin sekä koko maan (30,2 %) että Lapin hyvinvointialueen (30,2 %) keskiarvot. Henkinen väkivalta voi aiheuttaa nuorille vakavia psyykkisiä ja sosiaalisia vaikutuksia, ja sen kokeneet nuoret voivat kohdata pitkän aikavälin haasteita. Muonion tulokset osoittavat huolestuttavaa kehitystä vuosien 2019 välillä. Tällainen trendi vaatii nopeita toimenpiteitä ja tukea perheille, erityisesti huoltajien käyttäytymismallien ja väkivallan ennaltaehkäisyn osalta.

Vuonna 2021 8.-9. luokan oppilaista 21,3 % koki **fyysistä väkivaltaa huoltapitäviltä aikuisilta**. Fyysisen väkivallan kokeminen voi aiheuttaa pitkäkestoisia vaikutuksia, kuten fyysisiä vammoja, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmia. Muonion osuus on selvästi korkeampi kuin Tunturi-Lapin, Lapin hyvinvointialueen ja koko maan keskiarvot. Huoltapitävien aikuisten käyttäytymismalleihin tulisi puuttua, sillä lapsena fyysisen väkivallan tai pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet nuoret voivat aikuisena todennäköisemmin osallistua väkivaltaisiin käyttäytymismalleihin tai rikolliseen toimintaan. Tämän vuoksi ennaltaehkäisevät toimet ja tuki väkivallan kokeneille nuorille ovat elintärkeitä yhteiskunnan ja hyvinvoinnin kannalta.

Väkivallan ja turvattomuuden kokemukset voivat vaikuttaa laaja-alaisesti nuorten hyvinvointiin: ne heikentävät psyykkistä terveyttä, vaikeuttavat oppimista, voivat johtaa sosiaalisiin haasteisiin ja lisätä riskiä syrjäytymiseen myöhemmin elämässä. On tärkeää, että näihin tilanteisiin puututaan ajoissa, sekä kodin että koulun tasolla. Tilanteen korjaaminen vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä, pitkäjänteisyyttä ja avoimuutta puhua myös vaikeista asioista.

Vuonna 2021 **koululounaan väliin jätti** 37,5% 8.-9. luokkalaisista. Tämä voi viitata moniin eri asioihin, kuten oppilaiden mieltymyksiin, lounaan laatuun, koulun tarjoamien ruokavaihtoehtojen riittämättömyyteen tai mahdollisiin terveydellisiin tai taloudellisiin syihin. Vuonna 2022 toteutettiin asiakaskysely ruokapalveluista asiakkaille. Asteikolla 1-4 varhaiskasvatusikäisistä lapsista 55% arvioi päiväkotiruokailun yleisarvosanan arvolla 3-4. Keskiarvo oli 3,56, kun se vuonna 2018 oli 2,95. Koulu- ja opiskeluikäisissä yleisarvosana oli 3,32. Henkilökunnan arvio asteikolla 1-4 oli keskiarvoltaan 3,39. Ruokatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti arvioimaan tilanteen kehittymistä.

Muoniosta ei ole saatavilla viimeisen 2023 vuoden kouluterveyskyselyn tuloksia, mutta vuoden 2021 tuloksien perusteella voidaan tarkastella muutamia indikaattoreita, joita arkihavainnot tukevat myös vuonna 2024: Terveiden tilansa keskinäiseksi tai huonoksi kokee kolmasosa 8. ja 9. luokan oppilaista. Trendi on nouseva, jossa näkyy koronan (alkoi vuonna 2020) vaikutus. Terveystilansa huonoksi kokeminen voi johtua esimerkiksi stressistä, mielenterveysongelmista tai fyysisistä sairauksista. Indikaattori voi myös heijastaa sitä, kuinka hyvin koulu ja paikallinen yhteisö tukevat nuorten terveyttä. Muoniossa terveystilansa huonommaksi kokevia on keskimäärin 5% enemmän kuin lapin hyvinvointialueella yleensä. Tulittaessa indikaattoria **tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä 8.-9. luokkalaisten** on lasku merkittävä, ja tämä viittaa siihen, että nuorten kokemus elämästään on heikentynyt. Vaikka vuoden 2019 nousu oli myönteinen merkki, vuoden 2021 lasku saattaa olla seurausta koronan vaikutuksista. Etäopetus ja sosiaalinen eristäytyminen voivat olla vaikuttaneet nuorten mielenterveyteen, koulumotivaatioon ja yleiseen elämänlaatuun. Näiden lukujen valossa on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota 8.-9. luokkalaisten hyvinvointiin. Tämä ikäryhmä on siirtymässä kohti aikuisuutta, ja he voivat kokea suurta painetta tulevaisuuden valinnoista, kuten opintojen ja ammatin valinnasta, sekä mahdollisesti myös identiteetin ja itsenäisyyden rakentamisesta. Samalla korostuu nuorten mielenterveyden tukeminen, koska tämä ikäryhmä on erityisesti haavoittuvainen stressille, ahdistukselle ja muille mielenterveyden haasteille. **Erittäin heikkoa osallisuutta kokeneet** peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten prosenttiosuus vuonna 2021 oli 21,3%. Se on sekä Tunturi-lappiin, Lapin hyvinvointialueeseen sekä koko maahan verrattuna verrattain korkea. Osallisuusindikaattori muodostuu kymmenestä väittämästä, jotka kartoittavat merkityksellisyyden kokemusta, uskoa omaan toimijuuteen ja vaikutusmahdollisuuksiin omaan elämään ja elinympäristön liittyen, sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen koettua laatua. Erittäin heikko osallisuuden kokemus viittaa siihen, että henkilö on syrjäytymisvaarassa tai kokee itsensä syrjäytetyksi. Osallisuuden vahvistamisella on suuret vaikutukset terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24 -vuotiaiden osuus on kasvanut. Samaan aikaan on astunut voimaan uusi laajennettu oppivelvollisuuslaki (vuosi 2021), jolla velvoitetaan nuoren osallistuminen koulutukseen 18 vuotiaaksi asti. Yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittyminen on vaikeampaa niille nuorille, jotka eivät peruskoulun jälkeen suorita toisen asteen koulutusta. Muoniossa koulutuksen ulkopuolelle jäävien 17-24-vuotiaiden osuus on kasvanut nopeasti ja ylittää valtakunnallisen tason. Tämä kehitys nostaa huolen nuorten kiinnittymisestä koulutukseen ja työelämään. Tarvitaan kohdennettuja toimia nuorten ohjauksen, mielenterveyden ja nivelvaiheiden tukemiseksi, jotta syrjäytymiskehitystä voidaan ehkäistä ja nuorten osallisuutta yhteiskuntaan vahvistaa. Tämä kasvu voi viitata siihen, että nuoret kokevat yhä enemmän esteitä koulutukseen pääsemisessä, ja se voi olla seurausta taloudellisista, psyykkisistä tai rakenteellisista haasteista. Yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittyminen on vaikeampaa niille nuorille, jotka eivät peruskoulun jälkeen suorita toisen asteen koulutusta. Hyvinvointiongelmien tiedetään usein kasautuvan: peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa vaille jäävillä nuorilla on enemmän toimeentulon ja mielenterveyden ongelmia. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen voi vastaavasti altistaa päihteiden käytön lisääntymiselle.

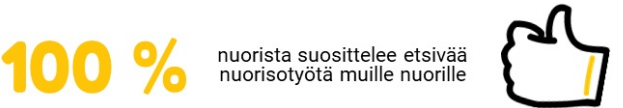
Muoniossa **18-24-vuotiaiden syrjäytymisriskissä olevien osuus** oli vuonna 2023 15,5 %, mikä on huomattavasti korkeampi kuin tavoitetaso (10 %) ja osoittaa huolestuttavaa kehitystä verrattuna aiempiin vuosiin. Vaikka luku on hieman matalampi kuin koko maan ja Lapin hyvinvointialueen keskiarvot, se on silti huolestuttavan korkea ja nouseva, sillä Muonion tulokset vuosilta 2021 (11,7 %), 2022 (10,3 %) ja 2023 (15,5 %) osoittavat selkeää nousua. Syrjäytymisriski on tärkeä indikaattori nuorten osallisuudesta yhteiskuntaan. NEET-tilanne (Not in Employment, Education or Training) kertoo nuorten mahdollisuuksista ja haasteista elämässään. Vaikka osa nuorista voi olla tilassa väliaikaisesti, kuten opiskelun ja armeijan välillä, kasvava syrjäytymisriski vaatii erityistä huomiota ja toimenpiteitä nuorten tukemiseksi ja yhteiskuntaan osallistumiseksi.

Etsivä nuorisotyö tavoitti vuonna 2022 32 nuorta, vuonna 2023 21 nuorta ja vuonna 2024 23 nuorta. Muonion etsivän nuorisotyön laatu- ja vaikutusmittarina käytetään Sovari -sosiaalisen vahvistumisen mittaria. Sosiaalista vahvistumista tarkastellaan viidellä osa-alueella. Tuloksia on vuosilta 2023 ja 2024. Asiakkaiden arvioinnin mukaan myönteisiä edistysaskelia on koettu itsetuntemuksessa (2023: 64% ja 2024 53%), sosiaalisissa taidoissa (79%, 80%), opiskelu- ja työelämävalmiuksissa (80%, 100%), elämänhallinnassa (79%, 93%) ja arjen taidoissa (80%, 100%).

Myönteisiä edistysaskelia on koettu

100 %	arjen taidoissa
93 %	elämänhallinnassa
100 %	opiskelu- ja työelämävalmiuksissa
80 %	sosiaalisissa taidoissa
53 %	itsetuntemuksessa

Mitä tukea etsivästä nuorisotyöstä on saatu?

TYÖIKÄISET

Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

Mielenterveysperusteinen sairauspäiväraha tarkoittaa sitä, että henkilö on jäänyt pois työelämästä tai opiskelusta mielenterveyden ongelmien, kuten masennuksen, ahdistuksen, stressin tai muiden mielenterveyshäiriöiden vuoksi. Indikaattori on tärkeä, koska se auttaa ymmärtämään, kuinka suuri osa aikuisväestöstä kärsii mielenterveysongelmista, jotka vaikuttavat heidän työkykynsä ja elämänlaatuunsa.

Vuonna 2024 Muonion arvo oli 38,6, mikä on hieman Lapin hyvinvointialueen keskiarvoa (38,5) korkeampi. Luku on kuitenkin selvästi suurempi kuin naapurikunnissa: Enontekiöllä 30,4, Kittilässä 30,6 ja Kolarissa 33,1. Myös koko maan keskiarvo (32,5) jää Muonion tason alapuolelle. Arvossa näkyy selvä vaihtelu: vuonna 2022 se oli 37,6, nousi 2023 arvoon 45,7 ja laski taas vuonna 2024. Vuoden 2023 piikki voi liittyä esimerkiksi pandemian jälkivaikutuksiin, työelämän kuormitukseen tai lisääntyneeseen palveluiden käyttöön. Tulokseen voi vaikuttaa alueella yleiset mielenterveysongelmat, mutta myös matala kynnyks hakea apua ja hyvä palveluiden saatavuus. Lisäksi työn kuormittavuus, pitkät välimatkat ja rajallinen sosiaalinen tuki voivat heikentää jaksamista.

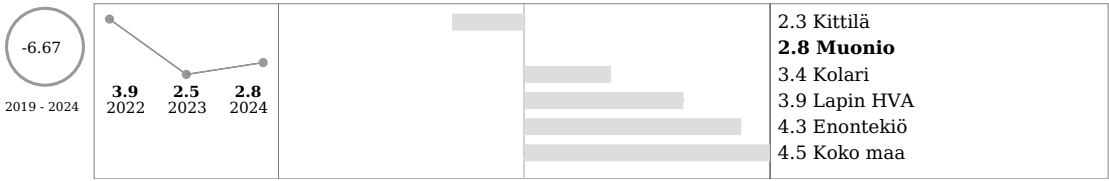
Sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

Muoniossa sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä on ollut viime vuosina vaihtelevaa, mutta erityisesti vuoden 2022 luku (329,5 / 1 000) poikkeaa merkittävästi muista vuosista. Tämä korkea luku liittyy osittain koronapandemian vaikutuksiin, jolloin pandemia aiheutti laajasti sairastavuutta, karanteeneja ja muita työkykyyn vaikuttavia tekijöitä. Vuodesta 2023 lähtien luku on laskenut (174,3 / 1 000 vuonna 2023 ja 135,6 / 1 000 vuonna 2024), mutta on edelleen selvästi korkeampi kuin maan keskiarvo (102,8 / 1 000 vuonna 2024). Tämä kertoo siitä, että Muoniossa on edelleen suurempi määrä työikäisiä, jotka saavat sairauspäivärahaa verrattuna muuhun maahan. Alueellisesti Muonion tilanne poikkeaa myös Lapin hyvinvointialueen keskiarvosta (123,4 / 1 000), ja erityisesti Kittilän (116,6 / 1 000) ja Kolari (119,8 / 1 000) luvuista. Indikaattorin kehitys antaa osviittaa siitä, että työikäisten sairauspäivärahan saaminen on edelleen suhteellisen yleistä. On tärkeää, että Muoniossa tarkastellaan syitä, jotka johtavat edelleen korkeisiin lukuihin, ja pyritään kehittämään paikallista työhyvinvointia, työterveyshuoltoa sekä varhaisen puuttumisen käytäntöjä.

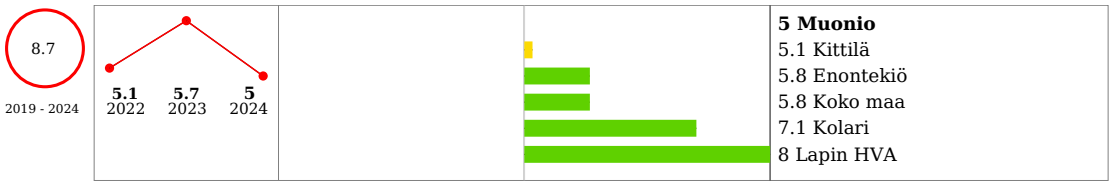
Opiskelu, työ ja toimeentulo

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista

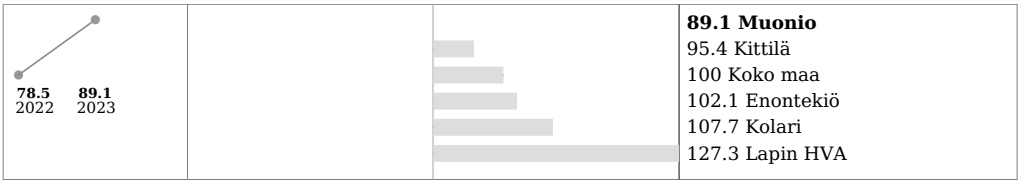
Vaikeasti työllistyvät ovat työikäisiä, jotka liikkuvat työttömyyden, työvoimapolitiittisten palveluiden ja lyhyiden työsuhteiden välillä ja heillä on vaikeuksia työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Elinkeinorakenteen muutos ja työelämän vaativuus voivat olla syynä siihen, että työttömän ammatillista osaamista vastaavia työpaikkoja ei ole tarjolla. Muoniossa vaikeasti työllistyvien prosenttiosuus 15-64 -vuotiaista on laskenut kuluneen valtuustokauden aikana. Tunturilapin kunnista Kittilässä prosenttiosuus on vielä pienempi. 2024 vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys) oli 2,8%, mikä on 1,1% Lapin hyvinvointialuetta pienempi. Koko maan vaikeasti työllistyvien osuus vuonna 2024 oli 4,5%. Lukumääränä tämä prosenttiyksikkö tarkoittaa alle 20:tä henkilöä.

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Vuonna 2023 Muoniossa 5,7 % työikäisistä sai työkyvyttömyyseläkettä. Tämä on vähemmän kuin koko maassa (6,0 %) ja selvästi vähemmän kuin Lapin hyvinvointialueella keskimäärin (8,2 %). Muonion osuus on ollut vakaalla tasolla viime vuosina vaikka työkyvyttömyyseläkettä saavien prosenttiosuus 25-64 vuotiaiden ikäisestä väestöstä on nousussa.

Työkyvyttömyysindeksi, ikävakioitu

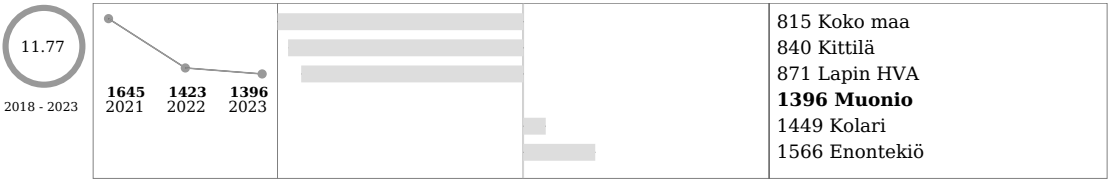

Indikaattori kuuluu kunnan vähimmäistietosisältöön. Indeksissä on huomioitu kolme ryhmää; työkyvyttömyyseläkkeen saajat, vähintään 3 kk:n sairauspäiväraahajaksolla olleet ja ammatillisen kuntoutuspäätöksen saaneet. Muonion ikävakioitu työkyvyttömyysindeksi on koko Tunturi-lapin matalin ja huomattavasti matalampi kuin Lapin hyvinvointialueen indeksi 126,5.

Palvelut

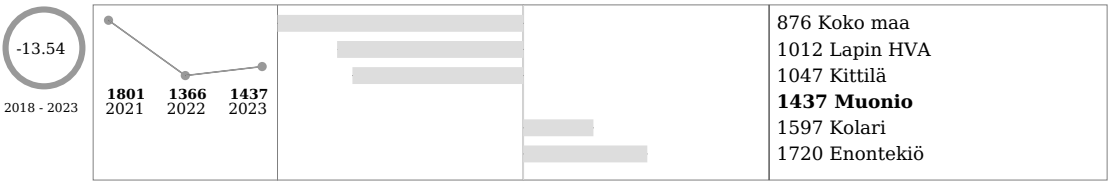
Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15 - 49-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

Muoniossa perusterveydenhuollon lääkärikäynnit ovat laskeneet valtuustokauden aikana 15-49 -vuotiailla 1000 vastaavan ikäistä kohti.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50-64 -vuotiailla ovat laskeneet valtuustokauden aikana.

TYÖIKÄISET - Yhteenveto

Muoniossa **mielenterveyssyistä sairauspäivärahaa saaneiden työikäisten** määrä on hieman korkeampi kuin Lapin hyvinvointialueella keskimäärin ja selvästi suurempi kuin naapurikunnissa tai koko maassa. Vuoden 2023 poikkeuksellinen piikki voi heijastaa pandemian jälkivaikutuksia, työelämän kuormittumista tai palveluiden käytön lisääntymistä. Tulokseen voivat vaikuttaa myös alueen elinkeinorakenne, kuormittavat tekijät sekä avun saatavuus ja hakemisen kynnys. Mielenterveyden tukemiseksi on tärkeää vahvistaa matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja ja varhaista tukea. Työpaikoilla tulisi panostaa mielen hyvinvointiin, ennaltaehkäiseviin toimiin ja esihenkilöiden valmiuksiin tunnistaa kuormittumisen merkkejä. Lisäksi yhteistyötä eri toimijoiden, kuten työterveyshuollon, sosiaalipalveluiden ja järjestöjen välillä kannattaa tiivistää. Paikallisesti voidaan kehittää vertais- ja ryhmämuotoista tukea sekä parantaa mahdollisuuksia hakea apua helposti, nopeasti ja luottamuksellisesti. Pitkät välimatkat huomioiden digitaaliset palvelut voivat tarjota tärkeän tukimuodon.

Muoniossa **sairauspäivärahaa saaneiden työikäisten** osuus on ollut korkea verrattuna koko maan ja Lapin alueen keskiarvoihin. Vuonna 2022 tilanne poikkesi merkittävästi korkealla koronapandemian vaikutuksesta. Vaikka tilanne on parantunut viime vuosina, sairauspäivärahan saaminen on edelleen yleisempää Muoniossa kuin muualla maassa. Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden rooli on keskeinen. Työterveyshuollon ja varhaisen puuttumisen käytäntöjen parantaminen voivat estää pitkäaikaisia sairauslomia ja edistää työkyvyn säilymistä. On tärkeää luoda työpaikoille käytäntöjä, jotka tukevat jaksamista ja mahdollistavat tehokkaan puuttumisen työkyvyn heikkenemiseen jo alkuvaiheessa. Lisäksi työolosuhteet ja työkuormitus on otettava tarkasteluun, sillä fyysiset ja psyykkiset työolosuhteet voivat vaikuttaa merkittävästi työkykyyn. Työhyvinvointiin panostaminen voi vähentää sairauspoissaolojen tarvetta, ja työn kuormittavuuden vähentäminen sekä työssä jaksamisen tukeminen ovat avainasemassa.

Muoniossa **vaikeasti työllistyvien osuus 15-64-vuotiaista** on laskenut kuluneen valtuustokauden aikana, mikä on positiivinen kehityssuunta. Vuonna 2024 vaikeasti työllistyvien osuus oli 2,8 %, mikä on 1,1 % pienempi kuin Lapin hyvinvointialueen keskiarvo. Koko maassa vastaava luku oli 4,5 %. Muoniossa on tärkeää jatkaa panostuksia työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin, jotka auttavat parantamaan vaikeasti työllistyvien asemaa ja lisäämään heidän mahdollisuuksiaan työllistyä avoimille työmarkkinoille.

Muoniossa **työkyvyttömyyseläkettä** saavien osuus 25-64-vuotiaista on pienempi kuin sekä Lapin hyvinvointialueella että koko maassa. Tämä voi viitata parempaan työkyvyn säilymiseen, tehokkaisiin

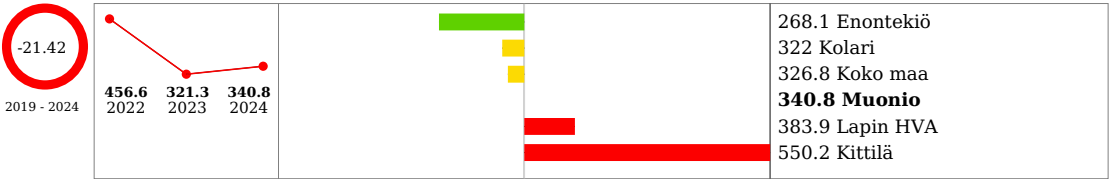
ennaltaehkäiseviin terveys- ja kuntoutuspalveluihin tai työelämän olosuhteisiin, jotka tukevat työssä jaksamista. Myönteinen kehityssuunta antaa mahdollisuuden vahvistaa edelleen työkykyä ylläpitäviä rakenteita ja tukea varhaista puuttumista työkyvyn heikkenemiseen. Esimerkkinä kunnassa toteutettavat elintapaneuvontatoimenpiteet, jotka tukevat työkyvyn säilymistä.

IKÄIHMISET

Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

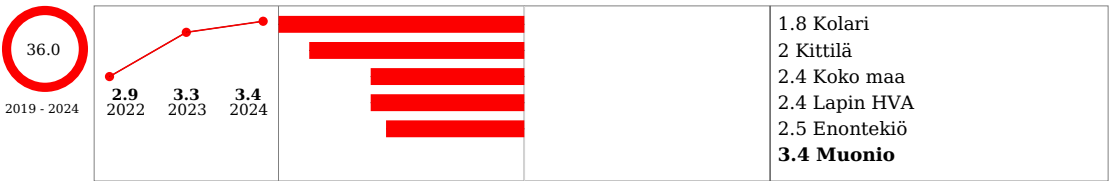
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

Tämä indikaattori kuvaa kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja 65 vuotta täyttäneillä, ilmoitettuna hoitojaksoina 10 000 vastaavan ikäistä kohden. Vuonna 2023 Muoniossa vastaava luku oli 321,3, mikä edustaa 39,65 prosentin laskua verrattuna edelliseen valtuustokauteen. Vuonna 2021 hoitojaksoja oli 413,5 ja vuonna 2022 määrä nousi 456,6:een, mutta vuonna 2023 tapahtui merkittävä lasku.

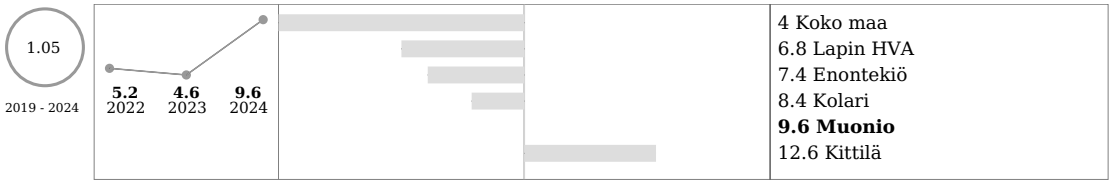
Vertailussa muihin alueisiin Muonion luku 321,3 on selvästi pienempi kuin esimerkiksi Kittilässä (627,3), Enontekiöllä (393,2) ja Lapin hyvinvointialueella keskimäärin (384,6). Heilahtelut vuosittain indikaattorissa ovat melko isoja.

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavan ikäisestä väestöstä

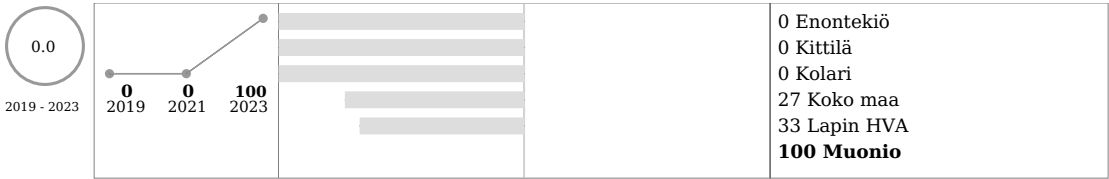
Indikaattori kuvaa erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettujen 65 vuotta täyttäneiden osuutta kyseisen ikäluokan väestöstä. Muoniossa tämä osuus oli vuonna 2024 yhteensä 3,4 prosenttia, mikä merkitsee 36 prosentin kasvua edelliseen valtuustokauteen verrattuna. Kehitys on ollut nousujohteista. Muonion luku on korkein verrattuna muihin alueisiin: Kolari 1,8 %, Kittilä 2,0 %, Enontekiö 2,5 %, Lapin hyvinvointialue 2,4 % sekä koko maa 2,4 %. Tämä osoittaa, että Muoniossa ikäihmisillä on psykoosidiagnooseihin perustuvaa erityiskorvattavien lääkkeiden käyttöä selvästi enemmän kuin vertailualueilla.

Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

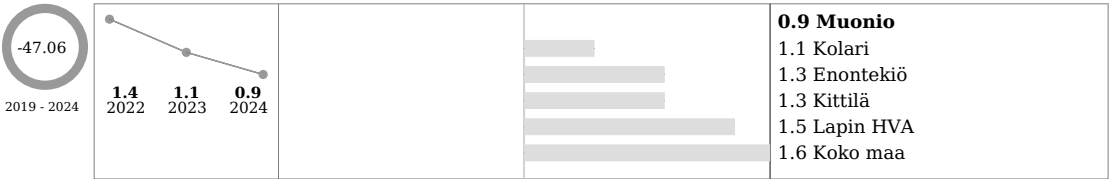
Vuonna 2023 Muoniossa 4,6 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä oli omaishoidon tuen piirissä, mikä on 45,88 prosenttia vähemmän kuin edellisellä valtuustokaudella. Osuus on laskenut tasaisesti: vuonna 2021 luku oli 5,8 %, vuonna 2022 5,2 % ja vuonna 2023 enää 4,6 %. Vaikka Muonion luku on korkeampi kuin esimerkiksi Enontekiöllä (2,4 %) ja valtakunnallisesti keskimäärin (4,1 %), se on kuitenkin selvästi matalampi kuin Kittilässä (11,2 %), Kolarissa (6,6 %) ja Lapin hyvinvointialueella keskimäärin (6,4 %). Tämä asettaa Muonion omaishoidon tuen määrän alueellisesti keskitasolle.

Kunta on asettanut tavoitteet ja toimenpiteet ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi, %

Opiskelu, työ ja toimeentulo

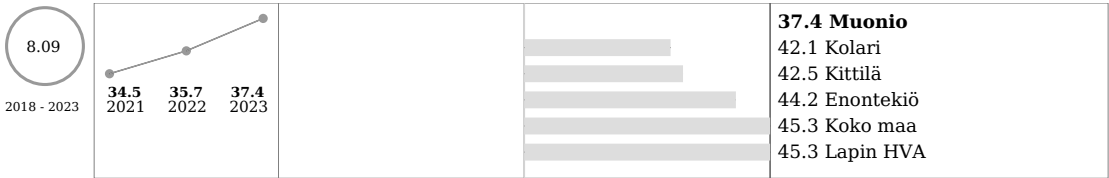
Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Tämä indikaattori kertoo, kuinka suuri osuus 65 vuotta täyttäneistä saa täyttä kansaneläkettä. Täyden kansaneläkkeen saaminen tarkoittaa, että henkilöllä ei ole lainkaan työeläkettä tai se on hyvin pieni. Täyden kansaneläkkeen saaminen kertoo usein työelämän ulkopuolella vietetystä pitkästä ajasta, katkonaisista työurista tai matalapalkkaisesta työstä. Vuonna 2024 Muoniossa täyttä kansaneläkettä sai 0,9% 65 vuotta täyttäneistä. Osuus on laskenut valtuustokauden aikana. Muonion osuus on pienempi kuin naapurikunnissa (Kolarissa 1,1 %, Kittilässä ja Enontekiöllä 1,3 %) sekä selvästi pienempi kuin Lapin hyvinvointialueella (1,5 %) ja koko maassa (1,6 %).

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä

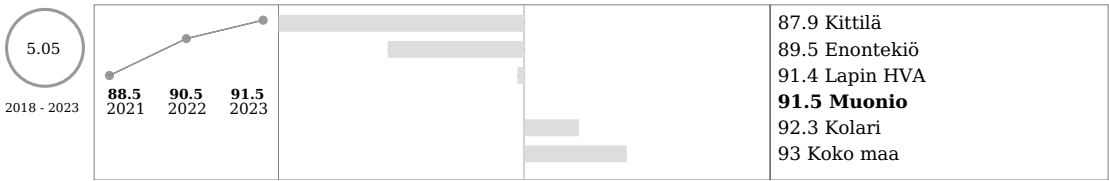

Ikäihmisten hyvinvointia kuvaavat selkeästi heidän asumismuutonsa ja -olosuhteensa. Kaksi keskeistä indikaattoria ovat yksinasuvien sekä kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuudet vastaavan ikäisestä väestöstä.

Vuonna 2023 Muoniossa 37,4 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä asui yksin. Tämä osuus on noussut tasaisesti viime vuosina: vuonna 2021 se oli 34,5 prosenttia ja vuonna 2022 35,7 prosenttia. Vaikka yksinasuvien määrä kasvaa vuosittain, Muonion osuus on edelleen selvästi alle valtakunnallisen keskiarvon (45,3 %) sekä Lapin hyvinvointialueen keskiarvon (45,3 %). Naapurikunnissa, kuten Kolarissa (42,1 %), Kittilässä (42,5 %) ja Enontekiöllä (44,2 %), yksinasuminen on yleisempää.

Yksinasumisen lisääntyminen saattaa kuvastaa muutoksia perherakenteissa ja ikäihmisten asumistoiveissa. Vaikka osa ikäihmisistä kokee yksin asumisen itsenäisyyttä tukevana, siihen voi liittyä myös riskejä, kuten yksinäisyyttä ja palvelujen tavoittamattomuutta. Näin ollen palvelurakenteen tulee vastata muuttuviin tarpeisiin, esimerkiksi tarjoamalla tukea arjessa selviytymiseen ja sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen.

Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä

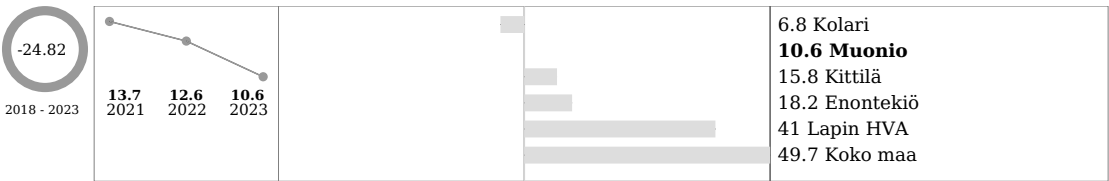

Samanaikaisesti kotona asuminen on Muuniossa lisääntynyt. Vuonna 2023 peräti 91,5 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä asui edelleen kotona. Vuonna 2021 osuus oli 88,5 prosenttia ja vuonna 2022 90,5 prosenttia. Muonion tilanne on lähes yhteneväinen Lapin hyvinvointialueen keskiarvon (91,4 %) kanssa, mutta hieman alhaisempi kuin koko maassa (93 %). Kittilässä ja Enontekiöllä kotona asumisen osuus on matalampi, mikä viittaa siihen, että Muuniossa on onnistuttu tukemaan iäkkäiden mahdollisuuksia asua omassa kodissaan.

Kotona asumisen yleistymisen kertoo myönteisestä kehityksestä, mutta samalla se lisää paineita kotiin tuotettaville palveluille, esteettömälle asuinympäristölle ja ennaltaehkäiseville toimille, jotka mahdollistavat ikääntyneiden turvallisen ja arvokkaan arjen. Yhdessä nämä kaksi indikaattoria osoittavat, että Muuniossa ikäihmisten asumisen olosuhteet ovat kokonaisuutena verrattain hyvät, mutta tulevaisuuden tarpeisiin varautuminen edellyttää palveluiden kehittämistä ja yhteisöllisyyden tukemista.

Vuonna 2021 Muuniossa 88,5 prosenttia vähintään 75 vuotta täyttäneistä asukkaista asui omassa kodissaan. Osuus on kasvanut tasaisesti viime vuosina: vuonna 2022 se oli 90,5 prosenttia ja vuonna 2023 jo 91,5 prosenttia. Vuonna 2023 Muonion tulos (91,5 %) oli lähes samalla tasolla kuin Lapin hyvinvointialueella keskimäärin (91,4 %), mutta hieman alhaisempi kuin koko maassa (93 %). Naapurikunnista Kolari (92,3 %) sijoittui hieman Muuniota korkeammalle, kun taas esimerkiksi Kittilässä (87,9 %) ja Enontekiöllä (89,5 %) kotona asuvien osuus oli selvästi matalampi.

Päivittäistavarakauppojen saavutettavuus, iäkkäät, Enintään 500m [%]

IKÄIHMISET - Yhteenveto

Muuniossa ikäihmisten hyvinvointi näyttää monin tavoin kehittyneen myönteiseen suuntaan. **Kaatumisiin ja putoamisiin** liittyvien hoitojaksojen määrä on laskussa, mikä on erityisen merkittävä suunta ikääntyvässä väestössä. Kaatumiset ovat yleinen syy sairaalahoitoihin, joten kehitys voi viitata onnistuneisiin ehkäiseviin toimiin, kuten liikunta- ja tasapainoharjoittelun edistämiseen, kodin turvallisuuden parantamiseen tai kuntoutuksen tehostumiseen. Hoitojaksojen vähäisyys suhteessa vertailukuntiin viestii myös terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen vaikuttavuudesta ikäihmisten arjessa.

Toisaalta **psykkisen hyvinvoinnin** näkökulmasta on havaittavissa huolestuttava trendi: erityiskorvattaviin psykoosilääkkeisiin oikeutettujen 65 vuotta täyttäneiden osuus on Muuniossa merkittävästi korkeampi kuin vertailukunnissa ja koko maassa. 36 prosentin kasvu edelliseen valtuustokauteen nähden voi kertoa lisääntyneestä psykkisen tuen tarpeesta, mutta myös paremmasta diagnosoinnista ja hoitoon pääsystä. Tämä viittaa mahdollisiin mielenterveyden haasteisiin, kuten yksinäisyyteen, kognitiivisiin muutoksiin tai psykoosisairauksien yleistymiseen, mutta myös aktiiviseen tunnistamiseen ja hoitoon ohjaamiseen terveydenhuollon toimesta.

Omaishoidon tuen piirissä olevien yli 75-vuotiaiden osuus on Muuniossa laskenut lähes puoleen edelliseen valtuustokauteen verrattuna. Vaikka Muonio sijoittuu valtakunnallista keskiarvoa korkeammalle, kehityssuunta osoittaa heikkenemistä. Tämä voi johtua tiukentuneista tuen myöntämiskriteereistä, omaishoitajien jaksamisen haasteista tai muiden palvelumuotojen vahvistumisesta. On tärkeää varmistaa, että omaishoito säilyy

elinvoimaisena ja tuettuna vaihtoehtona, ja että sekä ikääntyneet että heidän läheisensä saavat tarvitsemansa ohjauksen ja tuen.

Kunta on asettanut tavoitteita ikääntyneiden ravitsemuksen parantamiseksi, ja käytännön toimet näkyvät esimerkiksi päivätoimintaryhmissä tarjottavissa terveellisissä välipaloissa sekä ravitsemusneuvontana ryhmien kokoontumisten yhteydessä. Lisäksi vuosittaisessa "Pysytään Pystyssä" -tapahtumassa kehonkoostumusmittauksen yhteydessä annetaan henkilökohtaista palautetta muun muassa ruokailurytmistä ja proteiinin saannista. Tämä osoittaa, että **ravitsemuksen tukeminen** on sisällytetty käytännön toimintaan.

Ikäihmisten määrän kasvu on Muoniossakin merkittävä väestöllinen muutos, joka asettaa uusia vaatimuksia hyvinvointipalvelujen suunnittelulle ja toteutukselle. Asumisen näkökulmasta **yksinasuminen** on keskeinen hyvinvointiin vaikuttava tekijä. Vuonna 2023 37,4 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä asui yksin. Vaikka osuus on edelleen alle Lapin ja koko maan keskiarvon, kehityssuunta on nouseva. Tämä voi heijastaa asumistoiveiden tai perherakenteiden muutoksia, mutta siihen voi liittyä myös riskejä, kuten yksinäisyyttä, turvattomuutta ja vaikeuksia palvelujen saavutettavuudessa. Toisaalta monelle yksin asuminen merkitsee itsenäisyyttä ja oman arjen hallintaa. Kunnan on tärkeää varautua tähän muutokseen kehittämällä ennaltaehkäiseviä ja kotona asumista tukevia palveluja, kuten kotihoitoa, liikkuvia palveluja sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavia ratkaisuja. Digitaaliset palvelut voivat tukea arkea, kunhan huolehditaan niiden saavutettavuudesta kaikille.

Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus oli vuonna 2023 Muoniossa 91,5 %, mikä on lähes Lapin hyvinvointialueen keskiarvon tasolla ja vain hieman alle valtakunnallisen tason. Tämä kertoo siitä, että Muoniossa on onnistuttu tukemaan ikäihmisten mahdollisuuksia asua kotona. Samanaikaisesti on kuitenkin huomioitava, että yksinasuvien määrän kasvu saattaa viitata siihen, että hoivaan hakeudutaan vasta myöhemmin tai että palvelujen saatavuudessa on haasteita. Yhdessä nämä ilmiöt osoittavat, että kotona asumisen mahdollistaminen edellyttää riittäviä, oikea-aikaisia ja saavutettavia tukipalveluja.

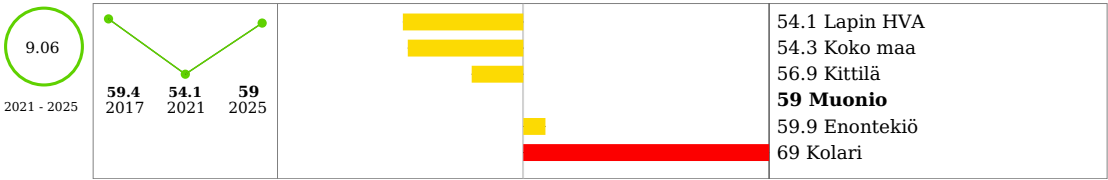
Myönteisenä ilmiönä voidaan pitää sitä, että **täyttä kansaneläkettä saavien** ikäihmisten osuus on Muoniossa erittäin pieni ja laskusuuntainen. Tämä kertoo siitä, että suurimmalla osalla ikäihmisistä on ollut riittävä työura kartuttamaan työeläkettä. Tilanne on Muoniossa selvästi parempi kuin naapurikunnissa, Lapin alueella ja valtakunnallisesti, mikä voi heijastua ikääntyneiden parempaan taloudelliseen turvaan ja itsenäiseen toimeentuloon.

KAIKKI IKÄRYHMÄT

Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

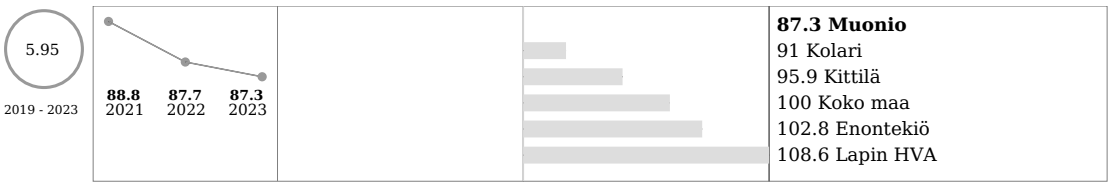
Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %

Äänestysaktiivisuus Muoniossa on ollut laskeva viime vuosien aikana. Vuonna 2012 äänestysaktiivisuus oli 62,5 %, mutta vuonna 2017 se laski 59,4 prosenttiin ja vuonna 2021 edelleen 54,1 prosenttiin. Tämä merkitsee yhteensä 8,92 prosenttiyksikön laskua edellisistä vaaleista.

Vuoden 2021 kuntavaaleissa Muonion äänestysaktiivisuus oli samalla tasolla kuin Lapin hyvinvointialueen keskiarvo (54,1 %), mutta hieman alle valtakunnallisen tason (55,1 %). Muonion äänestysaktiivisuus jäi myös matalammaksi verrattuna useisiin lähikuntiin: Kittilä (57,4 %), Kolari (65,3 %) ja Enontekiö (67,9 %). Ensimmäisissä aluevaaleissa vuonna 2022 Muonion äänestysprosentti oli 43,2%. Tämä viittaa siihen, että kuntalaisten osallistuminen kunnalliseen päätöksentekoon on heikentynyt ja on nyt alemmalla tasolla kuin monissa muissa vastaavissa kunnissa.

Sairastavuusindeksi, ikävakioitu

Sairastavuusindeksi mittaa väestön sairastavuutta suhteessa koko maan keskiarvoon, joka on asetettu arvoon 100. Indeksä muodostuu kymmenestä eri sairausryhmien osaindeksistä, ja se on ikävakioitu, mikä mahdollistaa vertailun eri alueiden välillä riippumatta väestön ikärakenteesta.

Muonion sairastavuusindeksi vuonna 2022 oli 87,7, mikä on selvästi alle valtakunnallisen keskiarvon (100). Indeksä on pysynyt selvästi alle sadan myös aiempina vuosina (2020: 83,4 ja 2021: 88,6), vaikka hienoisia vuosittaista vaihteluita on havaittavissa.

Vertailu lähikuntiin ja alueeseen osoittaa, että Muonion sairastavuus on vähäisempää: esimerkiksi Enontekiöllä indeksä oli 106,3, Lapin hyvinvointialueella 109,3 ja Kittilässä 94,2. Vain Kolari (87,6) on samalla tasolla kuin Muonio.

Tämä kertoo siitä, että Muoniossa sairastavuus on vähäisempää kuin koko maassa keskimäärin ja etenkin vähemmän kuin Lapin alueella yleisesti. Tulokset ovat myönteisiä ja viittaavat hyvään terveyden ja hyvinvoinnin tasoon väestössä.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten opetustunnit / vuosi

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indeksä. Linkki vapaan svistystyön sivustolle vasemmalla olevasta i - merkistä.

Vuonna 2023 sirkuskoulun toiminta siirtyi liikuntapalveluista kansalaisopiston järjestettäväksi.

	2021	2022	2023	2024
Vapaan sivistystyön tunnit	1700	1571	2119	2259

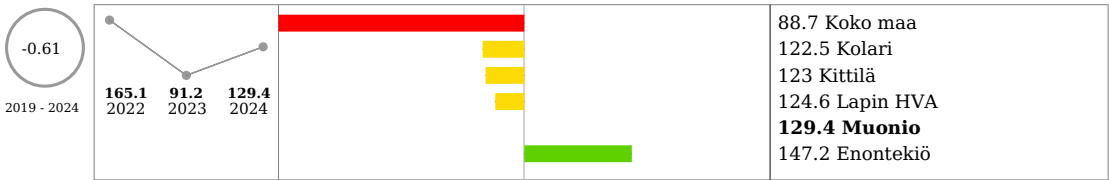
Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 asukasta

Muonion kehitys tässä indikaattorissa on erittäin myönteinen. Siinä missä vuosina 2019–2022 hoitojaksot (191,0-->221,6) olivat kasvussa ja selvästi maan keskiarvoa korkeammalla, vuonna 2023 tapahtui huomattava lasku, jonka myötä Muonio alitti sekä valtakunnallisen että alueellisen tason. Vuoden 2023 merkittävä lasku (edellisvuoden 221,6:sta 130,3:een) tarkoittaa, että tapaturmiin liittyvät hoitojaksot vähentyivät Muoniossa lähes 41,2 prosenttia vuodessa, mikä on huomattava muutos.

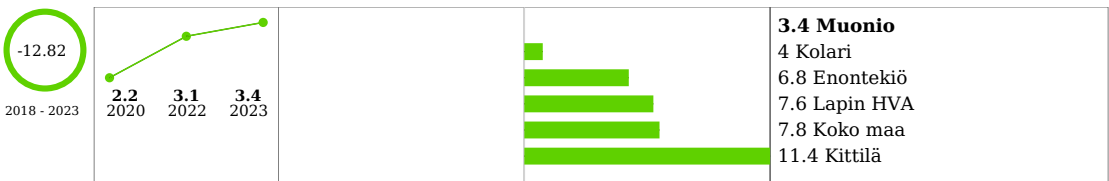
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta

Vuonna 2024 Muoniossa vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalahoitoa saaneita oli 129,4/10 000 asukasta. Luku on korkeampi kuin koko maan keskiarvo (86,4) ja hieman Lapin hyvinvointialueen keskiarvoa (124,6) korkeampi. Naapurikuntiin verrattuna Muonio sijoittuu keskitasolle: alempi kuin Enontekiö (147,2), mutta korkeampi kuin Kittilä (123,0) ja Kolari (122,5).

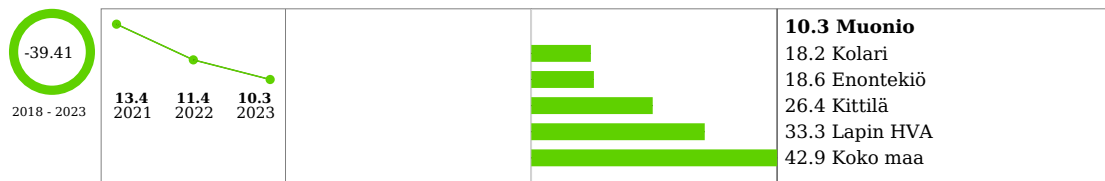
Muoniossa tapausmäärissä on ollut vuosittaista vaihtelua: vuonna 2022 luku oli 165,1, vuonna 2023 selvästi matalampi 91,2. Vuoden 2024 nousu edellisvuodesta saattaa viitata yksittäisten tapausten tai piene väestöpohjan aiheuttamaan vaihteluun. Kokonaisuudessaan tilanne on alueellisesti keskimääräinen, mutta vaatii edelleen seurantaa.

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

Vuonna 2023 Muoniossa poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia oli 3,4 / 1 000 asukasta. Tämä on selvästi vähemmän kuin koko maassa (7,8) ja Lapin hyvinvointialueella keskimäärin (7,6). Muonion tilanne oli parempi myös verrattuna useimpiin lähikuntiin: Enontekiö (6,8), Kittilä (11,4) ja Kolari (4,0). Muonion rikosmäärät pysyivät maltillisina myös edellisvuoteen (2022: 3,1) verrattuna.

Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta

Muoniossa poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä on ollut vuosina 2021–2023 laskussa. Vuonna 2021 rikoksia kirjattiin 13,4 tapausta tuhatta asukasta kohden, vuonna 2022 määrä oli 11,4 ja vuonna 2023 enää 10,3. Kolmen vuoden tarkastelujaksolla kehitys on selvästi laskeva, mikä viittaa siihen, että omaisuusrikollisuus on kunnassa vähentynyt. Kun Muonion tilannetta verrataan naapurikuntiin ja laajempiin alueisiin, se näyttäytyy poikkeuksellisen positiivisena. Vuonna 2023 vastaava rikosmäärä oli Kolarissa 18,2, Enontekiöllä 18,6 ja Kittilässä 26,4. Lapin hyvinvointialueella luku oli 33,3 ja koko maassa 42,9. Muonion omaisuusrikollisuuden taso on siis huomattavasti matalampi sekä alueellisesti että valtakunnallisesti.

Kevyen liikenteen väyliä (metriä) / asukas

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori.

Melusta kärsivien ihmisten määrä kunnittain, yli 55 dB vuorokausitaso tai 50 dB yöaikaan (yli 100 000 asukkaan kaupungit)

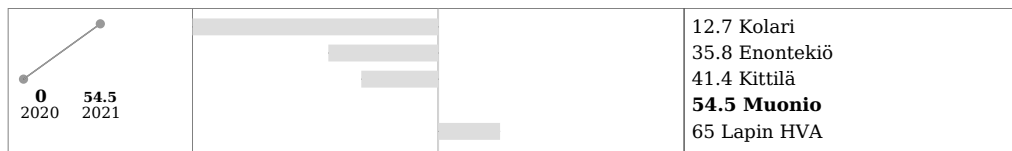
Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori.

Lähivirkistykseen soveltuvien alueiden saavutettavuus, väestö, enintään 1000 m [%]

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori.

Enintään 1 kilometrin etäisyydellä säännöllisen liikenteen joukkoliikenteen pysäkeistä asuvat, % asukkaista

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori.

Primäärysten pienhiukkasten päästöt (PM2.5, tonnia)

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori. Linkki vie [ympäristöhallinnon verkkopalveuihin](#), jossa tilastoja päästöistä.

Kulttuuripalveluiden saavutettavuus: kirjastojen, museoiden ja teattereiden saavutettavuus 3/10/20 kilometrin päässä kotoa, % väestöstä

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori.

Vuokra-asuntojen osuus kunnan eri osissa / kaupunginosittain

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori.

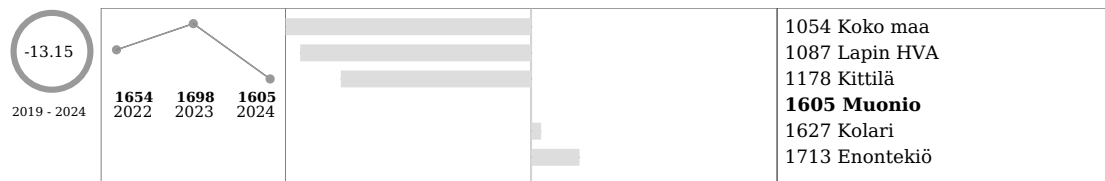
Liikennevahingoissa vammautuneet ja kuolleet henkilöt, lkm

Kunnan vähimmäistietosisältöön liittyvä indikaattori.

Palvelut

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki lääkärikäynnit / 1 000 asukasta

Liikuntatoimen palvelut

Kunnan vähimmäistietosisällön mukainen indikaattori vie [Lipas -liikuntapaikkarekisterin](#) sivuille.

KAIKKI IKÄRYHMÄT - Yhteenveto

Äänestysaktiivisuus on tärkeä osa yhteiskunnallista osallisuutta ja demokratian toimivuutta. Muoniossa kuntavaalien äänestysaktiivisuus on ollut laskussa jo pidempään, ja vuoden 2021 vaaleissa se jäi 54,1 prosenttiin. Ensimmäisissä aluevaaleissa vuonna 2022 Muonion äänestysprosentti oli 43,2%. Tämä on hieman alle valtakunnallisen keskiarvon ja matalampi kuin useimmissa lähikunnissa. Kehityssuunta voi heijastaa väestön heikentynyttä kiinnostusta tai luottamusta paikalliseen päätöksentekoon. Osallistumisen lisäämiseksi on tärkeää panostaa viestintään, vuorovaikutukseen ja osallistaviin käytäntöihin eri väestöryhmien kanssa. Kuntalaisten kuuleminen, vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen esimerkiksi digitaalisin keinoin sekä nuorten ja ikääntyneiden tavoittaminen voivat vahvistaa osallisuuden kokemusta ja lisätä äänestysaktiivisuutta tulevaisuudessa.

Muoniossa **sairastavuus** on kokonaisuutena vähäisempää kuin Suomessa keskimäärin ja erityisesti verrattuna Lapin alueeseen. Vuonna 2022 sairastavuusindeksi oli 87,7, mikä kertoo, että sairastavuus on merkittävästi matalampaa kuin koko maassa (100) ja huomattavasti alemmalla kuin Lapin hyvinvointialueella (109,3). Tämä viittaa myönteiseen terveydentilaan koko väestön näkökulmasta – myös eri ikäryhmissä. Hyvä sairastavuuskehitys voi olla seurausta onnistuneesta terveyden edistämisestä, toimivasta perusterveydenhuollosta sekä ehkäisevän työn vaikutuksesta. Kehittämistoimissa kannattaa jatkossakin painottaa terveyden ja toimintakyvyn tukemista kaikissa ikävaiheissa. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää pitkäaikaissairaiden varhaiseen tunnistamiseen ja hoidon jatkuvuuteen, sekä ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämiseen. Myös lasten ja nuorten ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön panostaminen voi osaltaan vahvistaa tätä myönteistä kehityssuuntaa pitkällä aikavälillä.

Muoniossa **koti- ja vapaa-ajan tapaturmien** vuoksi sairaalahoitoa vaatineiden määrä on kehittynyt erittäin myönteisesti. Vuonna 2023 hoitojaksojen määrä laski selvästi edellisvuodesta (221,6 → 130,3 / 10 000 asukasta), mikä tarkoittaa lähes 41 %:n vähenemistä. Tämä laski Muonion tapaturmataajuuden valtakunnallisen ja alueellisen keskitason alapuolelle. Aiemmin, vuosina 2019–2022, tapaturmien määrä oli ollut nousussa ja selvästi koko maan keskiarvoa korkeampi. **Vammojen ja myrkytysten** vuoksi sairaalahoidossa olleiden määrä oli vuonna 2024 Muoniossa 129,4 / 10 000 asukasta – hieman Lapin alueen (124,6) ja selvästi koko maan (86,4) keskiarvoa korkeampi. Vuosittainen vaihtelu on ollut suurta, mikä on tyypillistä pienelle väestöpohjalle.

Kehittämiskohteena on hyvä jatkaa ja vahvistaa ennaltaehkäisevää tapaturmatyötä kaikissa ikäryhmissä. Tärkeitä toimenpiteitä ovat:

- turvallisuustiedon jakaminen kuntalaisille eri kanavissa,
- turvallisten ulkoilu- ja elinympäristöjen kehittäminen (esim. liukkaudentorjunta),
- liikenne- ja kotiturvallisuuden edistäminen,
- kohdennettu turvallisuuskasvatus erityisesti lapsille ja ikääntyneille,

- sekä yhteistyö kolmannen sektorin kanssa tapaturmariskien tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi.

Muoniossa **henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä** on pysynyt alhaisena. Vuonna 2023 näitä rikoksia kirjattiin 3,4 / 1 000 asukasta, mikä on huomattavasti alle koko maan (7,8) ja Lapin hyvinvointialueen (7,6) keskitason. Myös alueellinen vertailu osoittaa, että Muonio sijoittuu selkeästi turvallisempaan päähän: lähikunnissa rikosmäärät olivat suurempia, erityisesti Kittilässä (11,4). Muonion maltillinen rikostaso viittaa turvalliseen elinympäristöön, mutta yksittäiset vuodet voivat pienellä paikkakunnalla heijastaa yksittäisiä tapauksia. Rikosten ennaltaehkäisyyn on silti tärkeää panostaa pitkäjänteisesti esimerkiksi yhteisöllisyyttä vahvistamalla, turvakasvatusta tukemalla ja matalan kynnyksen tukea tarjoamalla.

Muonion **omaisuusrikollisuuden** alhainen määrä ja sen viime vuosien laskusuunta ovat selkeä vahvuus kuntalaisten hyvinvoinnin näkökulmasta. Turvallinen elinympäristö tukee asukkaiden arkea, luo pohjaa yhteisöllisyydelle ja vähentää turvattomuuden kokemuksia kaikissa ikäryhmissä. Kehitysnäkökulmaa arvioitaessa ei tämän indikaattorin osalta näyntyä erityistä tarvetta uusille toimenpiteille, vaan suunta on ollut jo usean vuoden ajan myönteinen. Tämä tukee kuvaa Muoniosta turvallisena kuntana, missä omaisuusrikollisuus on vähäistä ja asukkaiden arki on keskimääräistä turvatumppaa.

3 Keskeiset opit valtuustokaudelta

Olemme onnistuneet turvaamaan ja kehittämään hyvät peruspalvelut.

Olemme onnistuneet luomaan yhteistyörakenteita hyvinvointialueen kanssa.

Olemme onnistuneet luomaan edellytykset asuntokannan kasvuun.

Olemme onnistuneet elinvoimaisuuden lisäämiseen veto- ja pitovoimassa.

Olemme onnistuneet luomaan vastavuoroisen yhteistyön yhdistysten ja järjestöjen kanssa.

Olemme onnistuneet pehmeiden arvojen ylläpitämisessä ja kehittämisessä.

Olemme onnistuneet infran päivittämisessä, mutta asiaan tulee panostaa tulevana vuosina.

Meidän tulee jatkossa kehittää perheiden, lasten ja nuorten hyvinvointia yhdessä hyvinvointialueen kanssa.

Meidän tulee edelleen jatkaa moninaisen asuntokannan kasvun mahdollistamista ja viihtyisän asuinympäristön kehittämistä.

Meidän tulee luoda edellytykset väestön kasvulle kunnan rakenteisiin sopivina.

Meidän tulee kehittää yhteistyötä muiden kuntien ja hyvinvointialueen kanssa.

OSA III KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

Laaja hyvinvointikertomus on valmisteltu laaja-alaisessa yhteistyössä kunnan eri yksiköiden, yhdistysten kanssa ja hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmän kanssa.

Laajan hyvinvointikertomuksen raporttiosan arviointi:

Yhdistysfoorumi 17.2.2025

Avoin kysely päättäjille ja kuntalaisille 7.-28.2.2025

Avoin kysely laajennetulle johtoryhmälle 25.2.-11.3.2025

Käsittely laajennetussa johtoryhmässä pe 14.3.2025

Valtuuston iltakoulu 25.3.2025

Hytetu -työryhmä 29.4.2025

Sivistyslautakunta 21.5.2025